

Journalistundersøkelsen 2012

Av

Asbjørn Grimsmo og Hanne Heen

AFI-FoU 2013

Forord.

Journalistundersøkelsen 2012 er blitt til i et samarbeid mellom Norsk Journalistlag (NJ) og Arbeidsforskningsinstituttet (AFI). Finn Våga har vært leder i arbeidsgruppa fra NJ, og han har hatt med seg Anne Berit Larsen, Andreas Nielsen, Jan Børge Lervik og Trond Idås på laget. Vi ønsker å takke alle for et godt samarbeid. Størst takk vil vi imidlertid rette til de flere tusen journalistene som har tatt seg tid til å besvare et svært omfattende spørreskjema. Uten deres velvillighet hadde det ikke blitt noen undersøkelse i det hele tatt.

Februar 2013

Asbjørn Grimsmo & Hanne Heen

Innhold

Forord.	ii
Innledning	5
Hvem deltok i Journalistundersøkelsen 2012?	7
Hva slags jobber hadde journalistene?	7
Hva jobbet journalistene med?	8
Hva slags ansettelsesforhold hadde journalistene?	9
Utviklingen mot multimediale journalister	11
Bruk av IKT-teknologi utenfor arbeidstid	14
Bruk av sosiale medier i jobben	15
24/7-forventninger i jobben	16
24/7-journalisten	18
En sammenlikning mellom 24/7-journalistene og andre journalisters arbeidsmiljø	19
Journalistenes arbeidstid	22
Arbeidstidens omfang	22
Arbeid utenom vanlig dagtid	22
Journalistenes arbeidstidsbelastning	23
Arbeidstidsbelastning, omorganiseringer og nedbemanninger	24
Arbeidstidsbelastning og arbeid/famile-balanse	24
Arbeidstidsbelastning og helse	27
Hva får journalistene til å jobbe så mye?	28
Oppsummering	30
Journalistenes arbeidsmiljø	31
Arbeidsmiljøbelastninger	32
Arbeidsmiljøressurser	33
Belastninger og ressurser	34
Arbeidsmiljø, helse og sykefravær	35
Journalistenes vurdering av egen helse	35
Arbeidsmiljøets betydning for helsa	37
Sykefraværet blant journalistene	39
Sammenhengen mellom helse og arbeidsrelatert sykefravær	39
Sammenhengen mellom arbeidsmiljø, helse og sykefravær	41

Utbrente eller engasjerte journalister?	42
Arbeidsmiljø, utbrenthet og jobbengasjement.....	43
Den empiriske arbeidsmiljømodellen	45
Omorganiseringer og nedbemanninger i mediebransjen.....	46
Oppsummering	49
Etiske dilemmaer for journalister.....	50
Oppsummering	52
Trakassering, trusler og vold	53
Omfanget av trakassering, trusler og vold.	54
Hvem blir utsatt for sjikane?	54
Hvem blir utsatt for trusler?	56
Hvem står bak?	57
Gjennom hvilke kanaler blir journalistene truet og trakassert?	58
Interne konsekvenser/oppfølging av sjikane, trakassering og trusler	59
Vold mot journalister	60
Hvem sto bak volden?	61
Intern oppfølging/konsekvenser av vold mot journalister.....	61
Trakassering, trusler og vold, noen refleksjoner	62
Hvordan ser journalistene på framtida?	63
Avslutning.....	65

Innledning

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) har gjort systematiske arbeidsmiljøundersøkelser blant journalister omkring hvert 10. år siden 1978, og undersøkelsen som rapporteres her, er den siste i rekken så langt.

Undersøkelsene dokumenterer at journalistrollen og journalistenes arbeidsmiljø har gjennomgått store forandringer. I 1978 ble journalistyrket omtalt som et "hundeliv, men det eneste livet som er verd å leve". Ti år senere ble stikkordene "en kremjobb, til krampa tar", og i forrige undersøkelse ble journalistene karakterisert som markører for framtidens arbeidsmiljø.

I de forrige undersøkelsene var Mediebedriftenes landsforening i Næringslivets hovedorganisasjon, Norsk Redaktørforeningen og Norsk Journalistlag (NJ) oppdragsgivere. Dette hadde innvirkning både på de problemstillinger som ble tatt opp, og på hvem som fikk tilsendt undersøkelsen. I den nåværende undersøkelsen er det kun NJ som er oppdragsgiver, og utgangspunktet har vært de problemstillingene NJ har sett som viktigst å få belyst i dagens situasjon. Dette betyr for det første at undersøkelsene ikke er direkte sammenliknbare, men også nå skal vi forsøke å si noe generelt om hva som karakteriserer journalistenes arbeidssituasjon.

Mer generelle samfunnsmessige endringer har hatt stor betydning for journalister: Utviklingen av nettet, sosiale medier og internetttilgang på mobiltelefon er åpenbart av svært stor betydning på mange ulike måter. Mulighetene for publisering på nettet for alle har ført til at journalistene ikke lenger har den samme eksklusive rett til å ytre seg i offentligheten som tidligere. Samtidig forventes det av svært mange journalister at de også publiserer på nettet og oppdaterer nyheter og annet stoff. Sosiale medier gjør det ofte enklere å holde kontakt med lesere og seere, og å holde seg oppdatert om hva som foregår. Samtidig hviler aldri nettet, det blir ingen naturlig pause som etter en fastsatt deadline i produksjonen av et program som skal sendes eller deadline i en papiravis. Det paradoksale begrepet "kontinuerlig deadline" henspiller på en slik situasjon.

Den teknologiske utviklingen, og kanskje spesielt innen mobiltelefoner der nettilgang nå nærmest er standard, gjør at det er mulig å være nærmest kontinuerlig tilgjengelig og oppdatert i forhold til journalistjobben, helt uavhengig av arbeidstid eller hvor man er. Samtidig vil muligheten til tilgjengelighet lett medføre en forventning om tilgjengelighet.

Omstruktureringen av mediebransjen har også vært omfattende de siste 10 årene. Reklamepengene flytter fra papir til nett og mediene er med på lasset. Vår undersøkelse ble gjort før den siste runden med store kutt i Schibsteds redaksjoner. Vår undersøkelse ble foretatt før dette, men også tidligere er det gjort omstruktureringer, der vekten på økonomisk styring og overskudd til eierne er blitt viktigere. Kan man si at mediebransjen er blitt mer børs og mindre katedral?

Sist men ikke minst, det ser også ut som utviklingen av arbeidslivet har gjort at mange grupper nå har en arbeidssituasjon som tidligere var mer eksklusivt forbeholdt journalister og enkelte andre grupper. Dette handler om arbeid som selvrealisering, muligheter for å lære, være kreativ med mer. Dette, i tillegg til det som er sagt over, har antagelig ført til at journalister er blitt en mindre eksklusiv gruppe. I tillegg er arbeidet blitt profesjonalisert i den forstand at det er blitt en høyskoleutdanning og spesifikke utdanningsløp utformet for de som ønsker å bli journalister. Denne type endringer utgjør et viktig bakteppe for undersøkelsen.

Rapporten er bygd opp på følgende måte: I neste kapittel beskrives undersøkelsen og de som har besvart den. Deretter kommer et kapittel der de teknologiske endringene blir beskrevet og vi ser på noen av de konsekvenser dette har hatt for journalistene. Kapittel tre handler om journalistenes arbeidstid, både den avtalte og den ikke-avtalte. Kapittel fire er et stort og sammensatt kapittel der vi både analyserer arbeidsmiljøet i vid forstand og diskuterer noen av de sammenhengene som fins mellom arbeidsmiljø, helse, sykefravær og jobbengasjement. Deretter har vi et lite kapittel som mer spesifikt tar for seg effekter av omorganiseringer og nedbemanninger. Trakassering, trusler og vold behandles deretter i et eget kapittel. Kapitlet Kapitlet før avslutningen, tar for seg hvordan journalistene ser på framtida.

Vi har valgt å presentere deler av resultatene som gjennomsnitt på en poengskala. Poengene er kommet fram på følgende måte:

De aller fleste spørsmålene i undersøkelsen hadde fem svaralternativer på en skala, for eksempel fra 1=I meget liten grad til 5=I meget høy grad. Denne skalaen har vi regnet om til en poengskala ved å gi svaralternativet I meget liten grad 0 poeng og svaralternativet I meget høy grad 100 poeng. Svaralternativene 2=I liten grad, 3=I noen grad og 4=I høy grad gir henholdsvis 25, 50 og 75 poeng.

Gjennomsnittet regnes ut ved å summere poengene for alle og dele på antallet som har svart. Om mange journalister har svart i liten eller i meget liten grad på et spørsmål, får de en lav poengsum som gjennomsnitt. Tilsvarende; om nesten alle svarer i meget høy grad, får journalistene et gjennomsnitt opp mot 100 poeng. Mange midt-på-treetsvar gir et gjennomsnitt på omkring 50 poeng. Poengsummer fra 0-20 tilsvarer i meget liten grad, 20-40 i liten grad, 40-60 i noen grad, 60-80 i stor grad og 80-100 tilsvarer i meget stor grad.

Hvem deltok i Journalistundersøkelsen 2012?

Undersøkelsen ble sendt ut via QuestBack til alle NJs medlemmer. Tabellen nedfor viser at nær halvparten, 49,6 %, av medlemmene svarte. Svarprosent ble høyest blant vanlige medlemmer, 51,3 % mens omtrent to av fem blant service- og studentmedlemmene tok seg tid til å svare på undersøkelsen.

Tabell 1: Svarprosent etter type medlem

	Utsendte skjema	Innkomne skjema	Svarprosent
Vanlig medlem	7201	3697	51,3
Servicemedlem	531	224	42,2
Grunnutdanning	734	276	37,6
Totalt	8466	4197	49,6

Undersøkelsen skulle ikke besvares av alle medlemmene, kun de som var i arbeid som journalist: *"Journalist" brukes i undersøkelsen som en samlebetegnelse for personer som driver journalistisk eller redaksjonelt arbeid i en eller annen form.* Tabellen nedenfor viser svarfordelingen på det første spørsmålet i undersøkelsen.

	Totalt		I analysene	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Jeg arbeider som journalist	3489	83,1	3489	93,6
Jeg arbeider som journalist, men er for tiden i permisjon	96	2,3	96	2,6
Jeg er student og arbeider i tillegg som journalist	141	3,4	141	3,8
Jeg er student, men arbeider ikke som journalist	95	2,3		
Jeg arbeider ikke som journalist	287	6,8		
Jeg er arbeidsledig	75	1,8		
Jeg er pensjonist	14	0,3		
Totalt	4197	100,0	3726	100,0

Av de som svarte var det til sammen 3726 som definerte seg som journalister i en eller annen form, og det er disse som utgjør grunnlaget for statistikken som presenteres i det videre.

Hva slags jobber hadde journalistene?

Hva jobber de med, de som driver journalistisk eller redaksjonelt arbeid i en eller annen form?

Tabellen nedenfor viser at tre av fem NJ-medlemmer jobber som journalist eller reporter. En av ti arbeider som fotograf, fotojournalist eller videojournalist, og i overkant av 12 % jobber som redigerer, desk eller billedesk, eller som vakt sjef, reportasjeleder eller frontsjef. De som har krysset av for "Annet" er journalister som dekker flere funksjoner, som for eksempel både journalist og fotograf.

Tabell 2: Fordeling av journalister etter type jobb

	Antall	Prosent	Valid prosent
Journalist/reporter	2254	60,5	60,7
Fotograf/fotojournalist/videojournalist	362	9,7	9,8
Redigerer/desk/billedesk	214	5,7	5,8
Grafiker/designer/illustratør	40	1,1	1,1
Produsent/produksjonsmedarbeider	99	2,7	2,7
Researcher/fakta	30	0,8	0,8
Anker/programleder	131	3,5	3,5
Vaktsjef/reportasjeleder/frontsjef	241	6,5	6,5
Redaksjonsleder/avdelingsleder	119	3,2	3,2
Annet	222	6,0	6,0
Totalt	3712	99,6	100
Uoppgitt	14	0,4	
Totalt	3726	100	

Hva jobbet journalistene med?

Tabellen nedenfor viser hva journalistene har krysset av for som sitt hovedarbeidsområde. Relativt mange, ca 10 %, har krysset av for "Annet". En del av disse svarer at de arbeider innen flere av de områdene som er nevnt, for eksempel at de jobber med nyheter innen kultur og underholdning, eller at de i en lokalavis jobber med alle typer stoff. Andre har svart at de jobber med for eksempel helse, musikk, teknologi og vitenskap, forskning, livssyn eller kommentarer.

Sier en at brorparten av de som har krysset av for "Annet" er allroundere, blir den største gruppen i tabellen nedenfor allround-journalister. Kultur-, feature-, sportsjournalister og journalister som har underholdning som hovedarbeidsområde utgjør de neste gruppene i størrelse, men ingen av dem utgjør over 10 %.

Tabell 3: Fordelingen av journalister etter hovedarbeidsområde

	Antall	Prosent	Valid prosent
Allround/nyheter	1676	45,0	45,2
Innenriks	100	2,7	2,7
Politikk	118	3,2	3,2
Utenriks	98	2,6	2,6
Sport	219	5,9	5,9
Kultur	331	8,9	8,9
Underholdning	183	4,9	4,9
Feature	249	6,7	6,7
Krim	42	1,1	1,1
Økonomi, næringsliv	128	3,4	3,5
Forbruker/nytte	130	3,5	3,5
Fakta/research	47	1,3	1,3
Annet	386	10,4	10,4
Totalt	3707	99,5	100,0
Uoppgitt	19	0,5	
Totalt	3726	100	

Hva slags ansettelsesforhold hadde journalistene?

Tabellen nedenfor viser at nærmere fire av fem journalister er fast ansatt. Nærmere en av fem er enten en frilansjournalist eller vikar, prosjektansatt eller på annen tidsbegrenset kontrakt.

Tabell 4: Journalistenes ansettelsesforhold

	Antall	Prosent	Valid prosent
Fast ansatt	2937	78,8	78,8
Vikar/prosjektansatt/annen tidsbegrenset kontr.	334	9,0	9,0
Tilfeldige vakter/ på tilkalling	106	2,8	2,8
Frilans	349	9,4	9,4
Totalt	3726	100,0	100,0

Ut fra de tre tabellene over kan vi kanskje hevde at det typiske NJ-medlemmet arbeider som journalist eller reporter, og er allroundjournalist i fast stilling. Disse NJ-medlemmene utgjør en såpass stor del av de som har svart på undersøkelsen at de vil dominere i den statistikken som presenteres i det videre. Vi kan nesten si at det er standardjournalistene de andre journalistene blir sammenliknet med.

Utviklingen mot multimediale journalister

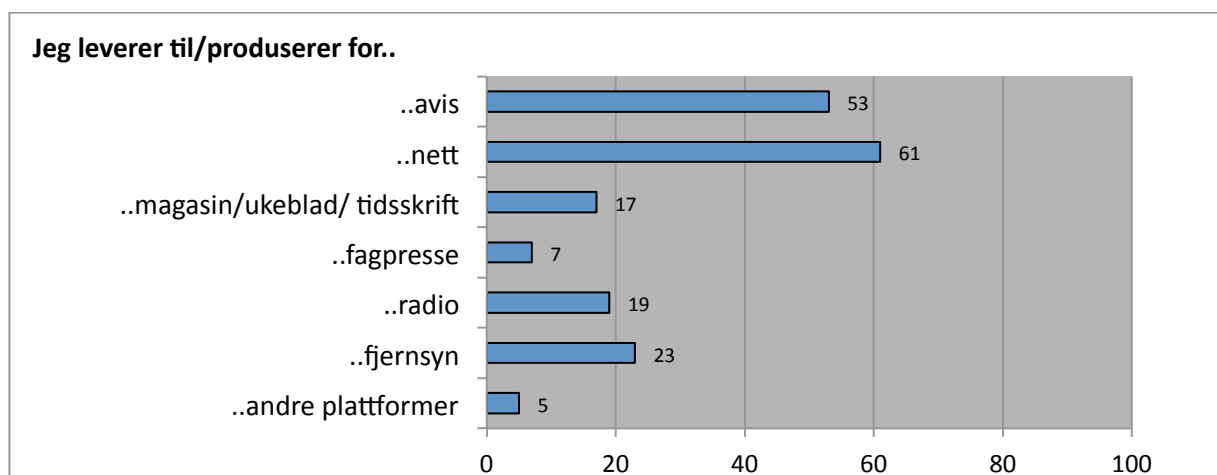
Mediebransjen er under stadig endring. Det hadde vært kjekt om vi her kunne følge omstillingene i bransjen og sett på hva dette har hatt å si for hvor ulike sider ved journalistenes arbeidsmiljø. Men i journalistundersøkelsene i 1992, 2002 og 2012 ble det spurt på forskjellig måte om bedrift og arbeidsgiver, og svaralternativene har blitt endret underveis. Dessuten har designet for undersøkelsene blitt endret; 1992-undersøkelsen ble gjennomført som en postal utvalgsundersøkelse, mens i 2012 ble undersøkelsen sendt elektronisk til alle NJs medlemmer.

Med forbehold om en del usikkerhet om dataene; legger vi journalistundersøkelsene fra 1992, 2002 og 2012 ved siden av hverandre, ser andelen journalister som jobber i eller for aviser ut til å være noenlunde den samme over tid; litt over halvparten. Fra '92 til '02 kan det se ut som om andelen journalister som jobber i radio økte, og fra '02 til '12 økte andelen som jobbet i TV. I dag er det ca. 1/3 av journalistene som leverer til eller produserer for fjernsyn eller radio, eller begge deler. Andelen journalister som jobber i ukeblad, magasin, tidsskrift eller liknende, eller i fagpressen, ser også ut til å ha økt, fra litt over 10 % tidligere til omtrent 20 % i dag¹.

Det vi kan si med sikkerhet, tross metodiske svakheter, er at det har vært en framvekst av journalister som leverer til eller produserer for nett. I 1992 var det ingen, i 2002 5 % og i dag er det 61 % som har nett som en plattform de produserer for eller leverer til. Statistikken viser også at det i 2012 er ca 7 % som kun har nett som plattform, mot ca 2 % i 2002. Det ser derfor ut til at det "nye" for journalistene er nettet som plattform og at denne plattformen kommer i tillegg til de tradisjonelle plattformene.

Figuren nedenfor viser hva journalistene svarte i 2012 når det gjelder hvilke plattformer de leverer til eller produserer for.

Figur 1: Plattformer journalister leverer til eller produserer for (i %)

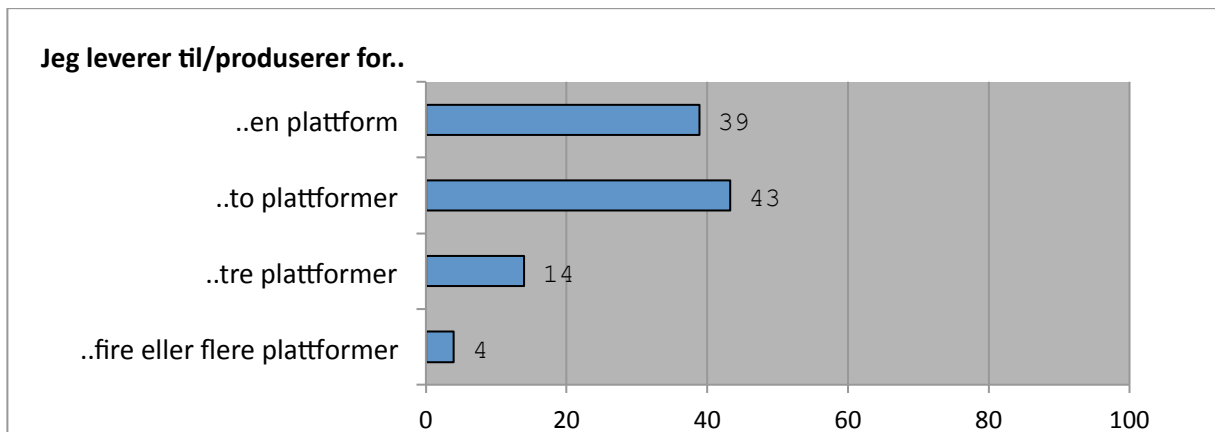
Blant alle journalistene som leverer til eller produserer for fjernsyn, er det nærmere to av fem som bare leverer til eller produserer for fjernsyn. Ca en tredjedel av journalistene som leverer til eller

¹ Det at det har vært økninger i alle deler bransjen skyldes metodiske svakheter i statistikken.

produserer for henholdsvis magasin, ukeblad, tidsskrift eller liknende, eller til radio, gjør dette kun til den aktuelle plattformen. Blant alle journalistene som leverer til avis, er det omtrent en av fem som kun leverer til avis. Den samme andelen gjelder for de som leverer og produserer fagpresse; en av fem leverer kun til fagpresse. Av de journalistene som leverer til eller produserer for nett, er det cirka en av ti som har dette som eneste plattform.

En annen måte å se dette på er å ta utgangspunkt i den enkelte journalist og telle opp hvor mange plattformer vedkommende leverer til eller produserer for. Dette er gjort i figuren nedenfor.

Figur 2: Multimediale journalister (i %)

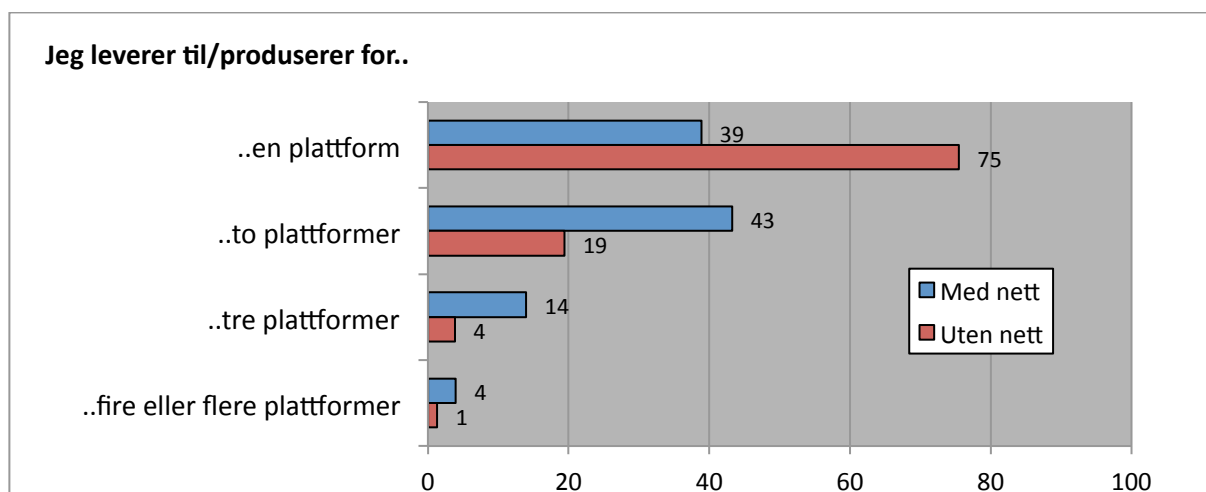

Av figuren over ser vi at nær to av fem journalister leverer til en plattform. Vi ser også at i overkant av 40 % leverer til to plattformer, og nær 20 % til tre eller flere plattformer.

Blant de journalistene som leverer til eller produserer for to eller flere plattformer er det omtrent halvparten som leverer til avis og nett. Ca en av ti produserer eller leverer til radio, fjernsyn og nett, og ca 6 % leverer til fjernsyn og nett. Det finnes også flere grupper av journalister som leverer til andre kombinasjoner av plattformer, men disse er små og for det meste er nett med som plattform.

I figuren nedenfor ser vi resultatene om vi gjør den samme opptellingen av plattformer journalistene forholder seg til, med og uten nett som egen plattform.

Figur 3: Multimediale journalister, med og uten nett som plattform (i %)

Tidligere har vi sett at framveksten av nett som plattform er det nye for journalistene om en sammenlikner med tidligere år. Det ble også hevdet at nettet som plattform har kommet som et slags tillegg til de tradisjonelle plattformene. Tallene i figuren over understøtter den siste påstanden; tre av fire journalister leverer kun til en plattform om en trekker ifra nett som plattform.

Resultatene fra undersøkelsen i 1992 viser at journalistene den gang var stort sett en-mediale og levert kun til en plattform. Ut fra 2002-undersøkelsen ser det ut til at 80 % av journalistene fortsatt er en-mediale². Er så dagens journalister multimediale? Ser vi på nettet som et eget medium blir svaret ja; omtrent 60 % av journalistene leverer til flere medier. Ser vi bort fra nettet som et eget medium blir svaret nei.

Nettet gjør at journalistene til enhver tid kan levere oppdaterte saker til publikum. Og publikum bruker nettet stadig mer til å holde seg oppdatert. Brukerstatistikken viser at det for få år siden var et begrenset antall publikummere som leste aviser på nettet, og da som oftest på morgenen, ved lunsjtider og tidlig ettermiddag. I dag snakkes det om en stille periode i etterspørselen fra et stort publikum en gang mellom midnatt og grytidlig morgen. I dette med nett som plattform ligger det med andre ord en slags forventning om en kontinuerlig produksjon hvor journalistene, som vi vil se, skal stille opp nesten døgnet rundt.

En annen side av saken er at nettet som plattform gjør det journalistene produserer mer flyktig. Tidligere overlevde sakene fram til neste papirutgave eller sending. I dag, i nettets tid med en kontinuerlig deadline, må journalistene holde sakene levende hele tiden for å være aktuelle.

I rapporten fra '92-undersøkelsen var en av konklusjonene: "To av tre media-ansatte bruker Edb-utstyr halvparten av den daglige arbeidstiden eller mer. Bare hver tiende svarer at de sjelden eller aldri bruker datautstyr". Om vi hadde stilt de samme spørsmålene i 2012 ville nok svaret fra de aller

² Det kan tenkes at dette anslaget er noe for høyt siden svarene her bare gir et innblikk i hvor journalistene jobbet, for eksempel NRK radio, og ikke hvilke plattformer de leverte til.

fleste blitt at de bruker "edb-utstyr" omtrent hele tiden mens de er på jobb. Det vi skal se i det videre er at journalistene er heftige brukere av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske nyvinninger, ikke bare i jobben, men også utenfor. Nyvinningene på IKT-fronten åpner opp for at journalister kan være tilgjengelig 24 timer i døgnet 7 dager i uka. Det å være en 24/7-journalist fullt ut er en umulighet, men en del journalister ser ut til å jobbe under mottoet "alltid online".

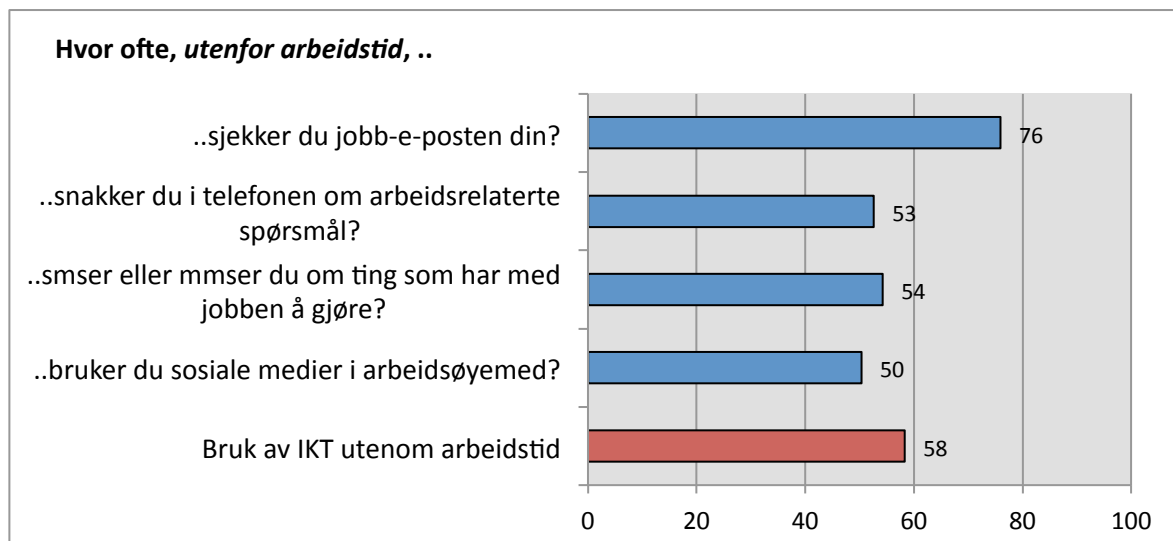
Om vi ser tilbake, er ikke den IKT-teknologien som brukes i dag særlig gammel. E-posten kom i begynnelsen av 90-årene, men det var først mot slutten av dette årtiet at mange fikk en egen e-postadresse. Muligheten til å sende og ta imot tekstmeldinger på mobiltelefonen kom i 1993. Internett skyter først fart fra ca '95, og de sosiale mediene øker i omfang fra begynnelsen av dette årtusenet. Smarttelefonen, som snart er allemannseie, kom i 2006.

Bruk av IKT-teknologi utenfor arbeidstid

I planleggingen av 2012-undersøkelsen, ble det fort klart at vi ikke kunne spørre journalistene om hvor mye de brukte de forskjellige IKT-teknologiene i jobben. Vi valgte derfor heller å spørre om hvor ofte journalistene, utenfor arbeidstid, bruker den IKT arbeidsgiver stiller til disposisjon.

I figuren nedenfor ser vi hva journalistene i gjennomsnitt svarte på fire spørsmål om bruk av IKT. Skalaen i figuren er en poengskala hvor det å ha svart "Sjelden/aldri" gir 0 poeng, og det å ha svart "Mer eller mindre kontinuerlig" gir 100 poeng³.

Figur 4: Bruk av IKT utenom arbeidstid (i poeng)

Teller vi opp hvor mange som har krysset av for en gang om dagen, flere ganger daglig eller mer eller mindre kontinuerlig på de fire spørsmålene, finner vi at omtrent 85 % av journalistene sjekker jobb-e-posten sin minst daglig, utenfor arbeidstiden. Cirka halvparten snakker i telefonen om arbeidsrelaterte spørsmål like ofte. Omtrent den samme andelen journalister sms'er eller mmser om ting som har med jobben å gjøre, eller de bruker sosiale medier i arbeidsøyemed, minst daglig, utenfor arbeidstiden.

³ På side 6 vises hvordan journalistenes svar på spørsmålene har blitt regnet om til poeng på en skala fra 0 til 100

I figuren over er det laget et samlemaal for journalistenes bruk av IKT-teknologi utenom arbeidstid. Gjennomsnittet for 'Bruk av IKT utenom arbeidstid', 58 poeng, er gjennomsnittet av det journalistene har svart på de fire spørsmålene, og senere vil dette gjennomsnittet bli brukt til å skille de flittigste brukerne fra de som mindre flittige brukerne av IKT utenom arbeidstid.

Krim- og sportsjournalister og journalister innen politikk, sammen med redaksjons- og avdelingsledere, er de flittigste brukerne av IKT utenom arbeidstid.

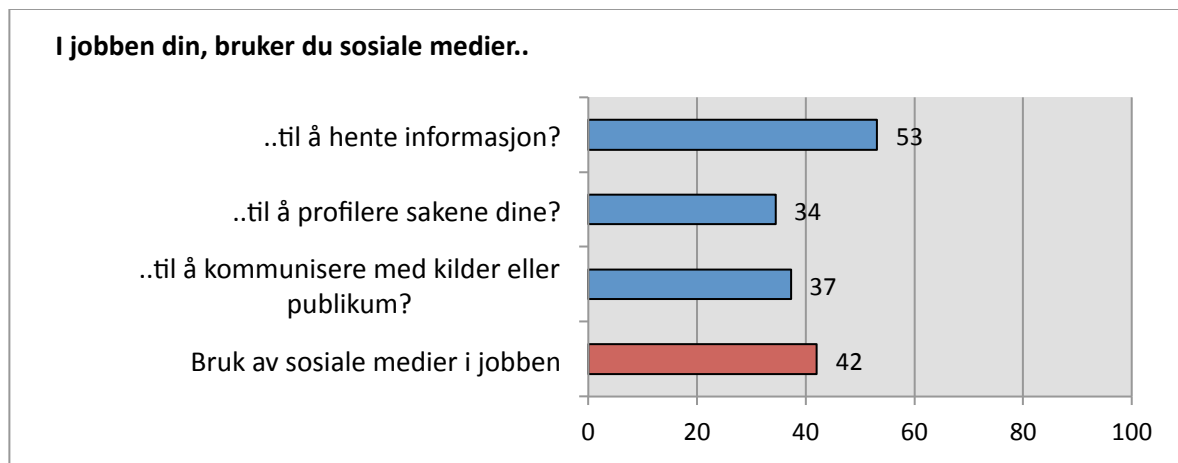
Det ser ut til at bruken av IKT utenom arbeidstid bidrar til å gjøre det vanskelig for journalistene å skille mellom hva som er jobb og hva som er fritid, og de flittigste brukerne er de som oftest rapporterer at forhold i jobben som går ut over familie- og privatlivet.

Bruk av sosiale medier i jobben

Journalistene kan karakteriseres som flittige brukere av sosiale medier i jobben. To av fem journalister bruker sosiale medier mye eller svært mye i jobben til å hente informasjon. Omtrent en av fem journalister bruker sosiale medier i jobben mye eller svært mye til å profilere sakene sine, eller til å kommunisere med kilder eller publikum. Samlet sett er det omtrent en av fire journalister som ikke bruker, eller som bruker sosiale medier lite til denne typen oppgaver. Tilsvarende er det cirka hver fjerde journalist som bruker sosiale medier mye eller svært mye til å hente informasjon, profilere saker og kommunisere med kilder eller publikum.

Resultatene over er framstilt i følgende figur. Gjennomsnittene er vist på en poengskala fra 0=Lite/ingen ting til 100=Svært mye.

Figur 5: Bruk av sosiale medier (i poeng)

I figuren over er det laget et samlemaal for journalistenes bruk av sosiale medier. Gjennomsnittet på 42 poeng er gjennomsnittet for det journalistene har svart på de tre spørsmålene, og senere vil dette gjennomsnittet bli brukt til å skille de flittigste brukerne fra av sosiale medier de som mindre flittige brukerne.

Ankere og programledere er de som bruker sosiale medier mest i jobben, tett fulgt av redaksjons- og avdelingsledere. Journalister innen underholdning og forbruker/nytte bruker også sosiale medier en hel del. Bruken av sosiale medier i jobben avtar med økende alder; journalistene under 35 år er de ivrigste brukerne, og de over 55 år bruker det minst.

Når journalister bruker sosiale medier i jobben, er det først og fremst Facebook det dreier seg om; over halvparten bruker Facebook mye eller svært mye. Omtrent hver fjerde journalist bruker Twitter tilsvarende mye.

Nærmere 60 % av journalistene rapporterer at sosiale medier påvirker deres arbeidssituasjon. Omtrent fire av fem journalister ser på sosiale medier som et nyttig arbeidsredskap, og litt over 70 % betrakter sosiale medier som en god kilde, i alle fall til en viss grad. Omtrent tre av fem journalister sier seg enig i at utviklingen innen sosiale medier har ført til økt konkurranse, og en av tre rapporterer at sosiale medier er i noen-, i høy- eller i meget høy grad en konkurrent. Cirka halvparten av journalistene sier seg helt eller delvis enig i at det å markedsføre seg selv i sosiale medier vil bli stadig viktigere for journalisters karriere.

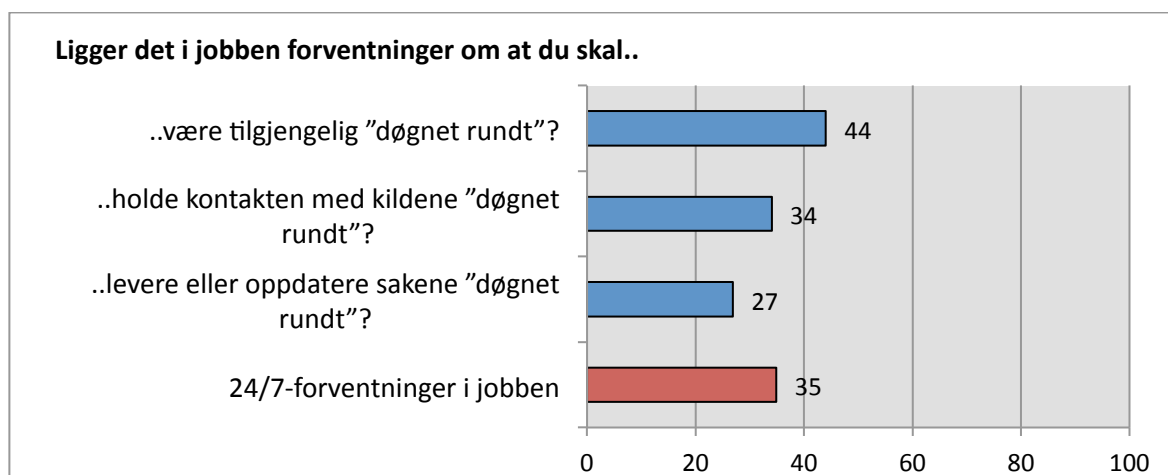
24/7-forventninger i jobben

Bærbar PC, internett, smarttelefoner, e-post og annet gjør at journalister kan jobbe nær sagt når som helst og hvor som helst. Men den fleksibiliteten dette gir, kan også skape forventninger om at journalister, med allskens dikedarier rundt seg, skal jobbe når som helst og kanskje til og med døgnet rundt.

I undersøkelsen var det en av fire journalister som krysset av i høy grad eller i meget høy grad som svar på spørsmålet om det i jobben ligger forventninger om at de skal være tilgjengelig døgnet rundt. Ca 16 % svarte i høy eller meget høy grad til det å holde kontakt med kilder, og nær 10 % svarte det samme når det gjaldt det å levere eller oppdatere saker "døgnet rundt". Ser vi svarene på de tre spørsmålene om "døgnet rundt" under ett, kan vi si at en av seks journalister i høy eller i meget høy grad har det en kalle 24/7-forventninger i jobben.

I figuren under vises hva journalistene i gjennomsnitt svarte på de tre "døgnet rundt"-spørsmålene, samt gjennomsnittskåren for indikatoren for 24/7-forvntninger i jobben. Skalaen er en poengskala der 0 poeng = I meget liten grad, og 100 poeng = I meget høy grad.

Figur 6: 24/7-forventninger i jobben (i poeng)

I figuren over er det laget et samlemål for journalistenes 24/7-forventninger i jobben. Gjennomsnittet her, 35 poeng, er gjennomsnittet av det journalistene har svart på de tre spørsmålene, og senere skal dette gjennomsnittet brukes til å skille de journalistene som har de høyeste fra de som har de laveste 24/7-forventningene.

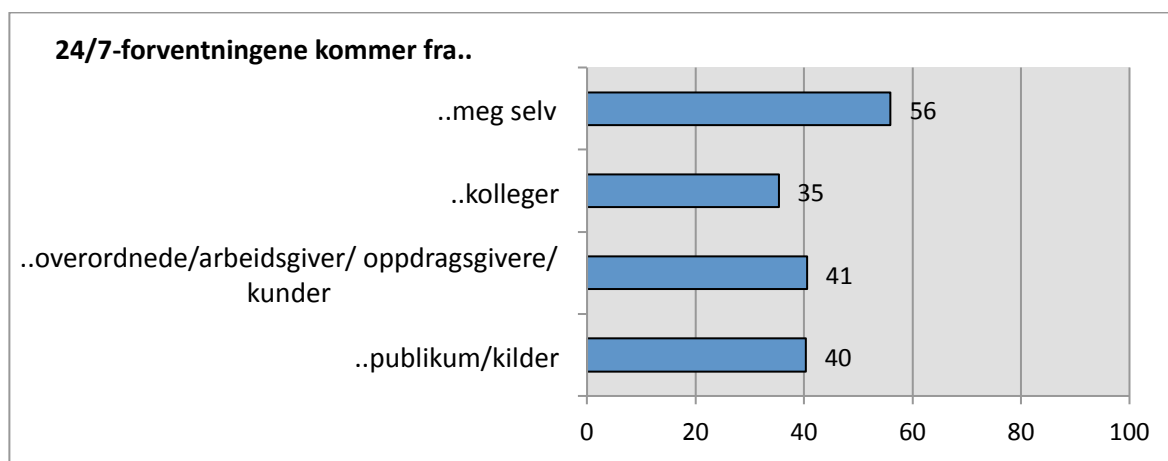
Krimjournalistene stiller nesten i en klasse for seg når det gjelder høye 24/7-forventninger i jobben. Politikk- og sportsjournalister, og redaksjons- og avdelingsledere har også relativt høye 24/7-forventninger i jobben, da sammenliknet med andre journalister enn krimjournalistene.

De journalistene som har høye 24/7-forventninger i jobben, jobber lengre arbeidsdager enn sine kolleger, og en del ser ut til oppleve disse forventningene som et press mot å ta på seg betalt og ubetalt overtid.

Hvor kommer de ifra, disse 24/7-forventningene til journalistene? Kanskje litt overraskende svarte mange journalister at 24/7-forventningene kom fra dem selv; nærmere 45 % krysset av for i høy eller meget høy grad når det gjaldt dette. Ca 15 % rapporterte at det var kolleger som i høy eller meget høy grad hadde disse forventningene, og 30 % mente at 24/7-forventningene i høy eller meget grad kom fra overordnede, arbeids- eller oppdragsgiver, eller fra kunder. En av fire svarte at 24/7-forventningene i meget eller meget høy grad hadde sitt utspring fra publikum og kilder.

I figuren under vises hva journalistene i gjennomsnitt svarte på de nevnte spørsmålene om kildene til 24/7-forventningene. Skalaen er en poengskala der 0 poeng = i meget liten grad, og 100 poeng = i meget høy grad.

Figur 7: Kilder til 24/7-forventninger (i poeng)

De journalistene som rapporterer at 24/7-forventningene i høy grad kommer fra dem selv, ser ut til å ta på seg betalt og ubetalt overtid for å avslutte sakene selv og passe på at jobben blir gjort. Dette kan bety at de 24/7-forventningene journalistene har til seg selv, er grunnet i en ansvarsfølelse knyttet til å levere et godt produkt.

24/7-journalisten

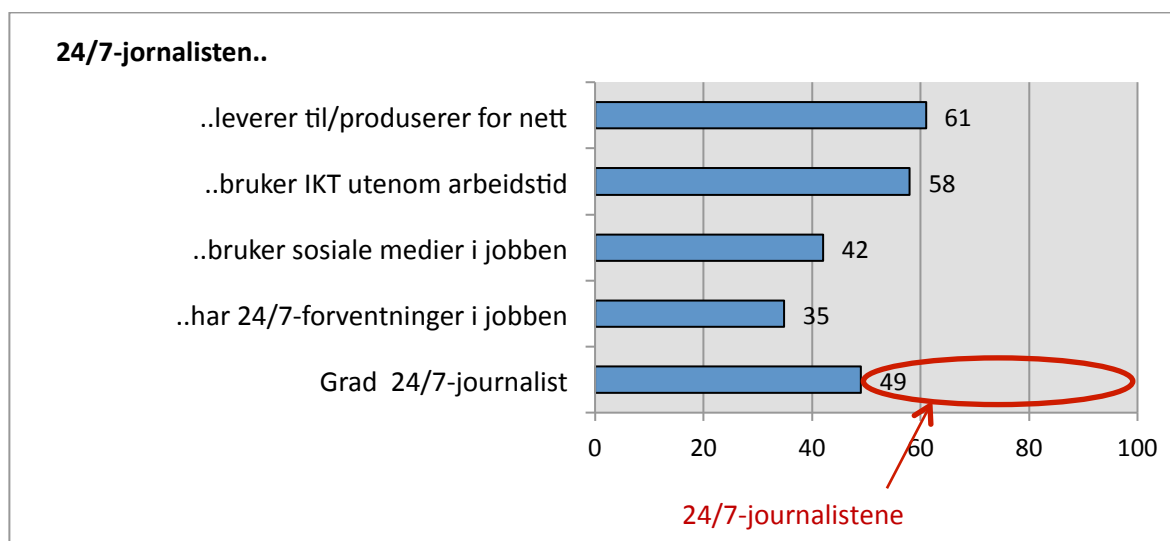
I det foregående så vi at nett som plattform i høyeste grad har gjort sitt inntog i mediebransjen, og at omtrent tre av fem journalister i dag leverer til eller produserer for nett. Vi har også sett at journalister er ganske heftige brukere av de siste års nyvinninger innen IKT utenfor arbeidstiden, og at denne bruken er med på å viske ut skillet mellom hva som er jobb og hva som er fritid. Gjennomgangen over viste også at mange journalister bruker sosiale medier i det daglige arbeidet.

Nettet som plattform, sosiale medier i arbeidet og IKT-bruken, både i og utenfor arbeidstiden, er nytt i journalistenes arbeidssituasjon sammenliknet med hvordan det var for ti eller tjue år siden. Siden IKT-teknologien bidrar til det å kunne jobbe døgnet rundt, har sannsynligvis 24/7-forventningene i jobben også økt de senere årene.

Hvilke konsekvenser for arbeidsmiljøet har dette "nye" i journalistenes arbeidssituasjon? I det følgende vil journalistene bli delt inn i to grupper etter om de leverer til nett eller ikke, hvor mye de bruker sosiale medier i, og IKT utenfor, arbeidstiden, og hvor store 24/7-forventninger de har i jobben. Den halvparten av journalistene som bruker, har eller gjør dette mest blir nedenfor kalt for 24/7-journalister og sammenliknet med andre journalister. I gruppen 'andre journalister' er det sikkert en del som kunne ha blitt karakterisert som 24/7-journalister, men da ikke i samme grad.

I figuren nedenfor blir 24/7-journalisten definert. Skalaen er en poengskala der 0 poeng = I meget liten grad, og 100 poeng = I meget høy grad.

Figur 8: 24/7-journalisten (i poeng)

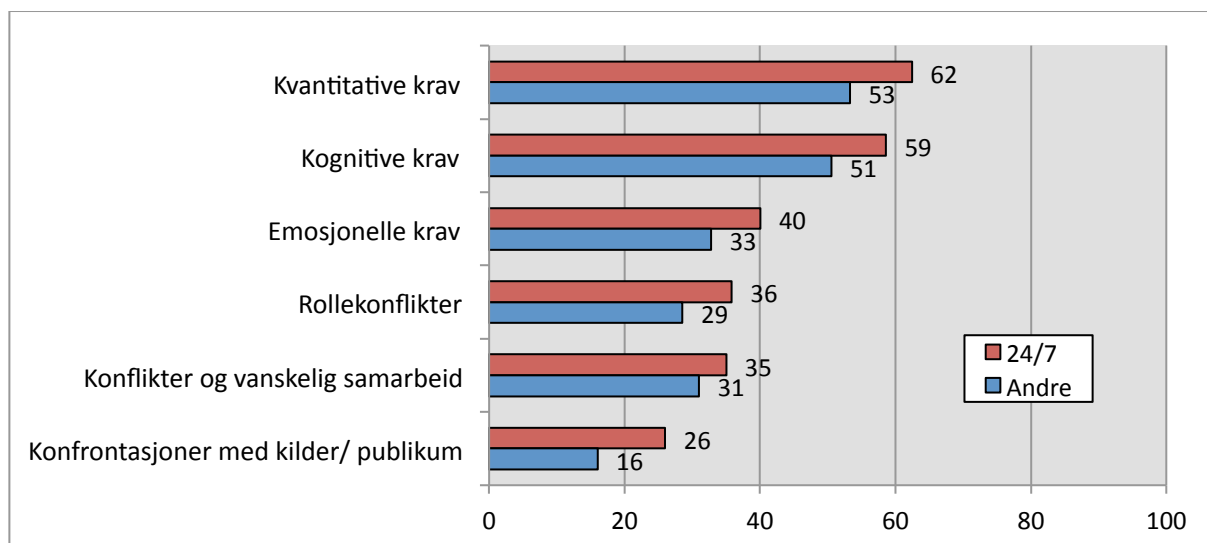
Gjennomsnittet for grad 24/7-journalist, 49 poeng, er gjennomsnittet av det journalistene har fått i gjennomsnitt på de fire indikatorene fra tidligere; levering til nett, bruk av IKT utenfor arbeidstid, bruk av sosiale medier, og 24/7-forventninger i jobben. Det er de journalistene som her har en poengsum over gjennomsnittet på 49 poeng som her defineres som 24/7-journalister.

En sammenlikning mellom 24/7-journalistene og andre journalisters arbeidsmiljø

Det vi skal gjøre i de neste avsnittene er finne ut om det nye i journalistenes arbeidssituasjon har hatt noen arbeidsmiljøkonsekvenser. Dette gjør vi ved å sammenlikne arbeidsmiljøet 24/7-journalistene har med det de andre journalister har.

I figuren nedfor ser en at 24/7-journalistene har større arbeidsmiljøbelastninger enn andre journalister. (Hva som danner grunnlaget for og hvordan arbeidsmiljøbelastningene er regnet ut, blir det redegjort andre steder).

Figur 9: Arbeidsmiljøbelastninger blant 24/7-journalister og andre journalister (i poeng)

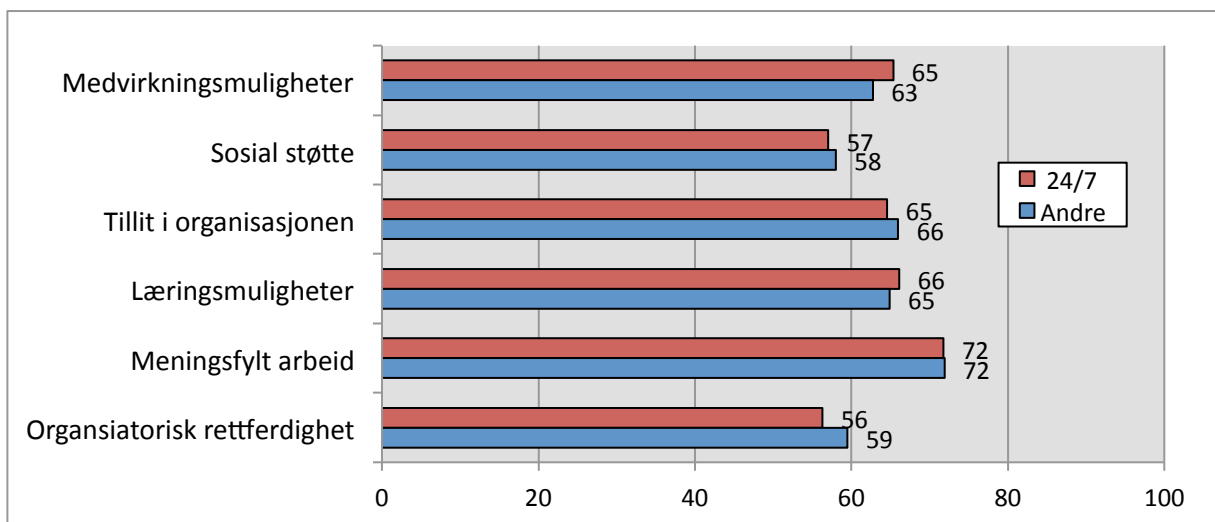
Av figuren over ser vi at 24/7-journalistene har større kvantitative, kognitive og emosjonelle krav i jobben enn sine kolleger. 24/7-journalistene opplever også oftere rollekonflikter i arbeidet og noe mer konflikter og vanskelig samarbeid på arbeidsplassen enn andre journalister.

En del journalister rapporterer at de har hatt konfrontasjoner med kilder og/eller publikum de siste 5 årene, dvs. vært i alvorlige konflikter (29 %), blitt sjikanert, trakassert (34 %) eller truet (20 %), blitt utsatt for vold (2 %) eller vært i ubehagelige episoder (21 %) med kilder eller publikum. En del av sjikanen, trakasseringen og truslene kommer via E-post, SMS og sosiale medier. Mye bruk av blant annet sosiale medier i jobben øker derfor sjansen for at det oppstår det som i figuren kalles for konfrontasjoner med kilder og publikum.

Et arbeidsmiljø består imidlertid ikke bare av krav, men også av ulike typer av ressurser for å møte kravene. I vår undersøkelse har vi sett på tilgangen til ressurser som medvirkningsmuligheter, sosial støtte, tillit, læringsmuligheter, at arbeidet er meningsfylt og en opplevelse av organisatorisk rettferdighet. Dette er faktorer som tidligere forskning har vist er betydningsfulle ressurser for å mestre krav i arbeidsmiljøet.

Av figuren under vi en at 24/7-journalistene har tilgang til omtrent de samme arbeidsmiljøressursene som andre journalister.

Figur 10: Arbeidsmiljøressurser blant 24/7-journalister og andre journalister (i poeng)

Ser vi de to figurene over i sammenheng, kan vi si at det nye i journalistenes situasjon, dvs. nett som plattform, sosiale medier, nyvinninger innen IKT og 24/7-forventninger, har ført til økte krav i jobben, gjort arbeidsrollen mer tvetydig og økt sårbarheten i forhold til kilder og publikum. Samtidig ser det ut til at arbeidsmiljøressursene, det journalistene har til rådighet i arbeidsmiljøet til takle utfordringene i jobben, har stått på stedet hvil. Det nye i journalistenes arbeidssituasjon ser derfor til å ha skjovet på balansen mellom arbeidsmiljøbelastningene og arbeidsmiljøressursene.

Utviklingen i mediebransjen, med nett som ny plattform, fremveksten av sosiale medier og bedre informasjons- og kommunikasjonsteknologi, har sikkert gjort journalistene mer effektive på en del områder. De kan lettere finne fram og komme i kontakt med aktuelle kilder, mye informasjon kan hentes inn fra nettet med noen tastetrykk osv. Men denne utviklingen ser samtidig ut til å ha økt forventningene til hvor effektive journalistene skal være. Det gjennomgangen vår av 24/7-journalistenes arbeidssituasjon tyder på, er at tilgangen til arbeidsmiljøressursene ikke har holdt tritt med disse økte forventningene til effektivitet.

I mediedebatten ser det ut til at begrepet "digitale hoder" blir brukt til å beskrive de journalistene som forstår den nye teknologien og som klarer å levere. Det kan også se ut som om seere, lesere og publikum stadig oftere omtales som brukere av media, og at en av problemstillingene i dag dreier om hvordan man kan nå disse brukerne. Brukerne har blitt mer mobile når det gjelder tid og sted, og på en måte halser journalistene og mediene etter med nye app'er til smarttelefonen og andre digitale løsninger. Teknologitvillingen i mediene er på denne måten blitt brukerdrevet, og ikke journalistdrevet hvor journalistikkens innhold utfordrer og endrer teknologien.

Journalistenes arbeidstid

I Arbeidsmiljøloven defineres arbeidstid som den tid arbeidstaker står til disposisjon for arbeidsgiver, og med arbeidsfri menes den tid arbeidstaker ikke står til disposisjon for arbeidsgiver. Denne definisjonen er relativ enkel, men som en vil se nedenfor har en del journalister vansker med å skille mellom hva som er arbeidstid og hva som er fritid.

I det følgende vil svarene journalistene har gitt på en rekke spørsmål om arbeidstid bli gjennomgått med et mål om å lage en indeks for arbeidstidsbelastning. Grunnen til endelsen –*belastning* er at det i utregningen av indeksen vil bli lagt vekt på aspekter ved arbeidstiden som kan være belastende på journalisters arbeidshelse og deres arbeid og familiebalanse. Indeksen starter på 0 poeng og ender med 100 poeng om alle kriteriene som blir gjennomgått er oppfylt. Det vil si at dess høyere tall, dess større arbeidstidsbelastning.

Deretter skal vi se på forholdet mellom arbeidstidsbelastning på den ene siden og privat/familieliv på den andre. Grunnlaget for denne delen er både avkryssningssvar og de svar vi fikk der det ble bedt om ytterligere kommentarer på arbeidstid og forholdet mellom arbeid og familie/privatliv. Vi skal også se på arbeidstidsbelastningen og eventuelle helsekonsekvenser. Til slutt skal vi se på hvilke grunner journalistene oppgir for at de arbeider så mye som de gjør.

Arbeidstidens omfang

Omtrent ni av ti journalister har 100 % stilling, nær 5 % har en stillingsandel på 60-90 %, og ca 4 % har halv stilling eller mindre. Blant de som jobber deltid er det en overvekt kvinner, og deltidsarbeid er noe mer utbredt blant de over 60 år. For omtrent 18 % av de som arbeider deltid, dreier det seg om ufrivillig deltid. Det er en liten overvekt av menn blant de som arbeider ufrivillig deltid.

Tabell 5 : *Hvor mange timer pr. uke har du jobbet i gjennomsnitt de siste tre månedene (regn også med betalt/ubetalt overtid)?*

	Under 10 timer pr. uke	10- 20 timer pr. uke	20 - 31 timer pr. uke	32 - 39 timer pr. uke	40 - 48 timer pr. uke	49 timer eller mer pr. uke	Totalt
Antall	236	184	193	1567	1364	159	3703
Prosent	6,4	5,0	5,2	42,3	36,8	4,3	100,0

Ca 35 % av kvinnelige journalister, mot 45 % av de mannlige, jobbet i gjennomsnitt over 40 timer i uka. Det ikke å ha hjemmeboende barn øker sannsynligheten for at det jobbes mye. Det ser ut til at journalister over 60 år i minst grad har lange arbeidsuker.

Vaktsjefer, reportasjeledere, frontsjefer, og redaksjons- og avdelingsledere arbeider ofte ut over den alminnelige arbeidstid som er 40 timer i løpet av sju dager. Det samme gjør journalister som har krim, politikk, sport, og økonomi og næringsliv som sitt hovedarbeidsområde.

Arbeid utenom vanlig dagtid

Blant de fast ansatte journalistene, vikarer, prosjektansatte og andre på tidsbegrenset kontrakt er det i overkant av 50 % som arbeider vanlig dagtid (06-18). I underkant av 45 % jobber i turnus og 5 % rapporterer at de ikke har avtalt arbeidstid. (Frilansere og journalister på tilfeldige vakter eller

tilkalling ble ikke spurt om dette). Turnusarbeid er noe mer utbredt blant menn, enslige og blant de mellom 35-50 år. Nesten alle utenriksjournalistene og sportsjournalistene arbeider i turnus, og relativt mange fotografer, anker og programledere, vaktsjefer, reportasjeledere og frontsjefer er turnusarbeidende i en eller annen form.

Tabellen nedenfor viser den prosentvise andelen ja-svar (N=3726) på spørsmål om den enkelte de siste tre månedene har hatt kveldsarbeid, nattarbeid, helgearbeid, beredskaps-/ bakvakter, arbeidsøkter på mer enn 9 timer og/eller opphold på mindre enn 11 timer mellom arbeidsøkter.

Tabell 6: Forekomsten av arbeid utenom ordinær arbeidstid

Har du de siste tre månedene hatt...	Prosent ja-svar
..kveldsarbeid?	79
..nattarbeid?	19
..helgearbeid?	70
..beredskaps-/bakvakter?	14
..arbeidsøkter på mer enn 9 timer?	69
..opphold på mindre enn 11 timer mellom arbeidsøkter?	45

I tabellen over er det flest ja-svar blant menn og blant de under 60 år. Blant krim- og sportsjournalister, og fotografer er det mange ja-svar. Ut fra statistikken kan det se ut som om de journalistene som jobber tilfeldige vakter eller på tilkalling, får mye kvelds-, natte- og helgevakter.

Omtrent to av tre journalister jobber ut over eller utenom avtalt arbeidstid ukentlig, og ca 7 % blir en eller flere ganger i uka pålagt å endre arbeidstiden. Omtrent en av fem journalister har i liten eller meget liten grad muligheter til å endre arbeidstiden på eget initiativ, og ca hver åttende journalist har i mindre grad mulighet til å avspasere overtid eller mertid.

Journalistenes arbeidstidsbelastning

I det foregående har det blitt vist svarfordelinger for spørsmål om forhold ved arbeidstiden som kan være belastende på journalisters arbeidshelse og deres arbeid og familiebalanse. På grunnlag av disse svarfordelingene har vi laget en indeks for arbeidstidsbelastningen journalistene har. De journalistene som bare arbeider dagtid under 40 timer i uka har fått under 20 poeng på indeksen, mens de som jobber lange dager i turnus med kveld- natt- og helgearbeid, og som har liten innflytelse over en uforutsigbar arbeidstid, har fått over 60 poeng. I tabellen under vises fordelingen for indeksen arbeidstidsbelastning etter poeng.

Tabell 7: Poengfordelingen for indeksen arbeidstidsbelastning

		Under 20 poeng	20-39 poeng	40-59 poeng	60-79 poeng	80 poeng eller mer	Totalt
Arbeidstids-Belastning	Antall	669	1187	1408	453	9	3726
	%	18,0	31,9	37,8	12,2	0,2	100,0

Journalistene skårer i gjennomsnitt 35 poeng på indeksen arbeidsbelastningen og ca halvparten har en skåre mellom 20 og 50 poeng. Menn skårer seks poeng høyere enn kvinner, og journalister under 55 år skårer i snitt 37 poeng, de mellom 55 og 59 år 31 poeng og de som er 60 år eller mer 26 poeng.

Den typiske journalisten som har en høy arbeidstidsbelastning er vaktsjef, reportasjeleder eller frontsjef, eller fotograf, foto- eller videojournalist, har krim, sport, politikk eller nyheter/allround som hovedarbeidsområde, og leverer til eller produserer for nett eller fjernsyn.

Den typiske journalisten som har en lav arbeidstidsbelastning er redigerer, grafiker, designer, illustratør på desk/billedesk eller er researcher, har forbruker, underholdning, kultur eller feature som hovedarbeidsområde, og leverer til eller produserer for magasin, ukeblad, tidsskrift eller fagpresse.

Arbeidstidsbelastning, omorganiseringer og nedbemanninger

I utgangspunktet trodde vi at omorganiseringer og nedbemanninger i mediebedriftene førte til økt arbeidstidsbelastning for journalistene. I resultatene fra undersøkelsen er det lite som underbygger denne hypotesen. Selv om det ikke ser ut til at arbeidstidsbelastningen øker med omorganiseringer og nedbemanninger, rapporterer svært mange av de som har erfart dette at intensiteten i arbeidet har økt, og i flere av kommentarene beskrives også lengre arbeidsdager.

”Nedskjæringer i staben de siste årene har ført til at den samme jobben skal gjøres av færre mennesker. Folk som slutter blir ikke erstattet, så problemet øker og arbeidsmengden blir nesten uoverkommelig. Tiden strekker ikke til å få gjort alt, så da må man jobbe over for å få ting ferdig til deadline. Det virker som arbeidsgiver ikke ser denne utfordringen og at man ikke kan produsere like mye som før med halv stab. Likevel setter de mål som er omtrent uoppnåelige og skylder på de ansatte når målene ikke blir nådd, pengekassa fortsatt er tom og de må kutte i staben nok en gang”.

”Mindre arbeidsstokk og mer produksjonspress har gjort at det er stadig flere kvelds- og helgevakter, noe som tærer på familielivet. Jeg skifter jobb til høsten, i stor grad på grunn av dette”.

”Med en redaksjon som er redusert betraktelig, samtidig som kravene til produksjon øker, er det ikke til å komme utenom å jobbe mye overtid. Vi har heldigvis en noe fleksibel ordning, som i de mest hektiske periodene gjør det mulig å jobbe fra hjemmekontor. Utover det blir det ofte mye jobbing på hjemmekontoret etter en normal arbeidsdag, på kvelder, netter og i helgene - og gjerne litt i ferier og på helligdager. Totalt vil jeg anslå at jeg de siste årene har hatt rundt 400 timer overtid per år. Vi har ikke overtidsbetaling, og kun avspasering en sjelden gang i blant”.

Arbeidstidsbelastning og arbeid/famile-balanse

I arbeidsmiljøforskningen er det en rekke undersøkelser som viser at det å jobbe mye eller utenom normalarbeidstiden gjør det vanskelig å få til en god balanse mellom arbeid og familie- eller privatliv. Om balansen ikke er god, er det i de aller fleste tilfellene privat- eller familielivet som er den tapende part. Nedenfor vil det bli vist to tabeller som viser at dette også er tilfellet for journalistene.

Tabell 8: Arbeidstidsbelastning og skille arbeid fritid

	Er det vanskelig for deg å skille mellom hva som er arbeid og hva som er fritid?					Gjennomsnitt alle
	I meget høy grad	I høy grad	I noen grad	I liten grad	I meget liten grad	
Gjennomsnitt arbeidstidsbelastning	41	42	37	33	29	35
N/%	228/6,1	525/14,1	1328/35,8	1028/27,7	600/16,2	3709

Av tabellen over ser vi at omtrent hver femte journalist har i meget høy eller høy grad vansker å skille mellom hva som er arbeid og hva som er fritid. Disse journalistene skårer i snitt i overkant av 40 poeng på arbeidstidsbelastningsindeksen. I overkant av 60 % av journalistene har i noen eller liten grad vansker med dette skillet, og de skårer rundt gjennomsnittet, 35 poeng, på indeksen for arbeidstidsbelastningen. Omtrent hver sjettede journalist har i meget liten grad vansker å skille mellom hva som er arbeid og hva som er fritid, og gjennomsnittet for disse journalistene er under 30 poeng når det gjelder arbeidstidsbelastning.

Den fallende gjennomsnittsskåren for arbeidstidsbelastning etter grad av vansker med å skille mellom hva som er arbeid og hva som er fritid, gir et godt grunnlag for å hevde at de arbeidstidsregimene som finnes i mediebransjen bidrar til at det blir en "gråson" for journalistene mellom hva som er fritid og arbeidstid.

I de åpne svarene trekkes spesielt arbeidstidens organisering, overtid, samt uforutsigbarhet fram som problematisk. Sitatene under illustrerer denne problematikken.

"Turnusjobbing kombinert med barn i skolealder er en utfordring. Jeg føler nesten daglig at jeg kommer til kort hjemme i fht oppfølging av lekser, fritidsaktiviteter osv."

"Man vet aldri om man må jobbe overtid når man går på jobb om morgenen. De aller fleste overtidsarbeidene "dukker ikke opp" før arbeidsdagens slutt nærmer seg. Det gjør at man aldri tør gjøre avtaler på det private plan, fordi man ikke vet om man er ferdig på jobben til den eventuelle avtalen. Dette går ut over privatlivet".

Andre forhold på arbeidsplassen spiller imidlertid også inn. Problemer i arbeidsmiljøet som konflikter, dårlig ledelse, opplevd urettferdighet og arbeidets intensitet, kan ha negative konsekvenser for privat/familielivet:

"Dårlig ledelse og det å hele tiden måtte kjempe for rettigheter fordi jeg er vikar går utover helse og privatliv."

"Økt intensitet på jobb fører til større slitasje. Jeg er utslitt etter jobb og har lite energi til å ta vare på familie/privatliv".

"Stress og kaos på jobb tar man lett med seg hjem, og det kan ta noe tid før man klarer å få jobb-tankene bort, det er spesielt vanskelig med to små barn hjemme som krever sitt samtidig som tankene er et annet sted. Det sliter ofte veldig mye, man blir sliten og føler at man ikke strekker til"

Det ser også ut til at hvilken posisjon man har på arbeidsplassen, både formelt og uformelt har betydning. Fast jobb, erfaring og anerkjennelse av ledere og kolleger gjør at den enkelte i større grad klarer å stå imot påtrykk om ytterligere arbeid fra overordnede:

”Jeg opplever en rimelig balanse, men mener det har noe med min alder og erfaring å gjøre. Konsekvensene ved å si nei er minimale for meg. Jeg er en godt synlig medarbeider, og mine nei blir respektert. Jeg ser og hører imidlertid at ledere i større grad presser yngre medarbeidere med løst ansettelsesforhold. Kanskje spesielt jentene”.

Mange peker også på at som tilkallingsvikar er det spesielt vanskelig å si nei, og flere beskriver hvordan de knapt forlater hjemmeplassen fordi de ønsker å være tilgjengelige i tilfelle arbeidsgiver skulle ringe.

En annen, men beslektet problemstilling er at forhold på jobben går ut over privat- og familielivet. Som tabellen under viser, er det en klar sammenheng mellom arbeidstidsbelastning og at sider ved jobben som går ut over privat- og familielivet.

Tabell 9: Arbeidstidsbelastning og forhold som går ut privat-/familieliv

	Er det forhold på jobben din som går ut over privatlivet/familielivet ditt?					Gjennomsnitt alle
	I meget høy grad	I høy grad	I noen grad	I liten grad	I meget liten grad	
Gjennomsnitt arbeidstidsbelastning	44	43	39	32	27	35
N/%	176/4,8	450/12,1	1313/35,4	1005/27,1	761/20,5	3705

I tabellen over ser vi at omtrent hver sjettede journalist opplever i meget høy eller høy grad at forhold på jobben går ut over familie- eller privatlivet, og disse skårer i snitt 43-44 poeng på indeksen for arbeidstidsbelastning. Gjennomsnittspoengene faller gradvis fram til de som i liten grad har forhold på jobben som går ut over privat- og familielivet deres; omtrent hver femte journalist hevder at så er tilfellet og disse skårer i snitt 27 poeng på indeksen for arbeidstidsbelastning.

Tabellene ovenfor har som implisitt utgangspunkt at det er ønskelig med et klart skille mellom arbeid og fritid. Dette er imidlertid ikke selvsagt. Det å følge med i nyhetsbildet, holde seg oppdatert innen eget fagfelt eller å omgås med og snakke fag med kolleger på fritida oppleves ikke nødvendigvis som noe negativt, men kan tvert imot bidra til et godt samspill mellom arbeid og fritid: *”Jeg ønsker selv å arbeide mye og trives med å blande privatliv og jobb hele tiden. Dette oppleves som en berikelse og ikke som et problem”*, var det for eksempel en som skrev.

Ofte vil vurderingen av om det er bra med et klart skille eller ikke, være avhengig av i hvilken grad den enkelte opplever et manglende skille som selvvalgt. Det selvvalgte har imidlertid også sine grenser:

”Jeg kan et stykke på vei regulere arbeidstid og innsats selv, men gjør jeg ikke det som skal til for å få en god standard på arbeidene jeg leverer, vil ganske raskt andre bli satt til å gjøre jobben. Produktet skal selges og den medarbeideren som ikke er salgbar får et surt liv”.

I det foregående har vi også lagt mest vekt på kravene til journalisten om å være fleksibel i forhold til jobben, men fleksibiliteten kan også gå den andre veien, for eksempel ved å legge til rette for at den ansatte kan ivareta familieforpliktelser både i det daglige, men også dersom noe spesielt skulle skje hjemme. Dette beskrives også i de åpne spørsmålene.

På mindre steder opplever mange journalister at de alltid blir sett på som journalister og at folk henvender seg til dem som dette selv om de er til stede som privatpersoner. Noen opplever dette som slitsomt mens andre ser det som noe som kan gjøre jobben enklere:

” Arbeid og fritid kan gå litt inn i hverandre, men jeg opplever det ikke som noe stort problem. Det ligger litt i ryggmargen at dersom jeg i fritiden kommer over noe som kan være av interesse for avisen, så er det så enkelt å ta noen bilder, filme en liten snutt, eller gjøre et lite intervju. På den måten får jeg jo også en del gratis når jeg så kommer på jobb ...”

Arbeidstidsbelastning og helse

I undersøkelsen ble journalistenes arbeidshelse målt langs to dimensjoner; uhelse – helse som den ene og utbrent – engasjert som den andre. Skalaene for disse dimensjonene er fra 0 til 100, og en lav skåre indikerer henholdsvis uhelse og utbrent, og en høy skåre henholdsvis helse og engasjert. (Det vil bli redegjort for hvordan dette er målt senere i rapporten). I tabellen vises gjennomsnittsskårene for de to helsedimensjonene etter arbeidstidsbelastning.

Tabell 10: Arbeidshelse etter arbeidstidsbelastning

Helseindikatorer	Arbeidstidsbelastning				
	Under 20 poeng	20-39 poeng	40-59 poeng	60 poeng eller mer	Gjennomsnitt alle
Uhelse – helse	66	66	65	60	65
Utbrent - engasjert	65	65	63	59	64
N	669	1187	1408	462	3726

I tabellen over ser det ut til å være en ”knekk” i gjennomsnittsskårene for de to arbeidshelsedimensjonene i overgangen fra de som skårer 40-59 poeng på indeksen for arbeidstidsbelastning til de skårer 60 poeng eller over. Dette kan bety at arbeidstidsbelastningen må være over et visst nivå før den gir seg utslag i journalistenes helse. Videre ser det ut til at en stor arbeidstidsbelastning først melder seg som tegn på utslitthet; for eksempel at en føler seg oppbrukt etter jobb og trenger mer tid på å hente seg inn igjen. Etter hvert kan det melde seg tegn på uhelse som for eksempel søvnvansker, nedstemthet eller det å være syk. Over tid, eller kanskje parallelt, vil den som har stor arbeidstidsbelastning bli mer ukonsentrert, mindre kreativ og fungere dårligere i kontakten med andre, kanskje spesielt i forhold til familie og venner, og på den måten få redusert arbeidshelse.

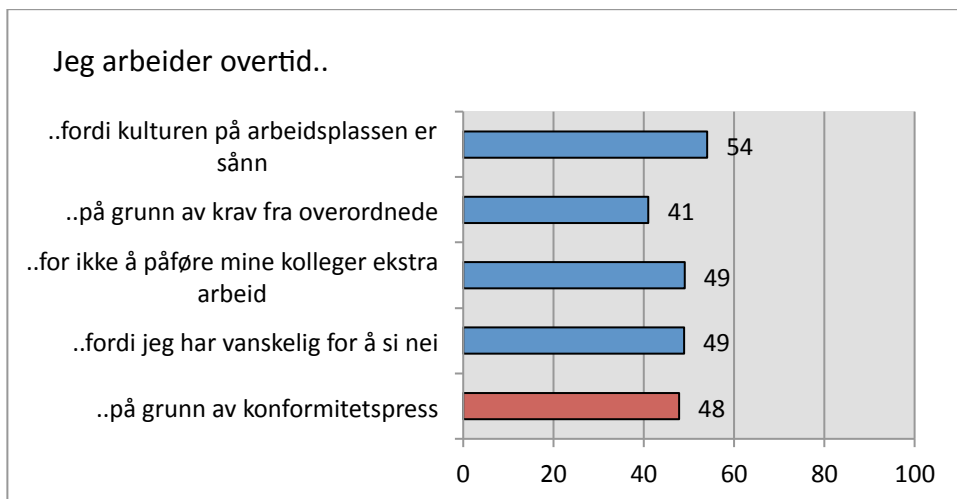
Hva får journalistene til å jobbe så mye?

I undersøkelsen ble det presentert 11 utsagn om mulige forhold bak det å jobbe betalt og ubetalt overtid som journalistene skulle ta stilling til om stemmer eller ikke. I det følgende vil svarmønstret for utsagnene bli analysert og videre satt inn i en sammenheng med arbeidstidsbelastning og helse.

Analysen av svarmønstret for de elleve utsagnene ga tre ”knipper” med utsagn. Svarene på utsagnene innen hvert knippe samvarierer og vi har på grunnlag av denne samvariasjonen laget en indikator. Hver indikator har så fått navn ut fra det som synes å være den tematiske ”røde tråden” i de utsagnene som inngår i knippet.

Den første figuren nedenfor viser gjennomsnittet for hvert utsagn som inngår i knippet, og for indikatoren kalt *konformitetspress*. Skalaen er fra 0=Stemmer svært dårlig til 100=Stemmer svært godt.

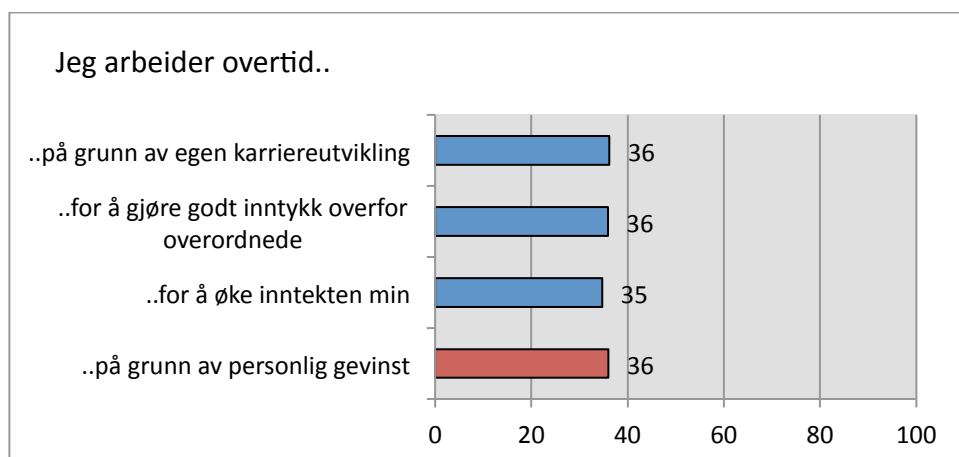
Figur 11: *Konformitetspress* (i poeng)

Navnet på indikatoren, *konformitetspress*, kan selvsagt diskuteres. Men det å gjøre som de andre på arbeidsplassen gjør, og det å være lydhør overfor ledelsens krav, har på sett og vis noe med det å ”falle inn i folden” å gjøre. Det å ha vansker med å si nei til å ta på seg overtid, spesielt når kollegene vil få ekstra arbeid ved nekt, kan tyde på at det ligger et press mot å ta på seg den overtiden det blir forespurt om.

Figuren nedenfor viser gjennomsnittet for hvert utsagn som inngår i det andre knippet, og for indikatoren kalt *personlig gevinst*. Skalaen er fra 0 poeng = Stemmer svært dårlig, til 100 poeng = Stemmer svært godt.

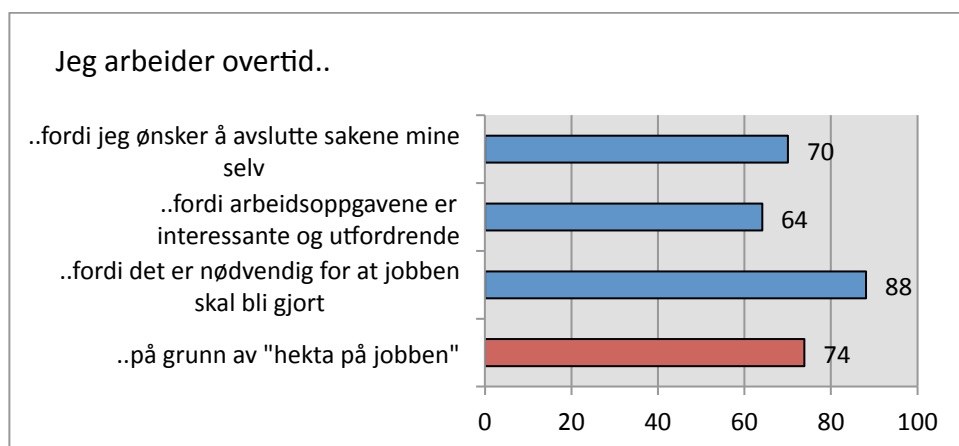
Figur 12: *Personlig gevinst* (i poeng)

Både karriereutvikling og økte inntekter har med personlige gevinster å gjøre, og det å få dette til gjennom å gjøre godt inntrykk hos ledelsen er sannsynligvis en lur strategi.

Figuren nedenfor viser gjennomsnittet for de tre utsagnene som inngår i det tredje knippet, og for indikatoren kalt *hekta på jobben*. Skalaen er fra 0 poeng = Stemmer svært dårlig, til 100 poeng = Stemmer svært godt.

Figur 13: *Hekta på jobben* (i poeng)

Kanskje burde indikatoren *hekta på jobben* ha fått et annet navn, ett som har med *ansvar* å gjøre? Det å jobbe overtid for at jobben skal bli gjort, har mye med ansvar å gjøre. Hva som ligger bak ønsket om å avslutte sakene selv, er mer usikkert. For en del journalister kan dette ønsket være knyttet til at arbeidsoppgavene er interessante og utfordrende. Men for andre kan det være "husmorprinsippet" som rå; skal det bli gjort ordentlig må en gjøre det selv. Da indikatoren fikk det navnet den fikk, ble det lagt vekt på det tematiske i de to første utsagnene i figuren over. Om vi hadde lagt vekt på det første og tredje utsagnet i tolkningen av hva indikatoren måler, kunne den ha fått et navn som reflekterte det å vise ansvarlighet i arbeidet.

Om vi ser de tre figurene over i sammenheng, kan vi hevde at journalister i mindre grad jobber betalt og ubetalt overtid på grunn av forventede personlige gevinster. Om en deler inn motivasjon i indre og ytre styrt motivasjon, ser det ut til at journalister i mindre grad lar seg styre av ytre motivasjonsfaktorer. Et konformitetspress mot overtidsarbeid spiller her en større rolle. Muligens ligger det bak dette konformitetspresset en tanke på redaksjonen som helhet; en slags korpsånd som sier at alle stiller opp når det er saker på gang som krever ekstra innsats. Det som først og fremst gjør at journalistene jobber overtid er at de er hekta på jobben.

Driverne for journalistene til å jobbe overtid, betalt og ubetalt, ser ut fra det over til å ligge i selve jobben. En del av det som journalister arbeider med, for eksempel nyheter og politikk, følger nødvendigvis ikke normalarbeidstiden. Derfor blir det naturlig nok noe overtidsarbeid, spesielt om en ønsker å avslutte sakene selv. I dette er det en fordel om arbeidsoppgavene oppleves som interessante og utfordrende, og det er det en del av journalistene som gjør.

Oppsummering

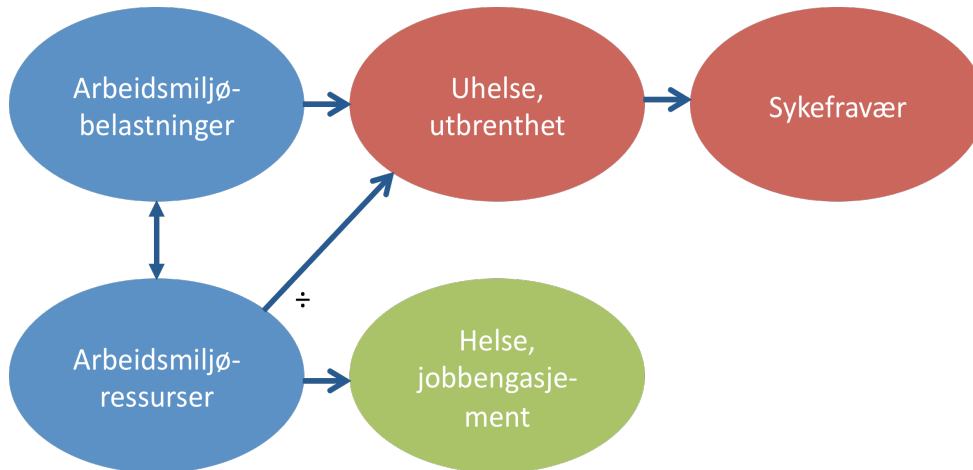
De aller fleste journalistene har full stilling, men mange jobber betalt og ubetalt overtid slik at arbeidsdagene blir lengre enn avtalt. Omtrent halvparten arbeider i turnus og har kvelds- og helgevakter som en del av arbeidstiden, men langt flere journalsiter bruker kvelder og helger for å få arbeidet gjort. Mange journalister har stor innflytelse over arbeidstiden, men likevel jobber de så mye og til alle tider av døgnet at det går ut over familie og privatlivet. Helsa til de journalistene som har størst arbeidstidsbelastning trekkes også i negativ retning; de blir slitne og får etter hvert tegn på uhelse.

Analysene viser at det blant journalistene er to drivere, konformitetspress og det å være hekta på jobben, som påvirker, eller blir påvirket av, sammenhengen mellom arbeidstidsbelastningene og helsa. Med økende arbeidstidsbelastning øker konformitetspresset, og journalister kan med dette presset ende opp i et arbeidstidsregime som de burde ha sagt nei til av helsemessige grunner. Situasjonen er noe bedre for de som er hekta på jobben; de "hektede" journalistene unngår ikke, men slipper helsemessig billigere unna arbeidstidsbelastningene.

Journalistenes arbeidsmiljø

I dette kapitlet skal vi se på hvordan arbeidsmiljøressursene og –belastningene påvirker journalistenes helse, og på hvilken måte de kan lede til utbrenthet og jobbengasjement blant journalistene. Sammenhengene mellom sykefravær og uhelse og utbrenthet vil også bli belyst. De analysene vi skal gjøre kan sammenfattes i følgende modell:

Figur 14: Den teoretiske arbeidsmiljømodellen

Modellen er operasjonalisert ved at journalistene som deltok i undersøkelsen fikk nærmere hundre spørsmål om arbeidsmiljøet der de jobber. Resultatene fra disse spørsmålene har blitt gruppert og omarbeidet til arbeidsmiljøfaktorer slik at vi har gode samlemaal på arbeidsmiljøforhold som for eksempel kravene i jobben, forekomsten av rollekonflikter, medvirkningsmulighetene med mer (Framgangsmåten her er det redegjort for andre steder). Arbeidsmiljøfaktorene⁴ vil nedenfor bli presentert som henholdsvis arbeidsmiljøbelastninger og arbeidsmiljøressurser.

Journalistene fikk også nærmere førti spørsmål om helse, utbrenthet, jobbengasjement og sykefravær. Analysene av resultatene herfra vil bli presentert etter at vi har gjennomgått journalistenes arbeidsmiljøforhold.

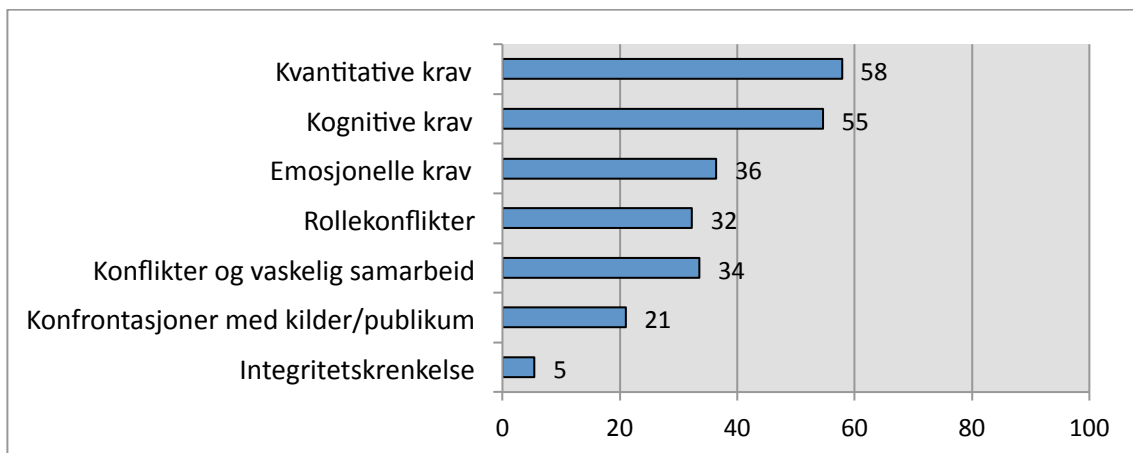
⁴ Måleskalaen for alle arbeidsmiljøfaktorene er fra 0 poeng = 1 meget liten grad, til 100 poeng = 1 meget høy grad. Poengsummer fra 0-20 på arbeidsmiljøfaktorene tilsvarer i meget liten grad, 20-40 i liten grad, 40-60 i noen grad, 60-80 i stor grad og 80-100 tilsvarer i meget stor grad.

Journalistene vil bli sammenliknet med "andre". Disse "andre" er referansematerialet hentet fra COPSOC og QPSNordic, to representative arbeidsmiljøundersøkelser.

Arbeidsmiljøbelastninger

Med krav i jobben menes de fysiske, psykiske, sosiale eller organisatoriske aspekter ved arbeidet som krever vedvarende fysisk innsats og/eller psykisk oppmerksomhet, og som derfor kan være beheftet med visse fysiologiske og / eller psykiske kostnader. Om lista en skal over blir liggende for høyt, blir kravene i jobben til stressfaktorer, og stress er forbundet med kostnader som depresjon, angst eller utbrenthet. Forskningen har vist at rollekonflikter også kan være en stressfaktor i arbeidsmiljøet. Det samme gjelder det å oppleve konflikter og vanskelig samarbeidsforhold på arbeidsplassen, og det å komme på kollisjonskurs med kilder eller publikum. Det sier seg nesten selv at det å komme opp i alvorlig konflikter, bli trakassert eller på annen måte få ens integritet krenket på arbeidsplassen, kan gi uhelse i form av depresjon, angst eller utbrenthet.

Figur 15: Arbeidsmiljøbelastninger (i poeng)

Journalistene har en del høyere kognitive krav, og noe mer kvantitative krav i jobben, enn andre. To av fem journalister har en arbeidssituasjon med høye eller meget høye kognitive krav, og her er det vaksjefer, reportasjeledere og frontsjefer, avdelings- og redaksjonsledere, og krimjournalister som i størst grad har kognitive krav i jobben. Nær halvparten kan sies å ha høye eller meget høye kvantitative krav i jobben. Det er her vaksjefer, reportasjeledere og frontsjefer, og krimjournalister som ligger høyest.

Journalistene har omtrent i samme grad emosjonelle krav i jobben som andre. Cirka en av fem opplever i høy eller meget høy grad emosjonelle krav, og de som ligger høyest er krimjournalister, vaksjefer, reportasjeledere og frontsjefer, avdelings- og redaksjonsledere, og fotografer.

Journalistene ser ut til å oppleve rollekonflikter i litt større grad enn andre, og omtrent 6 % opplever i høy eller meget høy grad rollekonflikter i jobben. Det er ingen grupper av journalister som skiller seg ut når det gjelder rollekonflikter, verken i positiv eller negativ retning.

På faktoren konflikter og vanskelig samarbeid skårer journalistene en del høyere enn det som er vanlig. Omtrent 6 % kan sies i høy eller meget høy grad å oppleve konflikter og vanskelig samarbeid på jobben. Ingen grupper skiller seg ut fra andre på dette punktet.

Når det gjelder konfrontasjoner med kilder og/eller publikum (dvs. vært i alvorlige konflikter, blitt sjikanert, trakassert eller truet, blitt utsatt for vold eller vært i ubehagelige episoder med kilder eller

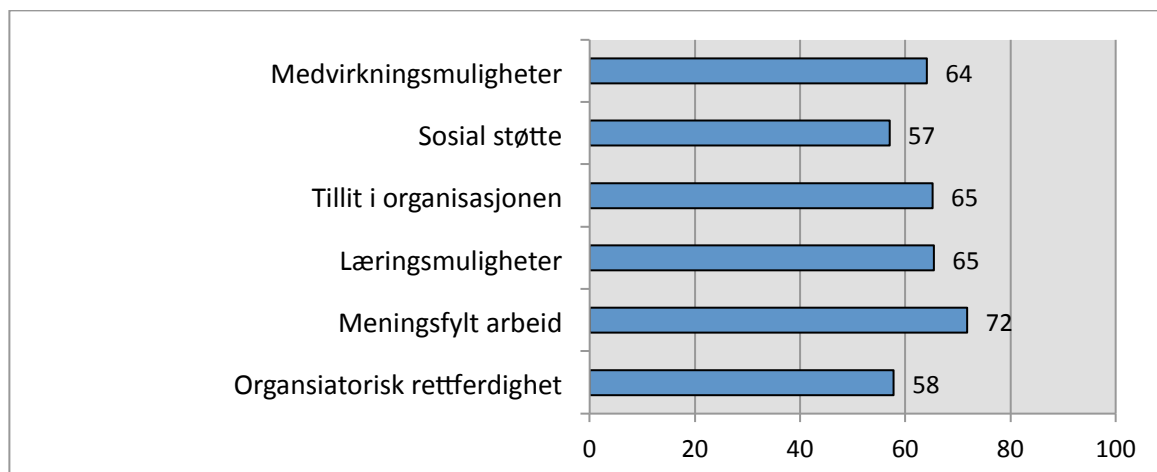
publikum de siste 5 årene) har en ikke noen andre å sammenlikne med. De som oftest opplever slike konfrontasjoner er de journalistene som arbeider "ute", spesielt de som har krim, politikk, innenriks, økonomi og næringsliv som hovedarbeidsområde.

Det er ca 5 % av journalister som får sin integritet krenket gjennom trakassering eller utilbørlig opptreden fra kolleger eller overordnede, eller ved å komme opp i alvorlige konflikter eller andre ubehageligheter med de rundt seg på arbeidsplassen. Andelen her er som den vi vanligvis finner i andre arbeidsmiljøer.

Arbeidsmiljøressurser

Med arbeidsmiljøressurser menes de fysiske, sosiale eller organisatoriske aspekter ved arbeidsmiljøet som reduserer kravene i jobben og de fysiologiske og psykologiske kostnadene disse gir, er funksjonelle når det gjelder å oppnå mål i arbeidet, og/eller stimulerer til personlig vekst, læring og utvikling.

Figur 16: Arbeidsmiljøressurser (i poeng)

Journalistene ser stort sett ut til å ligge på samme nivå som andre arbeidstakere når det gjelder arbeidsmiljøressursene. Journalistene har dog noe bedre medvirkningsmuligheter enn andre, og de opplever mindre kollegial støtte enn det som er vanlig i andre arbeidsmiljøer.

6 % av journalistene kan sies i liten eller meget liten grad å ha medvirkningsmuligheter i jobben. Omtrent 15 % rapporterer at de i meget stor grad har muligheter til å medvirke. Redigerere, desk- og billedeskjournalister, grafikere, designere, illustratører, produsenter og produksjonsmedarbeider har de dårligste, og redaksjons- og avdelingsledere de beste betingelsene for medvirkning i jobben.

Omtrent en tredjedel av journalistene opplever i liten eller meget liten grad støtte fra ledelsen. Nær hver tiende journalist opplever lite støtte fra sine kolleger. Omtrent hver tiende journalist sier at de i meget stor grad får støtte fra begge hold.

Mellom 5-10 % av journalistene har liten eller ingen tillit til de over eller ved siden av seg der de jobber. Nærmer to av fem journalister har i meget høy grad tillit til de i begge retninger.

Omtrent 6 % kan sies å ha liten eller meget liten mulighet til lære gjennom jobben, og ca tre av fire journalister rapporterer at de i har meget gode læringsmuligheter. Redigerere, desk – og billedesk medarbeider kommer her dårligst ut, mens ankere og programledere, redaksjons- og avdelingsledere, og journalister innen politikk og fakta/research har de beste læringsmulighetene.

2 % rapporterer at de i meget liten eller liten grad har et meningsfylt arbeid, mens tre av fire sier at de har det i meget høy grad. Ankere og programleder er mest fornøyd i så måte, med redaksjons- og avdelingsledere hakk i hel. Journalister innen sport, underholdning og forbruker/nytte er de som finner jobben minst meningsfylt. 13 % av journalistene rapporterer at de i liten eller meget liten grad får en fair behandling på arbeidsplassen, mens i underkant av 10 % sier at de opplever i meget høy grad rettferdighet der de jobber. Den eneste gruppen som her skiller seg ut fra andre, og da i positiv retning, er redaksjons- og avdelingsledere.

Belastninger og ressurser

Av det som er presentert ovenfor, ser vi at journalistene har større arbeidsmiljøbelastninger enn andre arbeidstakere. Spesielt gjelder dette høye kvantitative og kognitive krav, og forekomsten av konflikter og vanskelig samarbeid. Når det gjelder arbeidsmiljøressursene ligger journalistene på omtrent samme nivå som andre. Det er to unntak her; journalistene ser ut til å ha litt bedre medvirkningsmuligheter enn andre, og de opplever mindre kollegial støtte enn det som er vanlig.

For å bedømme arbeidsmiljøet må vi se belastningene og ressursene i sammenheng; høye krav kan bli til spennende utfordringer om en har tilstrekkelig med ressurser i arbeidsmiljøet til å takle dem. Stressforskningen viser at kollegial støtte kan fungere som buffer mot store belastninger i arbeidet. Resultatene fra undersøkelsen kan derfor tyde på at det ikke er en helt god balanse mellom de belastningene journalistene har i arbeidet og de ressursene de har tilgang til på arbeidsplassen.

Det finnes ingen gode kriterier eller klare grenseverdier for å avgjøre om journalistene har et godt arbeidsmiljø eller ikke. Blant journalistene, som ellers, finnes det sikkert de som sier at det er under press de trives best. For andre skal det kanskje ikke mye kjas og mas til før de melder pass. I Arbeidsmiljølovens § 1 slås det fast at alle har krav på et arbeidsmiljø som gir full trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger. Det er dette temaet som vil bli drøftet nedenfor: Er journalistenes arbeidsmiljø fullt ut forsvarlig når det gjelder helse?

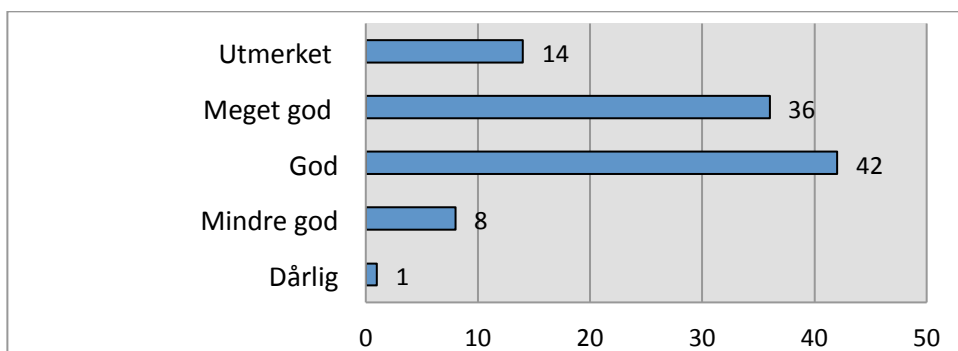
Arbeidsmiljø, helse og sykefravær

I det følgende skal vi se på sammenhengene mellom arbeidsmiljøforholdene journalistene jobber under, deres helse og sykefravær. Først vil helseresultatene fra journalistundersøkelsen bli gjennomgått. Arbeidsmiljøforholdene, som belastningsfaktorer og arbeidsmiljøressurser, vil så bli sett på som mulige årsaker til journalistenes helsetilstand. Videre vil en se på sammenhengen mellom helse og sykefravær. Til slutt vil det bli sett nærmere på det arbeidsrelaterte sykefraværet.

Journalistenes vurdering av egen helse

I undersøkelsen ble medlemmene i NJ oppfordret til å gjøre en vurdering av egen helse, og å fortelle hvordan helseutviklingen har vært det siste året.

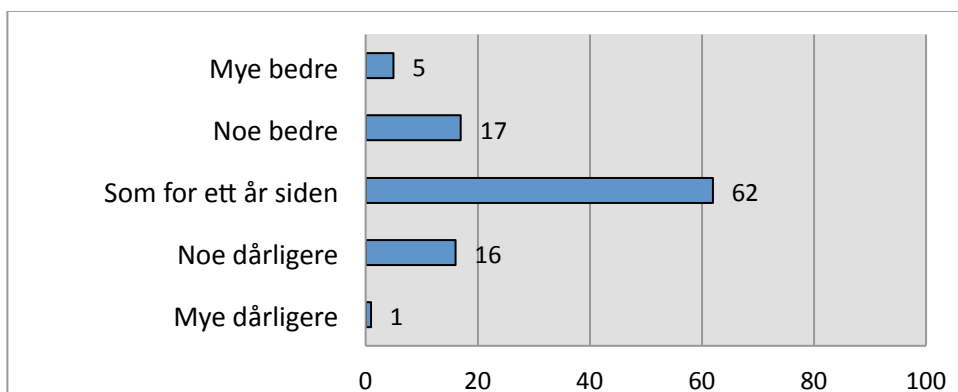
Figur 17: Hvordan synes du at helsen din er alt i alt? (i %)

Av figuren over ser en at omtrent to av fem journalister sier at helsa deres er god, en av tre meget god og en av sju sier at helsa er utmerket. I underkant av en av ti journalister sier at helsa er mindre god og litt over 1 % at den er dårlig.

Figuren under viser at helsa for de fleste, tre av fem, stått på stedet hvil det siste året. Litt over en av fem har opplevd at helsa har blitt noe eller mye bedre, mens i underkant av en av fem sier at de har fått noe eller mye dårligere helse de siste tolv månedene.

Figur 18: Hvordan er helsen din i dag, sammenliknet med for ett år siden? (i %)

Av de som sier at helse i dag er utmerket eller meget god, er det 70-75 % som sier at den har stått på stedet hvil det siste året, og i underkant av 25 % som sier at helse har blitt bedre. Blant de som sier at helse er god, er det en liten overhyppighet av de som sier at helse har blitt noe dårligere de siste tolv månedene (23 % mot 16 % generelt). Over halvparten (54 %) av de som mener at helse deres er mindre god eller dårlig (9 %), sier at den har blitt noe eller mye dårligere det siste året.

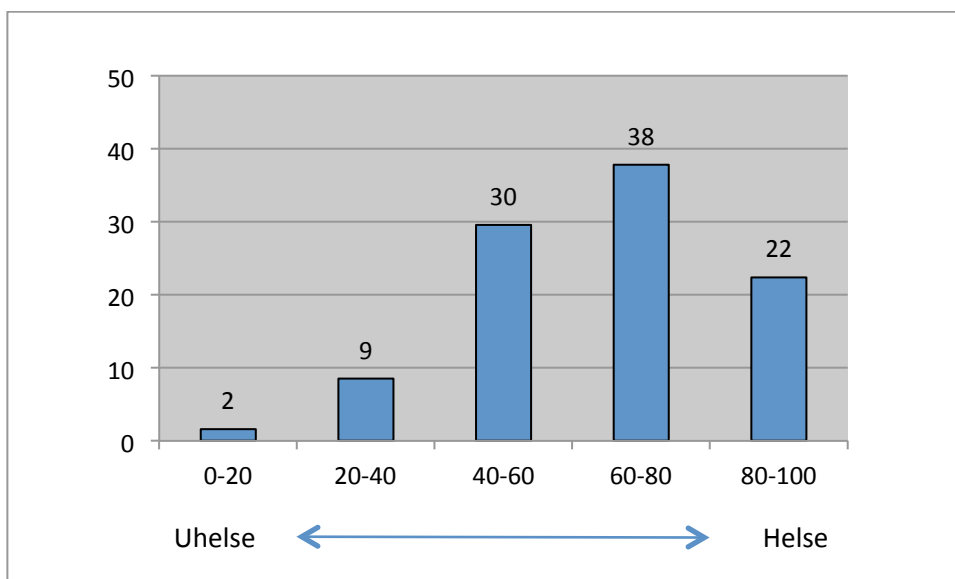
Om vi snur litt på argumentasjonen i resultatene over, kan vi si at om en journalist har en meget god eller utmerket helse i dag, vil vedkommende etter all sannsynlighet være i samme tilstand helsemessig om ett år. Er helse som de flestes, dvs. god, er det en viss mulighet for at den vil forverres i løpet av de kommende tolv månedene. For den journalisten som er i en mindre god eller dårlig helsemessig forfatning pr i dag, er det mindre sannsynlig at helsetilstanden skal forbedre seg.

En rekke helseforhold kan plasseres inn på et uhelse- helsekontinuum. For eksempel regnes god søvn som et uttrykk for god helse, mens dårlig søvn gjerne både er et helseproblem i seg selv og en relativt sikker prediktor for mer alvorlige helseplager og sykdommer. De fleste måleinstrumenter for helse vektlegger uhelse, dvs. nedsatt funksjonsevne p.g.a. sykdom og helseplager. I 2012-undersøkelsen valgte vi å kartlegge også den positive helsen, eller velværedelen av uhelse- helsekontinuumet.

Journalistene ble blant annet bedt om å plassere seg på en skala for om de i de siste fire ukene hadde 0=kjent seg trøtt, utmattet eller 100=kjent seg opplagt. Plasseringen på denne skalaen, fra trøtt, utmattet til opplagt, sammen med plasseringen på 12 andre skalaer med utsagnspar, for eksempel fra 0=syk til 100=frisk, har dannet grunnlaget for plasseringen av journalistene på en skala for mer generell helse, fra 0=uhelse til 100=helse. (Det er redegjort for utregning og framgangsmåte andre steder).

Journalistene har en gjennomsnittsskåre på 65 poeng på uhelse – helseskalaen, og omtrent tre av fire har over 50 poeng. I figuren under vises den prosentvise fordelingen av journalistene etter oppnådde poeng på uhelse - helseskalaen.

Figur 19: Uhelse – helse blant journalister (i %)

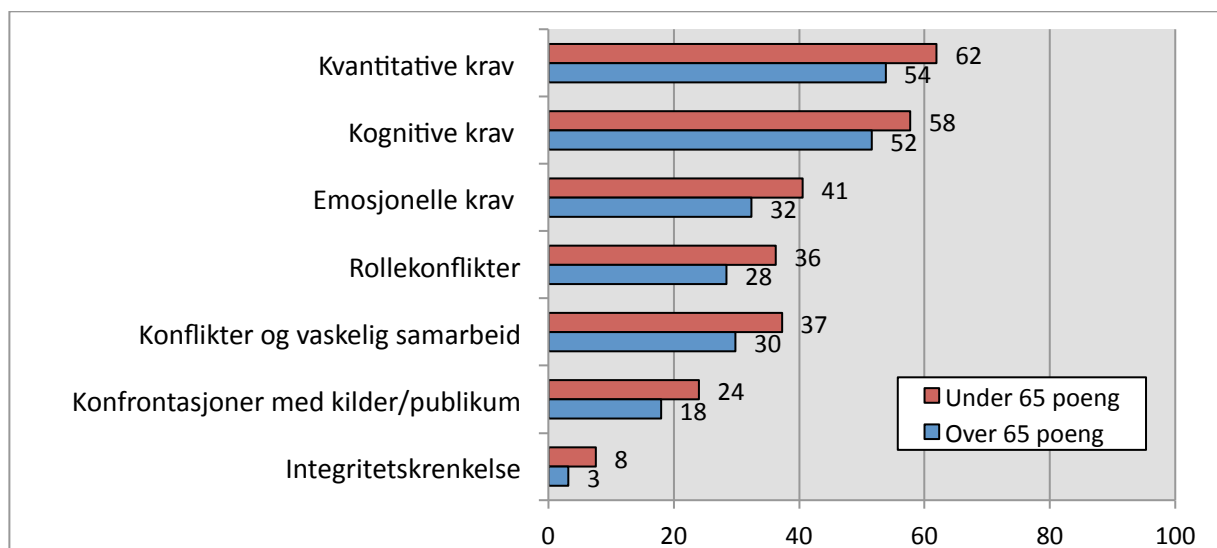

Fordelingen av journalistene langs uhelse - helsedimensjonen er stort sett som normalt; de fleste sier at helse er god eller bedre enn som så. Omtrent hver tiende journalist har mer eller mindre tydelige tegn på uhelse, for eksempel kjent seg dyster, nedstemt, urolig eller anspent, hatt konsentrasjonsvansker, vært ubesluttosom og manglet kreativitet, hatt lite energi, fungert dårlig i kontakten med andre mennesker, og/eller rett og slett vært syk.

Arbeidsmiljøets betydning for helse

I figuren nedenfor er journalistene delt inn i to grupper; de som skårer henholdsvis over og under gjennomsnittet, 65 poeng, på uhelse - helseskalaen. Tanken bak denne delingen er å kunne sammenlikne to grupper journalister, de med best helse med de som ikke har fullt så god helse. Alle arbeidsmiljøfaktorene i figuren har en skala fra 0 poeng = I liten grad til 100 poeng = I meget stor grad.

Figur 20: Arbeidsmiljøbelastninger og uhelse – helse (i poeng)

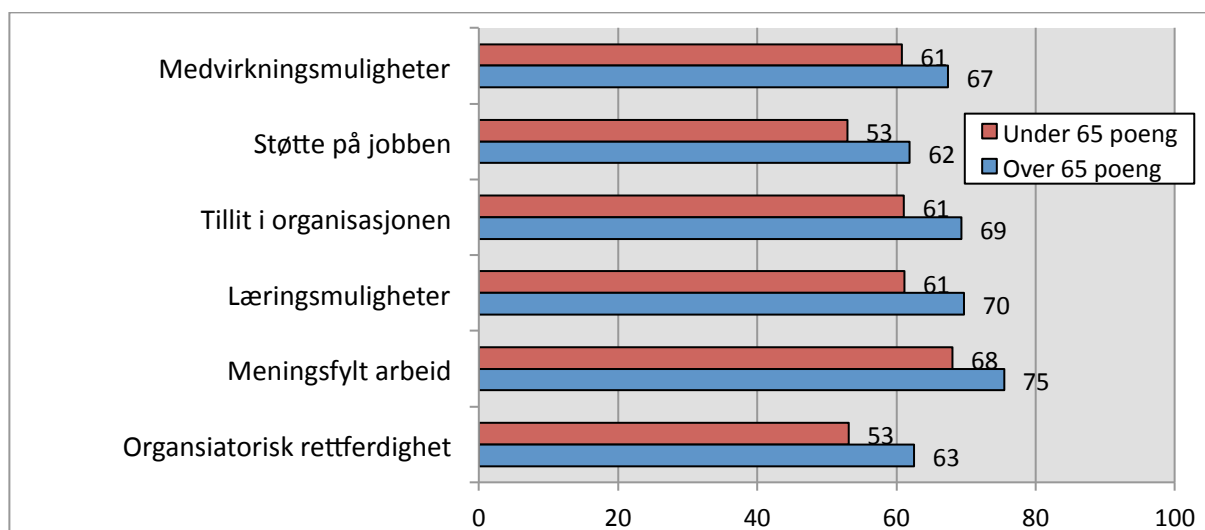

Av figuren over kan vi se at de "friskeste" journalistene, dvs. de som skårer over 65 poeng, har mindre kvantitative, kognitive og emosjonelle krav, de har færre rollekonflikter og de har mindre konflikter og vanskelig samarbeid på jobben. De friskeste journalistene har også sjeldnere konfrontasjoner med kilder/publikum og mindre grad av integritetskrenkelser på jobben.

De sju belastningsfaktorene i figuren over "forklarer" oppunder 20 % av variasjonen i uhelse og helse blant journalistene. Det betyr at 20 % av journalistenes varierende helse kan forklares ut ifra at de har forskjellige arbeidsmiljøer på jobben når det gjelder krav, rollekonflikter, samarbeidsforhold, konfrontasjoner med kilder/publikum og integritetskrenkelse. I statistiske analyser ser det ut til at integritetskrenkelse og kvantitative krav har størst negativ innvirkning på journalistenes helse. De emosjonelle kravene, og det å oppleve konfrontasjoner med kilder/publikum virker også negativt inn, men spiller en mindre rolle når det gjelder helseutfall.

I det ovenfor har vi sett på hvordan arbeidsmiljøbelastningene har, kan tære på journalistenes helse. I det som følger skal vi se på hvordan arbeidsmiljøressursene virker inn på positivt inn på helseutviklingen hos journalistene.

Figur 21: Arbeidsmiljøressurser og uhelse – helse (i poeng)

De seks arbeidsmiljøressursene i figuren over "forklarer" oppunder 20 % av variasjonen i uhelse og helse blant journalistene. Det betyr at nærmere 20 % av journalistenes varierende helse skyldes at de har forskjellige arbeidsmiljøer når det gjelder lærings- og medvirkningsmuligheter, støtte fra overordnede og kolleger, tillit på arbeidsplassen, meningsfylt arbeid og organisatorisk rettferdighet.

Det er vanskelig å rangere arbeidsmiljøressursene etter hvor stor betydning de har for helsen blant journalistene. Alle faktorene virker inn på journalistenes helse, men på forskjellig vis. De journalistene som for eksempel har stor grad av medbestemmelse og opplever tillit mellom de på arbeidsplassen, får på en måte løftet arbeidshelsen til det bedre. Sannsynligvis dreier dette seg om journalister som kan bruke medvirkningen, i en kontekst av tillit, til å skape en bedre match mellom egne ressurser og jobbens utfordringer.

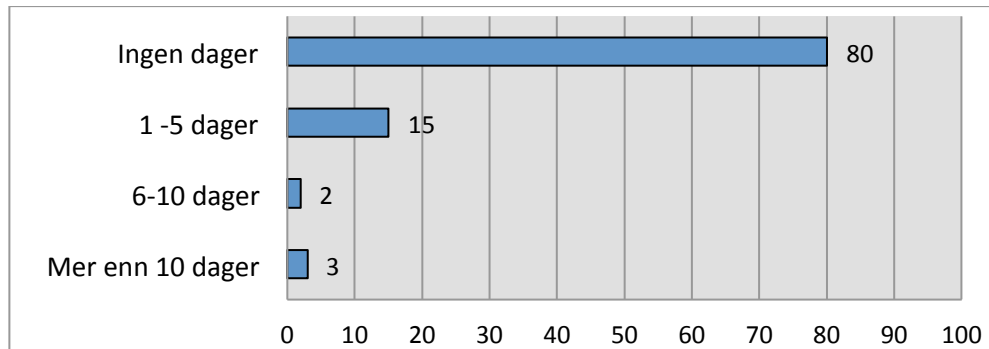
Det å ha gode muligheter til å lære og å få støtte fra kolleger og sjefer når det røyner på, er også med på bedre helsen til journalistene. Dette skjer delvis direkte, og delvis indirekte ved at de to arbeidsmiljøfaktorene bidrar å gjøre arbeidet mer meningsfylt og at journalistene opplever større grad av rettferdighet på arbeidsplassen. Meningsfylt arbeid og fair behandling understøtter igjen en god helseutvikling hos journalistene.

I det som ble vist ovenfor, så vi at arbeidsmiljøbelastningene, spesielt integritetskrenkelser og høye kvantitative krav, tærer på journalistenes helse. Vi så også at arbeidsmiljøressursene, på forskjellig vis, bidrar til en positiv helseutvikling blant journalistene. Mangler ved arbeidsmiljøressursene kan også skape uhelse, for eksempel at journalistene blir stresset av å se eller blir utsatt for urettferdigheter i organisasjonen.

Sykefraværet blant journalistene

Undersøkelsen viste at omtrent hver femte journalist hadde hatt sykefravær fra jobben i kortere eller lengre tid i løpet av en fireukers periode.

Figur 22: Hvor mange dager har du vært borte fra jobben pga. egen sykdom de siste fire ukene? (i %)

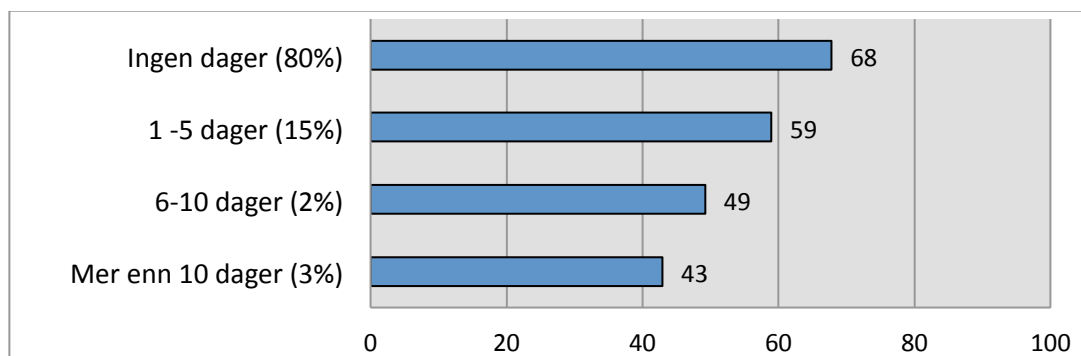

Av de 754 som i undersøkelsen svarte at de hadde hatt sykefravær de siste fire ukene, hadde 75 % et korttidsfravær på 1-5 dager, 9 % et mellomlangt fravær på 6-10 dager og 16 % et lengre fravær på mer enn 10 dager. Sykefraværsintervallene i figuren er ikke helt i overensstemmelse med det som føres i offentlige statistikker, men tentative sammenlikninger kan tyde på at journalister har et lavere sykefravær enn andre hvis en regner fraværsdager. I Navs statistikker finner en at i overkant av 75 % av sykefraværstilfellene er egenmeldte eller legemeldte av 1-8 dagers varighet, og at disse fraværene utgjør ca 25 % av de samlede sykefraværstildagene. I underkant av 25 % av sykefraværstilfellene er i den samme statistikken av en varighet på 9 dager eller mer, og disse utgjør 75 % av det samlede sykefraværet. Disse sykefraværsprosentene fra Nav tyder på journalistene har mer korte og mellomlange sykefravær enn det som er vanlig, og det gjennomsnittlige antallet sykefraværstid dager blant journalistene er derfor sannsynligvis lavere enn andres.

Sammenhengen mellom helse og arbeidsrelatert sykefravær.

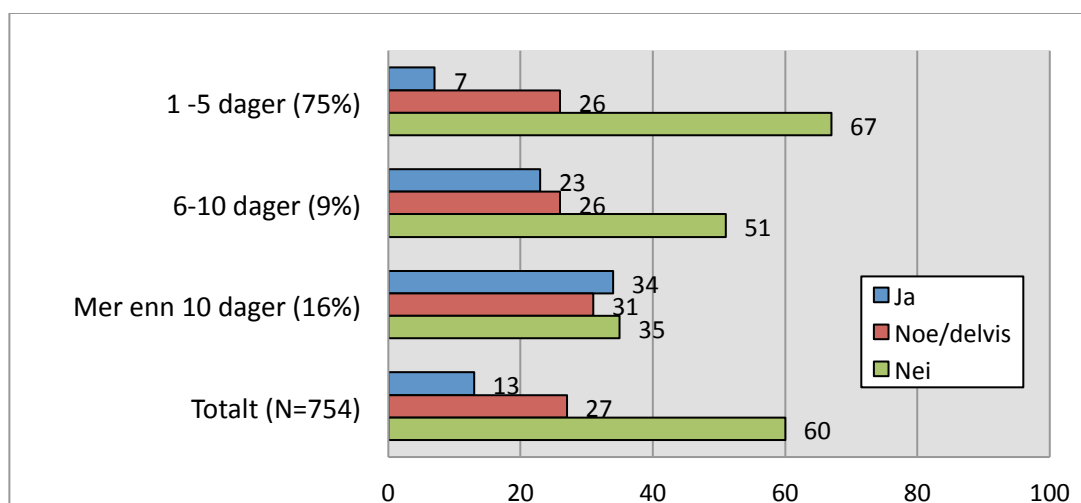
I figuren nedenfor ser vi den gjennomsnittlige uhelse - helseskåren etter sykefraværsmønster. Som forventet er de som ikke har sykefravær friskest. Figuren viser også at tegnene på uhelse øker med økende lengde på sykefraværet.

Figur 23: Uhelse og helse blant journalistene, etter sykefravær og sykefraværlengde (i %)

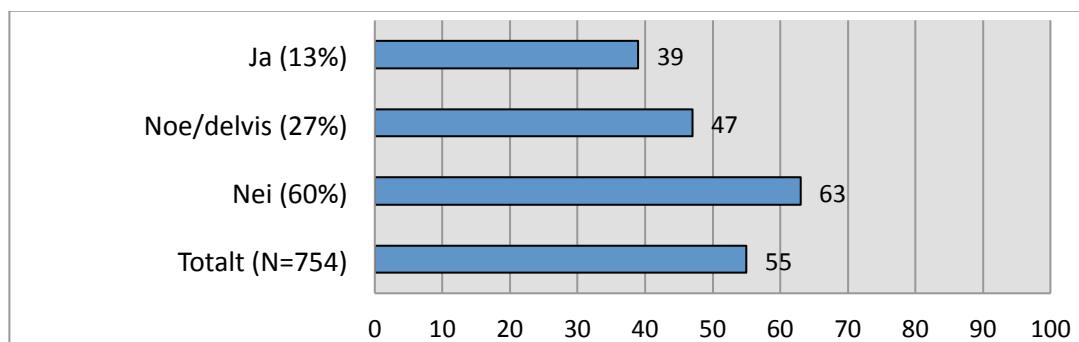
Alle som hadde hatt sykefravær de siste fire ukene fikk et oppfølgingsspørsmål om sykefraværet var arbeidsrelatert. Her svarte 13 % ja, 27 % noe eller delvis, og 60 % nei. Figuren under viser at andelen som svarer nei til at sykefraværet var arbeidsrelatert, synker med økende sykefraværlengde, fra 67 % blant de med 1-5 dager sykefravær til 35 % blant de med fravær på 10 dager eller mer. Tilsvarende stiger andelen som mener at sykefraværet var arbeidsrelatert med økende sykefraværlengde, fra 7 % til 34 % om vi går fra 1-5 dagers sykefravær til fravær på 10 dager eller mer.

Figur 24: Sykefraværlengde, etter om sykefraværet er arbeidsrelatert (i %)

Figuren under viser at de journalistene som sier at sykefraværet ikke var arbeidsrelatert er friskest, og at de har nær like god helse som de som ikke har fravær. Videre ser vi at tegnene på uhelse øker med økende klarhet i om at sykefraværet var arbeidsrelatert; de som svarer ja her er en dårligere helse enn de som delvis knytter sykefraværet til arbeidet.

Figur 25: Uhelse – helse etter arbeidsrelatert sykefravær (i poeng)

I det over har vi sett at de journalistene som har sykefravær har dårligere helse enn de som ikke har sykefravær. Vi har også sett at de journalistene med de lengst sykefraværene har den dårligste helsen, og at det er de lengste fraværene som først og fremst relateres til arbeidet. Om vi trekker inn argumentasjonen fra tidligere om at det er de lange fraværene som gjør utslag i statistikken over sykedager, er det ikke et urimelig anslag at så mye som halvparten av sykefraværet blant journalistene er helt eller delvis skyldes arbeidsmiljøforholdene på jobben.

Er det så forskjeller i arbeidsmiljøet til de som sier at det siste sykefraværet var arbeidsrelatert og de som sier at det ikke hadde noe med arbeidet å gjøre? De journalistene som ikke relaterer sykefraværet sitt til arbeidet, har omtrent de samme arbeidsmiljøbelastningene som de som ikke har sykefravær. De journalistene som relaterer sykefraværet til arbeidet, rapporterer høyere arbeidsmiljøbelastninger enn de andre. Spesielt gjelder dette kvantitative og emosjonelle krav og integritetskrenkelse, men også for konflikter og vanskelig samarbeid, og konfrontasjoner med kilder/publikum er forskjellene i belastningene relativt store mellom de som sier sykefraværet var arbeidsrelatert og de som ikke gjør det. De som helt klart relaterer sykefraværet til arbeidet, har ett hakk høyere arbeidsmiljøbelastninger enn de som delvis knytter sykefraværet til arbeidet.

De journalistene som rapporterer at det siste sykefraværet ikke var arbeidsrelatert, har omtrent de samme arbeidsmiljøressursene som de som ikke har sykefravær. De som sier at det siste sykefraværet var arbeidsrelatert, helt eller delvis, rapporterer spesielt mindre støtte fra overordnede og kolleger, mindre tillit på arbeidsplassen og dårligere kår når det gjelder rettferdighet.

Resultatene over tyder på at arbeidsmiljøet en del journalister har ikke bare skaper uhelse, men også kan virke som et hinder for å komme seg tilbake på jobb. For eksempel er det mindre sannsynlig at det å bli behandlet på en unfair måte på arbeidsplassen i seg selv skaper sykdom. Men urettferdig behandling kan ramme arbeidsgleden og derigjennom redusere lysten til å mobilisere de helsemessige ressursene som journalistjobben fordrer. En mindre forkjølelse eller annet ubehag kan da bli nok til at en blir hjemme.

Sammenhengen mellom arbeidsmiljø, helse og sykefravær

Det vi har sett i det som ble presentert ovenfor, er at journalistene stort sett vurderer helsetilstanden som god. Dette understøttes av de resultatene en har fått når det gjelder målene på helse; som gruppe ligger journalistene på den positive siden av uhelse- helsekontinuumet.

Vi har også sett at de arbeidsmiljøbelastningene journalistene står overfor, bringer en del av dem over mot negative siden av uhelse- helsekontinuumet. Mangelen på arbeidsmiljøressurser har en tilsvarende innvirkning på arbeidshelsa blant journalistene.

Resultatene som er presentert har også vist at de journalistene som ligger over mot den negative delen av uhelse- helsekontinuumet, har et forhøyet sykefravær. Videre har vi sett at journalister med lengre sykefravær i større grad relaterer sykefraværet til arbeidet enn de med kortere sykefravær. De som relaterer sykefraværet sitt til arbeidet, opplever større arbeidsmiljøbelastninger og rapporterer mindre tilgang ressurser i arbeidsmiljøet.

Utbrente eller engasjerte journalister?

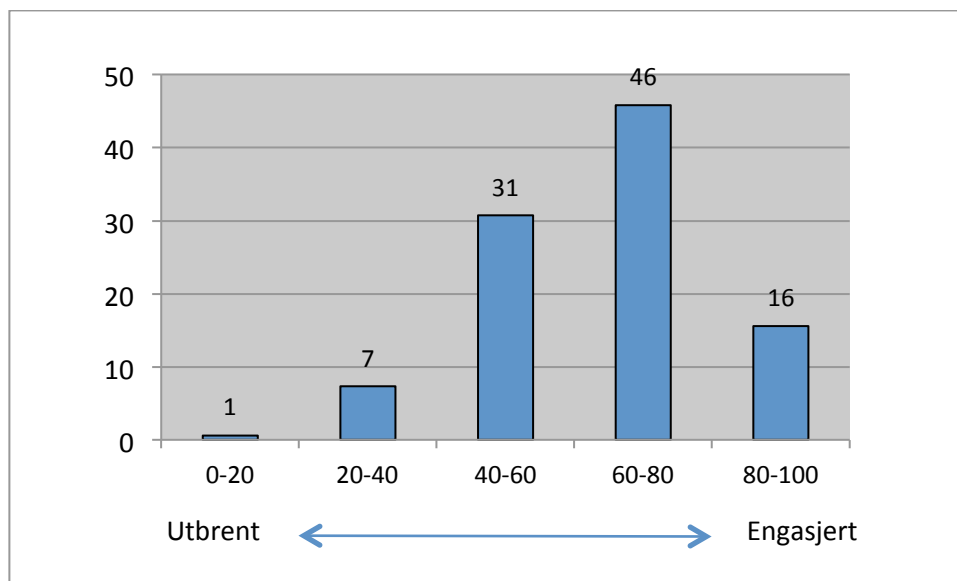
På folkemunnet sies det at det finnes to typer arbeidsfolk; de som ser på klokka for å sjekke om de rekker det de skal, og de som ser på klokka i håp om at det de holder på med snart er over. Sannhetsgehalten i dette kan selvsagt diskuteres, men journalister lar seg ikke kategorisere på denne måten. Det skal vi se i det følgende hvor utbrenthet og jobbengasjement blant journalister drøftes.

Om en tar utgangspunkt i definisjonen av utbrenthet, er den utbrente journalisten emosjonelt utmattet, nedstemt og kynisk innstilt til jobben, til de rundt seg og til seg selv. Den ubrente journalisten nedvurderer også egen yteevne. Tilsvarende, med definisjonen av jobbengasjement på bordet, er den jobbengasjerte journalisten vital, entusiastisk og oppslukt i jobben. Både utbrenthet og jobbengasjement, som regnes som motsatser til hverandre, blir utløst av forhold i jobben og begge regnes som vedvarende tilstander.

For å fange opp utbrenthet og jobbengasjement blant journalistene, fikk de i undersøkelsen i oppgave å svare på om 16 utsagn om stemmer eller ikke stemmer i forhold til deres situasjon. "Jeg føler at arbeidet tømmer meg følelsesmessig", "Jeg føler meg som regel kvikk og opplagt i jobben", "Med tiden har jeg mistet den dype interessen for arbeidet mitt" og "Jeg kan ikke tenke meg noe annet yrke enn mitt eget", er eksempler på utsagn journalistene skulle ta stilling til.

Svarene journalistene ga på de 16 utsagnene har blitt omregnet til poeng på en skala hvor 0 poeng = Utbrent og 100 poeng = Engasjert (Utregningsmåten er det redegjort for andre steder). I figuren under vises den prosentvise fordelingen av journalistene etter oppnådde poeng på utbrent - engasjertskaalen.

Figur 26: Utbrenthet og jobbengasjement blant journalistene (i %)

Journalistene har i gjennomsnitt 64 poeng på utbrent – engasjertskalaen, og omtrent fire av fem har over 50 poeng. Gjennomsnittsjournalisten ser derfor ut til å være langt mer jobbengasjert enn utbrent. Det finnes ikke noen klare grenseverdier eller kliniske kriterier for når en person skal regnes for utbrent. En regner vanligvis med at ca 5 % av arbeidstakere generelt er utbrente. Av figuren over ser vi at 1 % av journalistene har fått under 20 poeng på utbrent – engasjertskalaen, og til sammen ca 8 % under 40 poeng. Dette kan være en indikasjon på at det blant journalistene er den samme andelen utbrente som i den yrkesaktive befolkningen.

Det finnes heller ikke noen absolutte diagnostiske kriterier for å kunne si om en person er jobbengasjert eller ikke; det er her snakk om grader av jobbengasjement. Et vanlig anslag er at oppunder 15 % kan regnes som jobbengasjerte. Av figuren over ser vi at 16 % av journalistene har over 80 poeng på utbrent – engasjertskalaen. Dette kan tyde på at andelen jobbengasjerte er omtrent den samme blant journalistene som arbeidstakere generelt.

Ut fra det over ser det ut til at gjennomsnittsjournalisten stort sett er som gjennomsnittsarbeidstakeren; litt utbrent og ganske så engasjert i jobben.

Arbeidsmiljø, utbrenthet og jobbengasjement

Hva er det i journalistenes arbeidsmiljø som gjør dem jobbengasjerte eller utbrente?

De statistiske analysene viser at de journalistene som har høye kvantitative krav, stor grad av rollekonflikter og mye konflikter og vanskelig samarbeid, og som opplever krenkelser på jobben, løper en større risiko enn andre journalister for å bli utbrente. Omtrent en tredjedel av variasjonen i utbrenthet og engasjement kan forklares ut fra at journalistene har forskjellige arbeidsmiljøer når det gjelder disse forholdene.

De mest jobbengasjerte journalistene rapporterer høy grad av meningsfylt arbeid og rettferdighet på arbeidsplassen, gode muligheter for læring og mye tillit på arbeidsplassen. Det å ha gode muligheter til å medvirke og det å få støtte fra kolleger og overordnede bidrar også til å skape jobbengasjement, men da i mindre grad. Forskjeller i tilgangen av disse arbeidsmiljøressursene er med på å forklare 40 % av utbrentheten og jobbengasjementet blant journalistene.

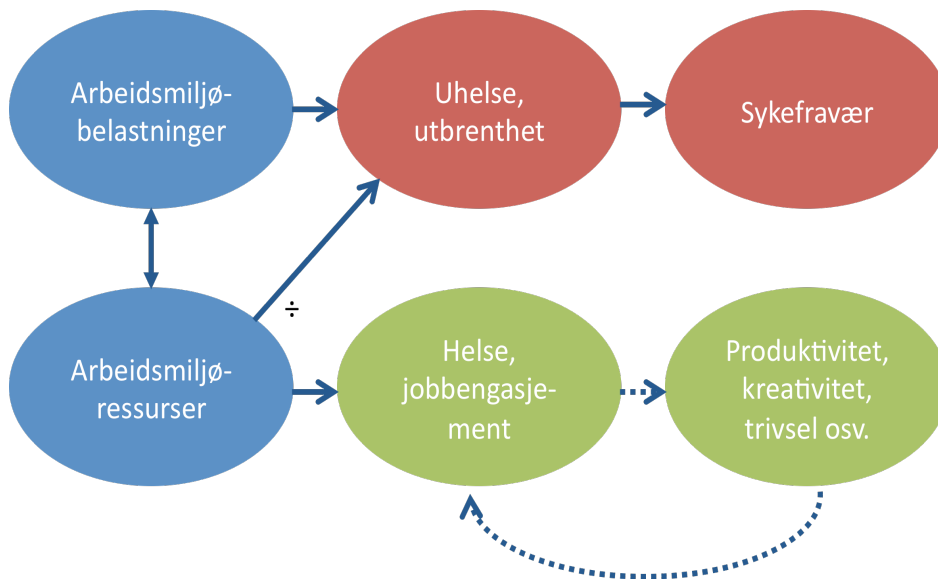
Arbeidsmiljøbelastningene og arbeidsmiljøressursene ser ut til å påvirke jobbengasjementet og utbrentheten blant journalistene på ulike måter. Små arbeidsmiljøbelastninger reduserer faren for utbrenthet, men skaper nødvendigvis ikke økt jobbengasjement. Arbeidsmiljøressursene påvirker begge deler i og med at mangel på arbeidsmiljøressurser kan skape utbrenthet.

Ser vi på sammenhengen mellom utbrenthet og engasjement, og sykefravær, vil en finne stort sett det samme mønsteret som for helse og sykefravær. De mest utbrente journalistene har et høyere sykefravær enn de som er mest engasjerte i jobben. Sykefraværslengden øker også med graden av utbrenthet. Det vil si at de som har hatt et sykefravær på 1-5 dager er mindre utbrent enn de som har hatt et på 6-10 dager. De journalistene som har hatt et sykefravær på mer enn 10 dager er naturlig nok de mest utbrente. De mest utbrente journalistene som har hatt sykefravær, er de som i størst grad relaterer sykefraværet til arbeidet.

Den empiriske arbeidsmiljømodellen

I de foregående avsnittene har vi sett på det arbeidsmiljøet journalistene har i form av belastninger og ressurser. Vi har også sett på hvordan arbeidsmiljøressursene og –belastningene påvirker journalistenes helse, og på hvilken måte de leder til utbrenthet og jobbengasjement blant journalistene. Sammenhengene mellom sykefravær og uhelse og utbrenthet har også blitt belyst. Vi ser at analysene vi har gjort, bekrefter den teoretiske modellen vi startet med. Den empiriske modellen er derfor tilnærmet lik den teoretiske:

Figur 27: Den empiriske arbeidsmiljømodellen

Det eneste som ikke er dokumentert gjennom undersøkelsen er de stiplede pilene i arbeidsmiljømodellen. Andre undersøkelser har vist at medarbeidere med god helse og høyt jobbengasjement trives bedre, er mer kreative og produktive, og gjør en bedre jobb enn andre. Det å gjøre en jobb er i seg selv belønnende, og det styrker selvfølelsen og troen på framtidig mestring av arbeidet. Dette igjen øker jobbengasjementet og bedrer helsen.

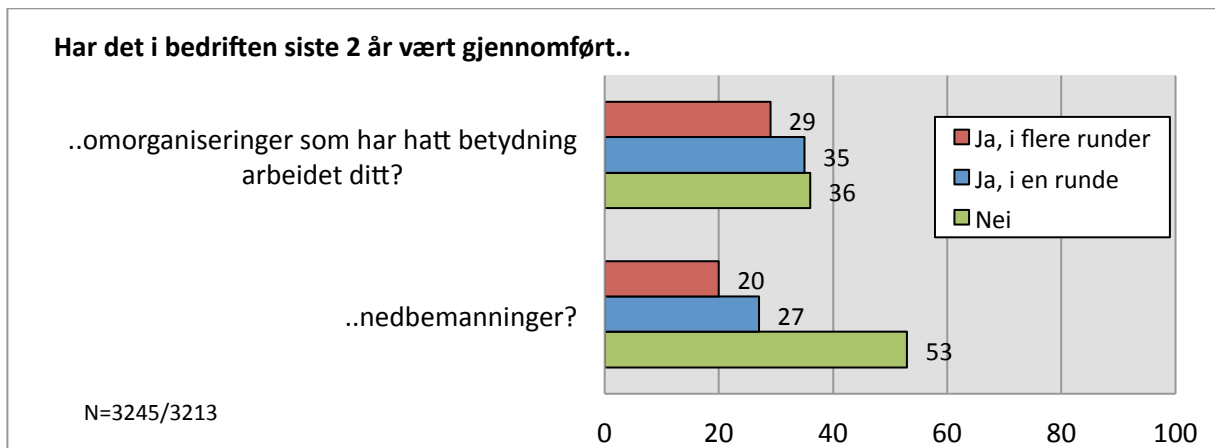
I de undersøkelsene hvor en har kunnet følge arbeidstakere over tid, har en sett at jobbengasjement "avler" jobbengasjement. Vi har i disse undersøkelsene også sterke indikasjoner på at jobbengasjement er "smittsomt"; de mest engasjerte påvirker og får kolleger til å bli mer engasjerte i arbeidet de gjør. Sannsynligvis gjelder dette også journalistene; at jobbengasjement avler jobbengasjement, og at jobbengasjement er smittsomt til andre i arbeidsmiljøet.

Omorganiseringer og nedbemanninger i mediebransjen

Jakten på effektivisering og kostnadsreduksjon har i de siste årene preget mediebransjen. Dette har ført til stadige omorganiseringer og nedbemanninger. I perioder med omorganisering og eller nedbemanning blir det hevdet at prosessene kan ha en negativ virkning på flere arbeidsmiljøforhold.

I det følgende skal vi se nærmere på hva journalistene har svart på spørsmål om omorganiseringer og nedbemanninger i medievirksomheter.

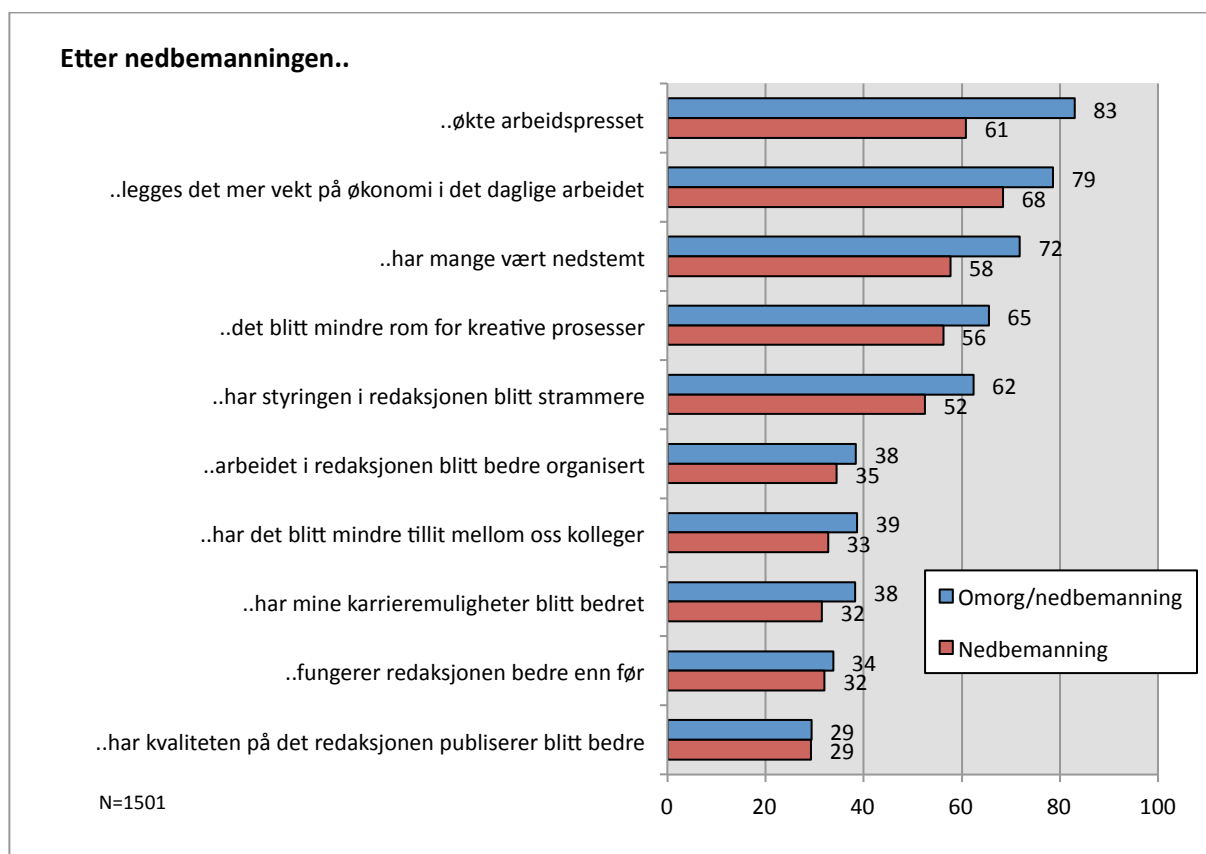
Figur 28: Andelen journalister som har vært med omorganiseringer og nedbemanninger siste 2 år (i %)

Over 70 % av journalistene har vært med på nedbemanninger og/eller omorganiseringer som har hatt betydning for arbeidet deres. En av fire journalister har opplevd at det er gjennomført kun omorganiseringer, og en av fjorten kun nedbemanninger, mens to av fem journalister har vært med på at bedriften de jobber i har gjennomført begge deler i løpet av de to siste årene. Nærmere 30 % av journalistene har ikke opplevd nedbemanninger eller omorganiseringer i løpet av de to siste årene.

Av de 1501 journalistene som hadde vært med på at bedriften hadde gjennomført nedbemanninger i en eller flere runder de siste to årene, var det ca 15 % som hadde opplevd kun nedbemanninger og ca 85 % nedbemanninger i kombinasjon med omorganiseringer. Begge gruppene journalister fikk ti utsagn om eventuelle konsekvenser av nedbemanningen de skulle si seg enig eller uenig i. I figuren nedenfor ser vi hva de nedbemanningsutsatte journalistene svarte i gjennomsnitt på de ti utsagnene, på en skala fra 0 poeng = Helt uenig til 100 poeng = Helt enig.

Figur 29: Konsekvenser av nedbemanning og omorganiseringer (i poeng)

Av figuren ser vi at de journalistene som har vært med på en ren nedbemanning og de som har vært med på både en nedbemanning og omorganisering, stort sett har samme oppfatning gjennom at de i gjennomsnitt sier seg delvis *uenig* i at konsekvensene har vært bedre organisering av arbeidet i redaksjonen, mindre tillit mellom kolleger, bedre karrieremuligheter, at redaksjonen fungerer bedre og at kvaliteten på det den publiserer har blitt bedre. Når det gjelder utsagnene om økt arbeidspress, mer vektlegging av økonomi, strammere styring, flere nedstemte og mindre rom for kreative prosesser, er de som har vært med på kombinasjonen av omorganisering og nedbemanning som i størst grad er *enige* i disse.

Fra det over kan det se ut som at kombinasjonen omorganisering og nedbemanning er mer belastende på arbeidsmiljøet enn rene nedbemanninger. Men det kan også være slik at der det skjer kun nedbemanninger, er nedbemanningene av et mindre omfang slik at omorganiseringer ikke er nødvendig. Om dette er tilfellet, kan de forskjellene vi ser i figuren over mellom de kun nedbemannede journalistene og de som har vært igjennom begge deler, være et utslag av nedbemanningenes omfang.

De journalistene som ikke hadde vært med i nedbemannings- eller omorganiseringsprosesser, eller som kun hadde vært med på omorganiseringer, skulle naturlig nok ikke ta stilling til utsagnene om eventuelle konsekvenser av nedbemanninger. Derfor kan vi ikke i undersøkelsen sammenlikne og se på konsekvensene av rene nedbemanninger, rene omorganiseringer og kombinasjoner av dette direkte. Men ser vi på arbeidsmiljøforholdene slik de er i dag, virker det som om at de journalistene

som har vært med på kun omorganiseringer eller både omorganisering og nedbemanning, har høyere krav i jobben, mer rollekonflikter og mindre medvirkning, enn de journalistene som ikke har vært med på slike prosesser eller kun nedbemanning. Når det gjelder konflikter og vanskelig samarbeid, tillit i organisasjonen, støtte, rettferdighet og til dels læring, er det de journalistene som ikke har vært med på omorganiseringer eller nedbemanninger som skiller seg ut i positiv retning, og de som har vært med på begge deler i negativ retning. De som har vært igjennom kun nedbemanninger eller kun omorganiseringer de to siste årene, kommer ut omtrent likt og "midt imellom" de andre når det gjelder disse arbeidsmiljøforholdene.

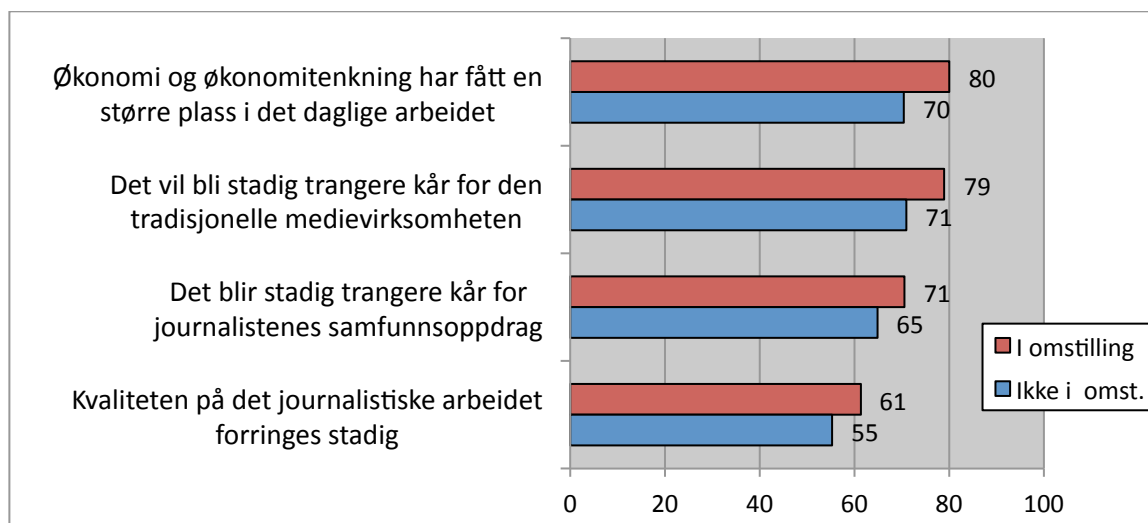
Ut fra det som er nevnt over ser det ut til at omorganiseringer har et hakk mer negativ innvirkning på arbeidsmiljøet enn nedbemanninger. Analysene tyder også på at det er kombinasjonen av nedbemanning og omorganisering som er mest belastende for arbeidsmiljøet. Men bak dette kan det ligge omfang, dvs. at kombinasjonen innebærer større omorganiseringer og nedbemanninger enn når dette skjer hver for seg. Uansett om dette er tilfellet eller ikke, blir konklusjonen at de omorganiseringene og nedbemanningene som skjer innen mediebransjen, har negativ innvirkning på arbeidsmiljøet for de journalistene som jobber der.

Fra figuren over ser det ut til at nedbemanninger og nedbemanninger i kombinasjon med omorganiseringer, fører til økt intensitet i arbeidet, mer styring med vekt på økonomi og mindre faglighet. Arbeidsmiljødataene tyder på at de rene omorganiseringene har de samme konsekvensene. Den økte intensiteten i arbeidet ser vi gjennom at kravene i arbeidet og arbeidspresset øker. Den økte intensiteten bidrar sannsynligvis også til at det blir mindre rom for kreative prosesser og at kvaliteten på det som publiseres går ned. Den strammere styringen av redaksjonene, kanskje med mer vekt på økonomisk kontroll, gjør at de fungerer dårligere sett fra journalistene side. Med dårligere fungerende redaksjoner blir neppe kvaliteten på det journalistfaglige som produseres særlig god.

Omorganiseringer og nedbemanninger kan ses på som et ledd i mediebedriftenes tilpasning til et marked preget av store teknologiske og finansielle endringer. Resultater fra undersøkelsen tyder på at de mediebedriftene som omstiller, dvs. som omorganiserer og nedbemanner, ligger i forkant av mer generelle utviklingstendenser i bransjen.

Figuren nedenfor viser hva journalistene svarte på fire utsagn om utviklingen i mediebransjen. Poengskalaen i figurene er fra 0 poeng = Helt uenig til 100 poeng = Helt enig.

Figur 30: Utviklingstrekk i mediebransjen, etter om bedriftene er i omstilling eller ikke (i poeng)

Resultatene i figuren over kan tyde på at det er generelle endringer på gang i bransjen og at mediebedriftene ikke kan operere som før. Dette kanskje tvinger mediebedriftene til å omstille. Det ser også ut til å være en generell trend at økonomi og økonomisk tenkning får en større plass. I en kontekst av en bransje i endring og med mer økonomisk tenkning bak, ser det ut til å bli stadig vanskeligere for journalistene å gjennomføre det samfunnsoppdraget de har med den kvaliteten og faglige standardene de ønsker.

Om det holder stikk at mediebedrifter som nedbemanner og omorganiserer, dvs. omstiller, ligger i forkant av de mer generelle utviklingstendenser i bransjen, er det ikke noe særlig lyst bilde som tegner seg for de journalistene som foreløpig ikke har vært med på slike prosesser.

Omtrent 10 % av de journalistene som i dag jobber på tidsbegrensede kontrakter (ca 10 %), gjør dette som en følge av nedbemanning i en bedrift i et tidligere arbeidsforhold. De samme andelen blant frilansere (ca 10 %) og de på tilkalling eller tilfeldige vakter (ca 3 %), er henholdsvis 14 og 11 %. Av alle journalistene som deltok i undersøkelsen, er det ca. 3 % som i dag ikke har fast ansettelse på grunn av nedbemanning. Dette, sammen med at nær 90 % av de som ikke er frilansere har fast ansettelse, kan tyde på at få journalister blir rebemannet inn i samme bedrift på en løse kontrakt etter en omorganisering eller nedbemanning. Om og eventuelt hvor mange journalister som har skiftet arbeidssted, eller som har måttet forlate bransjen på grunn av nedbemanning eller omorganiseringer, kan en ikke se av undersøkelsen.

Oppsummering

I det ovenfor er det vist at størstedelen av journalistene har vært igjennom nedbemanning- og/eller omorganiseringsprosesser de to siste årene. Resultatene viser også at arbeidsmiljøkonsekvensene øker med omfanget av disse prosessene, og konsekvensene er stort sett økte arbeidsmiljøbelastninger og reduserte arbeidsmiljøressurser. Det er få, om noen, indikasjoner på at journalistene i fremtiden får det enklere med å gjennomføre det samfunnsoppdraget de har med den kvaliteten og faglige standardene de ønsker.

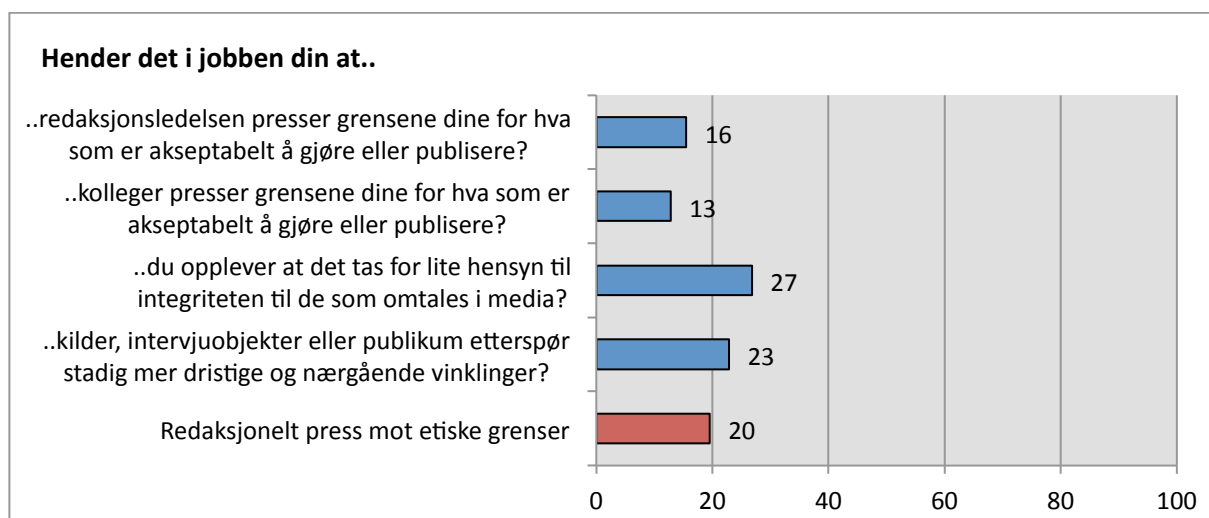
Etiske dilemmaer for journalister

En av journalistenes sentrale oppgaver er å informere allmennheten om det som skjer i samfunnet, også det som skjer av kritikkverdige forhold. Journalistene har også i henhold til Vær Varsomplakaten i oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep. Disse to oppgavene, det å avdekke det som skjer for å kunne informere, og det å beskytte, kan være uforenlige og skape etiske dilemmaer for journalistene. De dramatiske hendelsene på Utøya 22. juli 2012 aktualiserer dette. Her skulle journalistene rapportere om det som skjedde, og for noen innebar dette å intervju mennesker som var sjokk. Mennesker i sjokk trenger hjelp og beskyttelse, og en del av journalistene opplevde at rollen som journalist var uforenlig med det å være medmenneske i situasjonen.

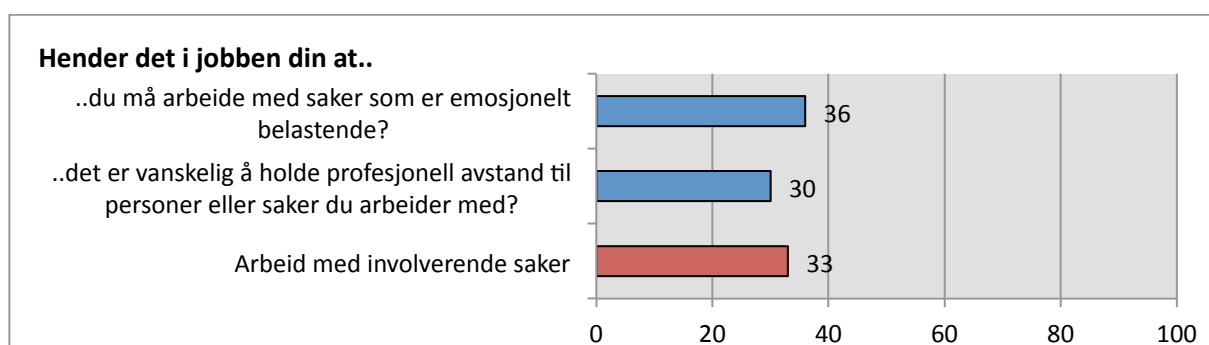
Journalistene ble stilt 13 spørsmål som hadde med etiske dilemmaer å gjøre. Svarmønsteret på disse spørsmålene har blitt analysert og på grunnlag av analysene er det laget fire indikatorer; *redaksjonelt press mot etiske grenser*, *arbeid med involverende saker*, *kryssing av etiske/moralske grenser* og *opplevelse av skyld og skam*.

I de fire følgende figurene presenteres gjennomsnittet for spørsmålene som inngår i hver indikator og gjennomsnittet for selve indikatoren. Skalaen i figurene er fra 0 poeng = I meget liten grad til 100 poeng = I meget høy grad.

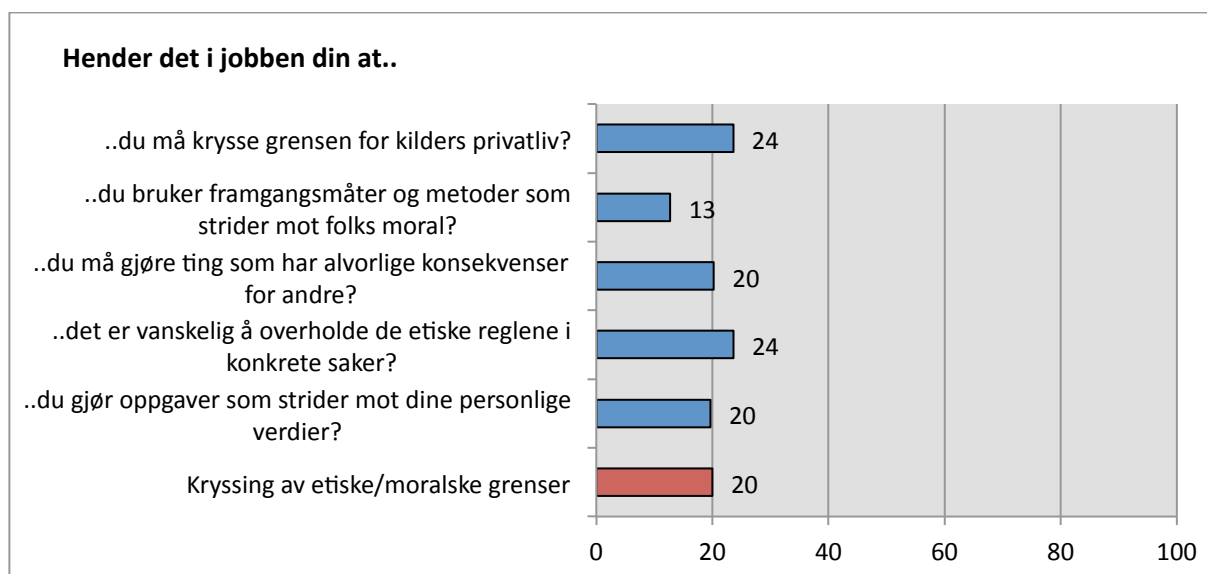
Figur 31: Redaksjonelt press mot etiske grenser (i poeng)

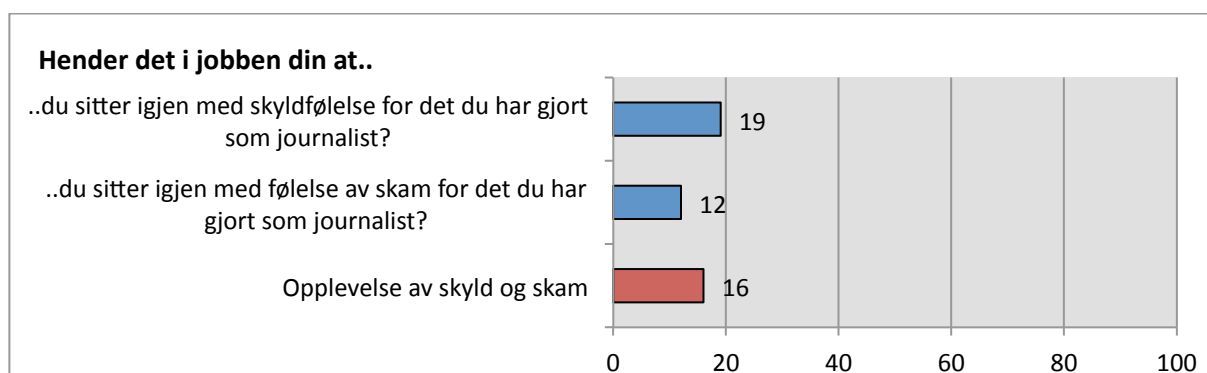
Figur 32: Arbeid med involverende saker (i poeng)

Figur 33: Kryssing av etiske/moralske grenser (i poeng)

Figur 34: Opplevelse av skyld og skam (i poeng)

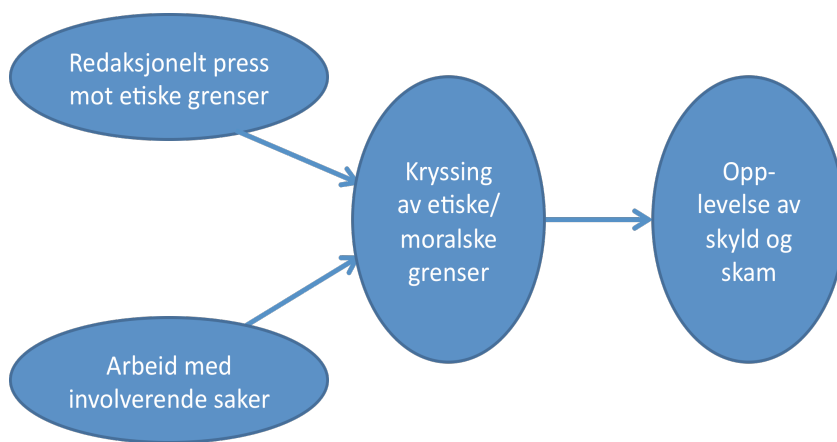
Journalister, reportere, fotografer og foto- og videojournalister skårer høyest på alle indikatorene over, tett fulgt av vaksjefer, reportasjeledere, frontsjefer, researchere og journalister som jobber med fakta. Et fellestrekk ved disse er kanskje at de jobber ute eller i front. De innarbeidende journalistene, dvs. redigerere, desk- og billedeskmedarbeidere, grafikere, designere, illustratører, produsenter og produksjonsmedarbeidere skårer relativt lavt på de fire indikatorene. Ankere, programledere og redaksjons- og avdelingsledere, som også kan regnes som innarbeidende, skårer også lavt sammenliknet med journalister og fotografer.

Krimjournalister stiller i en klasse for seg når det gjelder redaksjonelt press mot etiske grenser, arbeid med involverende saker, kryssing av etiske og moralske grense og det å oppleve skyld og skam for det de har gjort som journalist. Innenriks-, nyhets- og allroundjournalister, og journalister som har politikk som hovedarbeidsområde skårer også relativt høyt på de fire indikatorene. Feature- og utenriksjournalister ser ut til ofte å arbeide med involverende saker, men da i mindre grad å oppleve

redaksjonelt press og kryssing av etiske moralske grenser – og kanskje derfor sjeldnere får skyld- og skamfølelse for det de har gjort som journalist.

En tolkning av samvariasjonsmønsteret mellom indikatorene over, *redaksjonelt press mot etiske grenser, arbeid med involverende saker, kryssing av etiske/moralske grenser og opplevelse av skyld og skam*, er satt opp i følgende figur:

Figur 35: Sammenhengene mellom redaksjonelt press mot etiske grenser, arbeid med involverende saker, kryssing av etiske/moralske grenser og opplevelse av skyld og skam

Som figuren viser opplever en del journalister at grensene for hva som er akseptabelt å publisere presses av kolleger eller ledere, eller av etterspørselen fra kilder eller publikum. Dette redaksjonelle presset mot de etiske grensene aksentueres spesielt i arbeidet med involverende saker, saker som er emosjonelt belastende og hvor det er vanskelig å holde en profesjonell distanse. Krysser så journalisten etiske og moralske grenser, egne så vel som andres, i sin framgangsmåte, vil det hos den det gjelder melde seg en følelse av skyld og skam for det en har gjort som journalist.

Vi ser av resultatene at de journalistene som krysser etiske og moralske grenser, oftere enn andre journalister kommer opp i konfrontasjoner med kilder og/eller publikum. Dette kan bety at en del av sjikanen, truslene og volden journalistene utsettes for, er utløst av de kryssingene av etiske og moralske grensene journalistene gjør som journalister.

Resultatene i undersøkelsen kan tyde på at mindre støtte fra sjefer og kolleger forsterker opplevelsen av skyld og skam. De journalistene som opplever skyld og skam for det de har gjort som journalister, går også oftere hjem med bekymringer for det de gjort på jobben, og de er i større grad utbrente og viser flere tegn på uheld enn andre journalister.

Oppsummering

Problematikken rundt etiske dilemmaer er kompleks og sammensatt. Noen vil sikkert hevde at journalister skal være hardbarkede og tykkhudede og ikke sky noen midler i sin rolle som samfunnets vaktbikkje. Resultatene fra undersøkelsen viser nær sagt det motsatte; journalistene er seg bevisst

de etiske dilemmaene ved det samfunnsoppdraget de har, og det å stå i disse etiske dilemmaene setter sine spor både fysisk og psykisk.

Trakassering, trusler og vold

En viktig forutsetning for ytringsfrihet og en fri presse, er at journalister og andre kan fremsette sine meninger uten å bli trakassert, truet eller utsatt for vold. Slik er det ikke alltid, og det ser ut til å være en utbredt oppfatning at journalister er mer utsatt for slikt nå enn før. Debattklimaet oppleves som hardere og mange mener det er lettere å komme med hets og usaklige kommentarer. Muligheter for å gjøre slikt anonymt, bidrar til at mange kommentarer blir grove. Utviklingen innen media, med stadig større personfokus, både på journalistensiden og på innholdssiden, kan også ha bidratt til en slik utvikling.

I Journalistundersøkelsen 2012 ble det stilt en rekke spørsmål for å fange opp omfanget av sjikane, trusler og vold som journalister utsettes for. Siden det er første gang disse spørsmålene ble stilt, har vi ikke et tallmateriale fra tidligere år å sammenlikne med for å avgjøre om omfanget av trakassering, trusler og vold faktisk har blitt større, eller om det først og fremst er en større synlighet omkring problemet som gjør at en kan få et slikt inntrykk.

Journalister opplever ulike former for trakassering, trusler og vold. Dette avspeiles også i kommentarene til dette punktet⁵. På den ene siden beskrives maktpersoner som forsøker å utnytte sin posisjon til hindre offentliggjøring av spesifikke forhold eller som ønsker å influere vinklingen av en sak. Det er også eksempler på målrettede trusler på grunn av ting som er publisert der hensikten ser ut til å være å få journalisten til å tie⁶. Det har vært hevdet at spesielt høyt profilerte kvinnelige journalister er svært utsatt for seksuelt ladet trakassering og seksuelt ladede trusler. Det ble ikke i undersøkelsen spurt spesielt etter seksuell trakassering, og en har derfor ikke grunnlag til å si noe om omfanget av dette. Det nevnes i kommentarfeltet, men kun sporadisk.

En god del av svarene peker på at kommentarfeltene under nettsakene gir rom for mange slags ytringer, med svært varierende saklighetsnivå. I mange tilfeller brukes en debattstil som i stor grad består av hets og utskjelling. Noen opplever slikt som personlig belastende, mens andre velger å ikke bry seg. Mange kommentarer referer til en enkelt hendelse eller at man blir plaget av en spesiell person.

Det ble ikke spurt om hva som har utløst trakassering, trusler eller vold, men ut fra en analyse av svarene ser det ut til at hendelsene er nært knyttet til journalistens arbeidsoppgaver. Denne type uønskede hendelser oppstår ikke i et vakuum, men er knyttet til journalistens yrkesutøvelse og hvordan denne er posisjonert i forholdet til samfunnet for øvrig.

Ut fra en antagelse om at vold ble opplevd som mer alvorlig enn trusler og dette igjen som mer alvorlig enn trakassering, ble det i skjemaet skilt mellom disse tre typene av uønsket adferd. Det viste seg å være lite hold i antagelsen om at trusler var mer belastende enn trakassering; begge deler ble opplevd som omtrent like belastende, men både å ha blitt trakassert og truet ble opplevd som noe

⁵ Det kom inn i alt 224 kommentarer om vold, trusler og sjikane journalister utsettes for.

⁶ Truslene journalist Nina Johnsrud har vært utsatt for, ser ut til å være av denne typen.

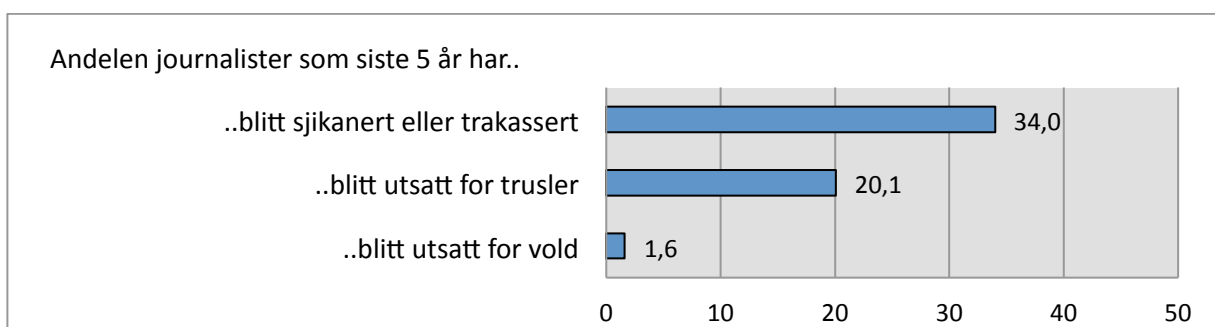
mer belastende enn dette hver for seg. Analyser av svarene på spørsmålene tyder på at trakassering, trusler og vold ikke er variabler på en skala, men må forstås uavhengig av hverandre. Det ser ut til å være ulike typer av sosiale situasjoner som utløser de enkelte hendelsene.

I dette kapitlet skal vi først presentere en figur som viser omfanget av denne type hendelser. Deretter skal vi gå inn i tallmaterialet for trakassering og trusler samlet og så skal vi presentere tallene knyttet til vold. Kapitlet avsluttes med en refleksjon om forholdet mellom trakassering og trusler på den ene siden og vold på den andre.

Omfanget av trakassering, trusler og vold.

Figuren under viser andelen journalister som har vært utsatt for sjikane eller trakassering, trusler og vold de siste fem år:

Figur 36: Andelen journalister som har blitt sjikanert, truet og/eller utsatt for vold siste fem år

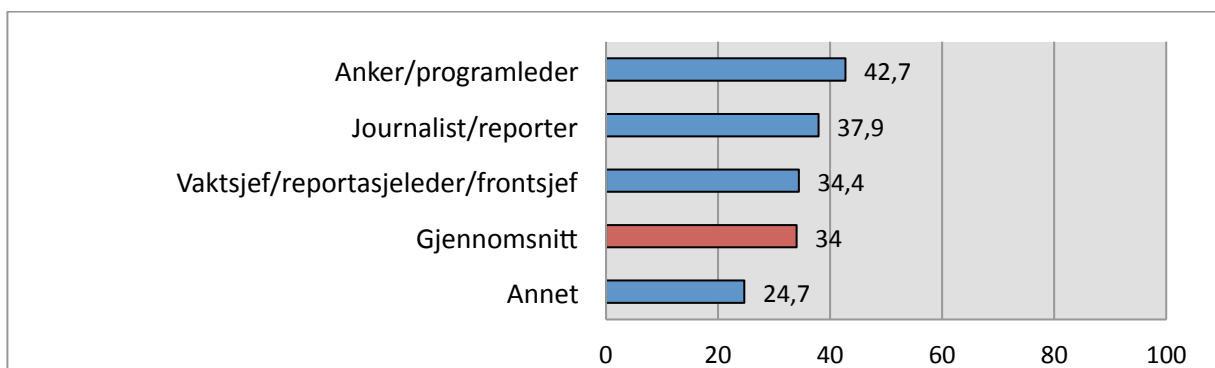

Vi ser av figuren over at 34 %, dvs. hver tredje journalist har blitt trakassert i løpet av de siste fem årene. 20 %, dvs. en av fem journalister har blitt utsatt for trusler, og 1, 6 % for vold, noe som utgjør 60 personer. Denne type hendelser fremstår altså som et arbeidsmiljøproblem.

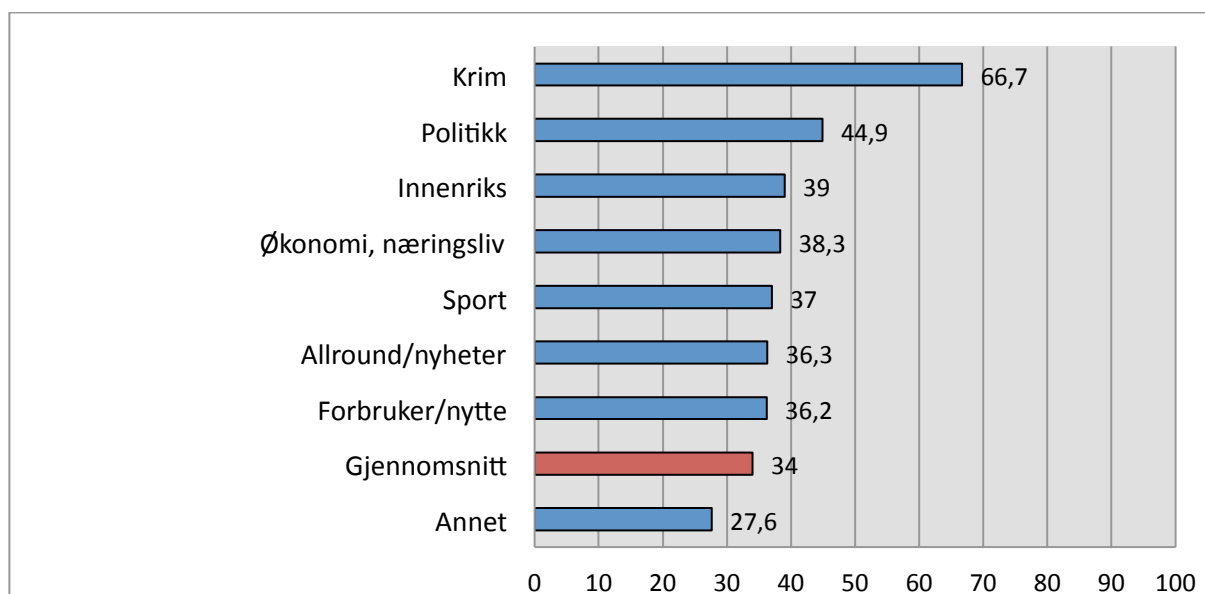
Hvem blir utsatt for sjikane?

Hva slags jobb en har som journalist, og hvilket område en arbeider innen, har betydning for i hvilken grad en blir trakassert. Dette er vist i de to figurene under:

Figur 37: Andel utsatt for sjikane, etter type jobb (i %)

Figur 38: Andelen utsatt for sjikane, etter arbeidsområde (i %)

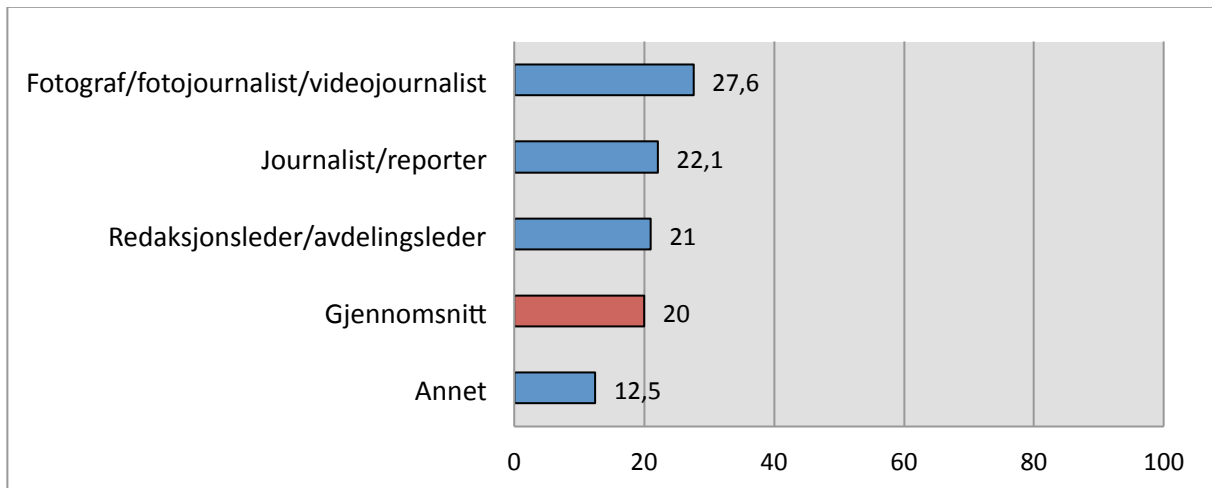
Den første figuren tyder på at synlighet er en faktor når det gjelder det å bli trakassert eller utsatt for sjikane. Anker/programleder som vel kan sies å fronte programmene i offentligheten, er mest utsatt. Deretter kommer journalister og reportere som også utgjør en relativt synlig gruppe. Vekten på enkeltindividet, at de aller fleste insisterer på å bli sett og vurdert som enkeltpersoner, og at en også i stor grad blir det, gjør at individuell synlighet får såpass stor betydning, også når det gjelder å trekke til seg uønskede hendelser. Ingen grafikere, designere og illustratører melder om sjikane eller trakassering, og få redigerere, deskjournalister, produsenter og produksjonsmedarbeidere har vært utsatt. Dette er grupper som i stor grad arbeider bak kulissene, og navnene deres er mindre kjent (gjelder antagelig også fotografer), noe som også betyr at de i større grad er skjermet for å bli trakassert. Om man skriver om saker som vekker sterke emosjoner, har antagelig stor betydning. Sjansen for å møte usaklige negative reaksjoner er større om en skriver om innvandring enn om tekniske ting i et fagblad.

Når det gjelder arbeidsområde, er de som jobber med kriminalitet, spesielt utsatt, noe som en kan tenke seg henger sammen med nærhet til kriminelle miljøer, der en kanskje forventer stor grad av aggressiv atferd.

Hvem blir utsatt for trusler?

I det over kunne det se ut som om synlighet var en faktor når det gjelder å bli utsatt for sjikane eller trakassering. Noe tilsvarende, men litt annerledes melder seg om en ser på det å bli truet på jobb. Fotografer og journalister, og kanskje også redaksjons- og avdelingsleder, er fullt synlige for kildene og intervjuobjektene. De signerer også sakene de har arbeidet med, og blir i så måte synlige for publikum som opphavsmenn og –kvinner til sakene som publiseres. På en måte er de synlige fordi de er der det skjer.

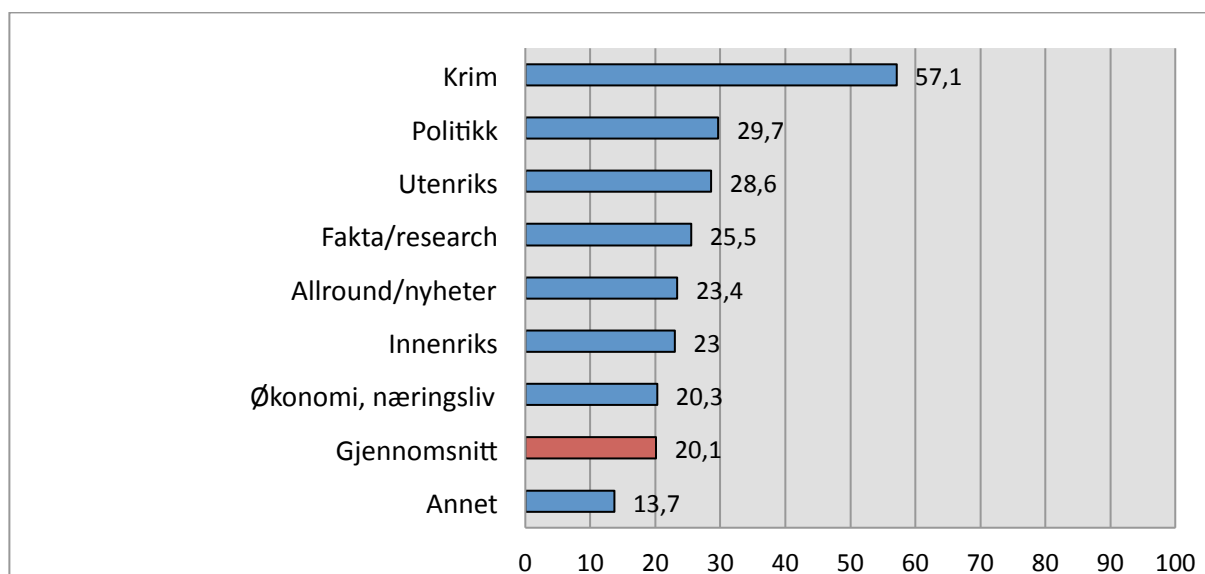
Figur 39: Andel utsatt for trusler, etter type jobb (i %)

Av figuren over ser vi at omtrent hver fjerde fotograf, hver femte journalist/reporter og hver femte avdelings- eller reportasjeleder har blitt utsatt for trusler de siste fem årene. Disse utgjør såpass store grupper at de trekker opp "gjennomsnittet" blant journalistene; det som er vanlig blant andre typer journalister er at hver tiende blir utsatt for trusler.

De journalistene som har krim som hovedarbeidsområde er spesielt utsatt for trusler. Det framgår av figuren under som viser andelen trusselutsatte journalister etter arbeidsområde. De journalistene som har politikk og utenriks som arbeidsområde blir også relativt ofte utsatt for trusler. Men her er det vanskelig å avgjøre om dette skyldes arbeidsområdet i seg selv, eller om det skyldes at de jobber som fotografer, journalister/reportere, eller reportasje- eller avdelingsledere og er der det skjer.

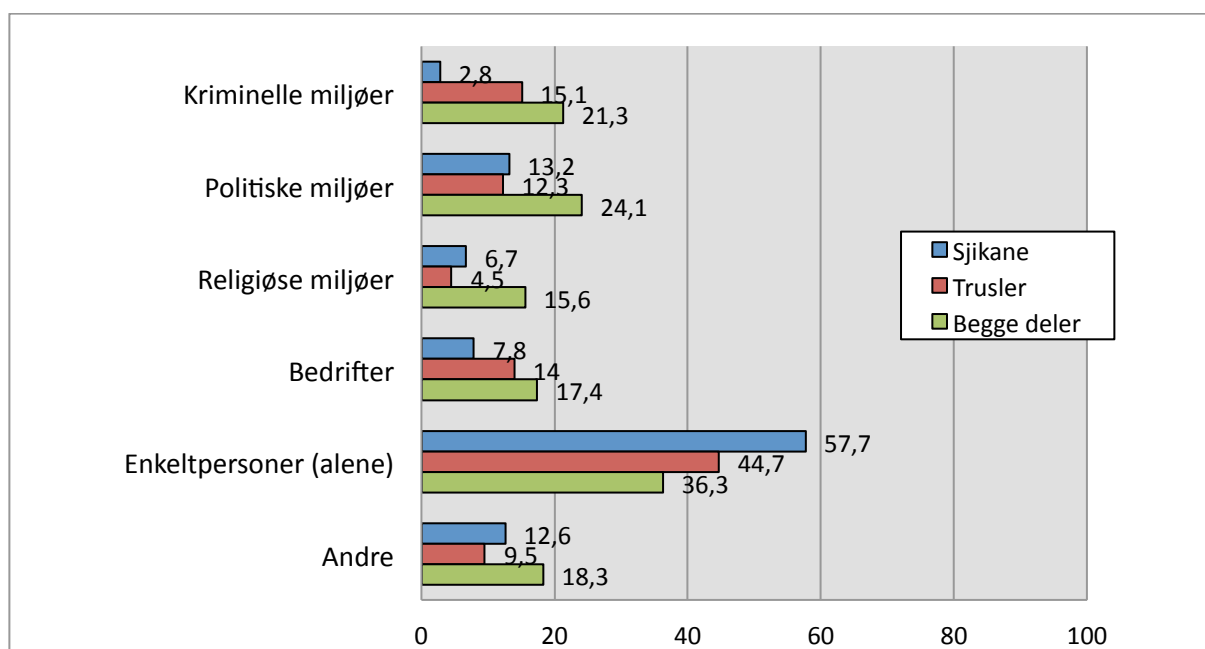
Figur 40: Andel utsatt for trusler, etter arbeidsområde (i %)

Hvem står bak?

Om vi ser på hvem som sto bak trakassering og sjikane, får vi ikke umiddelbar bekreftelse på antagelsen om at journalister som jobber med kriminalitet er spesielt utsatt for trusler på grunn av nærheten til kriminelle miljøer, miljøer der vi kanskje forventer større grad av aggressiv atferd.

Figur 41: Hvem sto bak sjikanen, trakasseringen eller truslene?

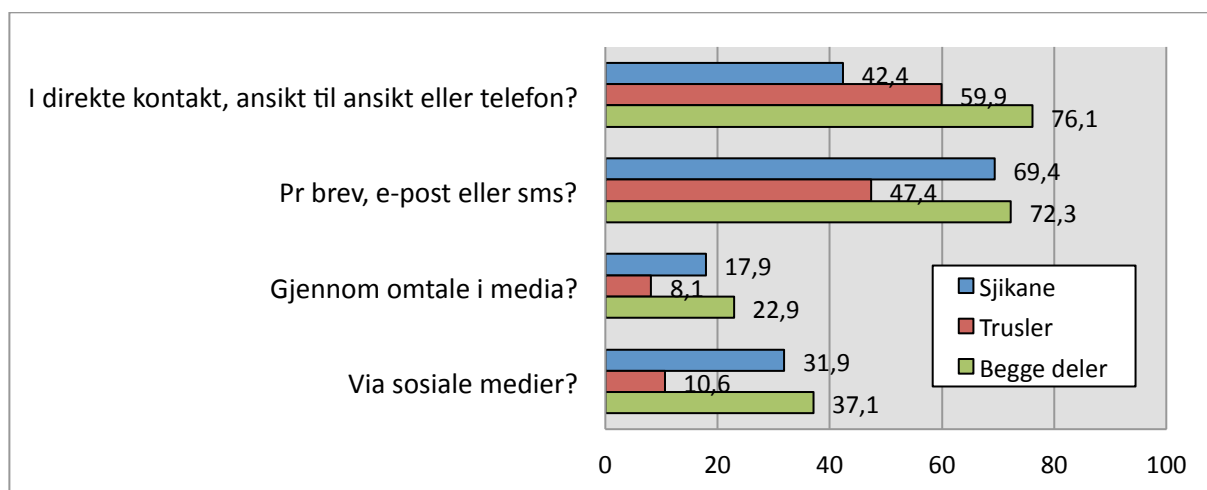
Figuren over viser at det i all hovedsak er enkeltpersoner uten tilknytning til spesielle miljøer som sto bak sjikanen, trakasseringen eller truslene. Kanskje overraskende kommer politiske miljøer høyere

opp enn kriminelle miljøer. Politiske miljøer omfatter imidlertid også aggressive rasistiske miljøer og liknende.

Gjennom hvilke kanaler blir journalistene truet og trakassert?

Journalistene ble spurt om gjennom hvilke kanaler de ble sjikanert, trakassert eller truet av kilder og/eller publikum. Resultatene for dette vises i figuren under.

Figur 42: Gjennom hvilke kanaler ble du sjikanert, hetset, krenket, trakassert eller truet av kilder, intervjuobjekter eller publikum? (i %)

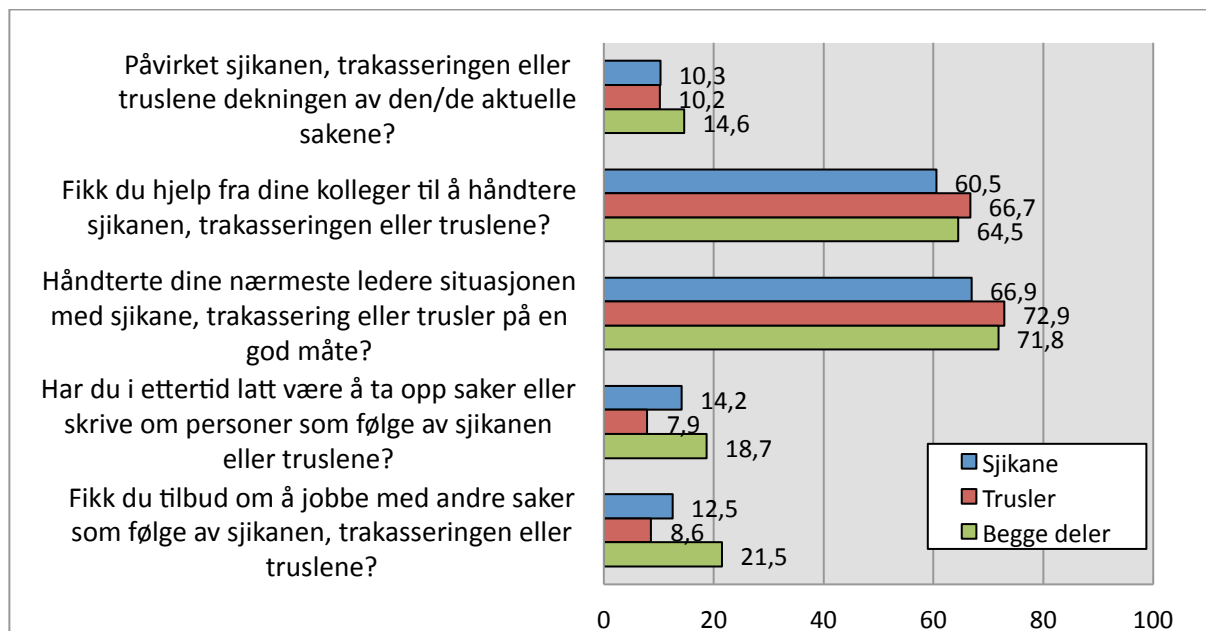

Det er en vanlig oppfatning at de økte mulighetene til indirekte kontakt har bidratt til et større omfang av trusler og trakassering. En ser her at brev, e-post og sms er de vanligste måtene å fremføre trusler og trakassering på. Omtale i media, som vel inkluderer kommentarfelt under saker publisert på nettet, er lite relativt sett. Direkte kontakt ligger som en god nummer to. Selv om telefonsamtaler kan være anonyme, tilsier dette at ideen om at nettet gjør det enklere med slik adferd, bør nyanseres. Samlet sett ser både trakassering og trusler ut til å være ganske målrettet i den forstand at de fremføres på medier som den enkelte journalist med stor sannsynlighet vil lese, og der det ikke er noen tvil om hvem som er mottaker. Også dette kan knyttes til det fokus som i vårt samfunn legges på enkeltindividet.

Interne konsekvenser/oppfølging av sjikane, trakassering og trusler

De journalistene som hadde vært utsatt for sjikane, trakassering og eller trusler fra kilder og/eller publikum, ble spurt om hvilke konsekvenser dette fikk, både på det journalistiske plan og i forhold til arbeidsmiljøet. Resultatene for disse spørsmålene er vist i figuren under på en poengskala hvor det å ha svart "Ikke i det hele tatt" gir 0 poeng, og det å ha svart "I svært stor grad" gir 100 poeng.

Figur 43: Konsekvenser av sjikane, trakassering og/eller trusler ('I noen grad' til 'I svært stor grad'=Ja) (i poeng)

Vi ser av figuren ovenfor at trakasseringen og truslene i liten grad påvirket dekningen av den aktuelle saken. Det er altså i liten grad slik at trakassering og trusler påvirker hvordan media håndterer saker. Det ser heller ikke ut som det i særlig grad påvirker den enkelte journalist i arbeidet med denne eller tilknyttede saker. Ytringsfriheten ser altså ikke ut til å lide særlig skade pga trusler og trakassering. Her kan en naturligvis diskutere om det likevel, mer ubevisst foregår en type selvsensur, men det har vi ikke grunnlag for å mene noe om.

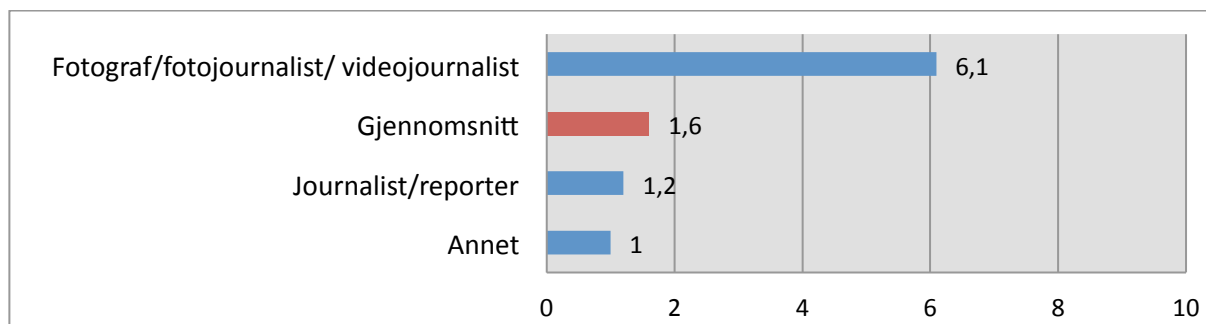
Når det gjelder den interne oppfølgingen av de som ble utsatt for denne type hendelser, ser den ut til å være sånn omtrent midt på treet. Det var i noe større grad hjelp å få hos ledelsen enn hos kolleger.

Omtrent 4 % av tilfellene hvor journalister har blitt utsatt for sjikane, hets og trakassering, ble politianmeldt. Av de hvor trusler var med i bildet, ble i overkant av 10 % av tilfellene politianmeldt. På et spørsmål om hvordan politiet hadde fulgt opp sakene, svarte ca 10 % at saken fortsatt var under etterforskning. Ca 12 % svarte at politiet hadde reist tiltale, omtrent 40 % svarte at politiet hadde henlagt saken og ca 37 % svarte at de ikke visste hvordan politiet hadde fulgt opp saken.

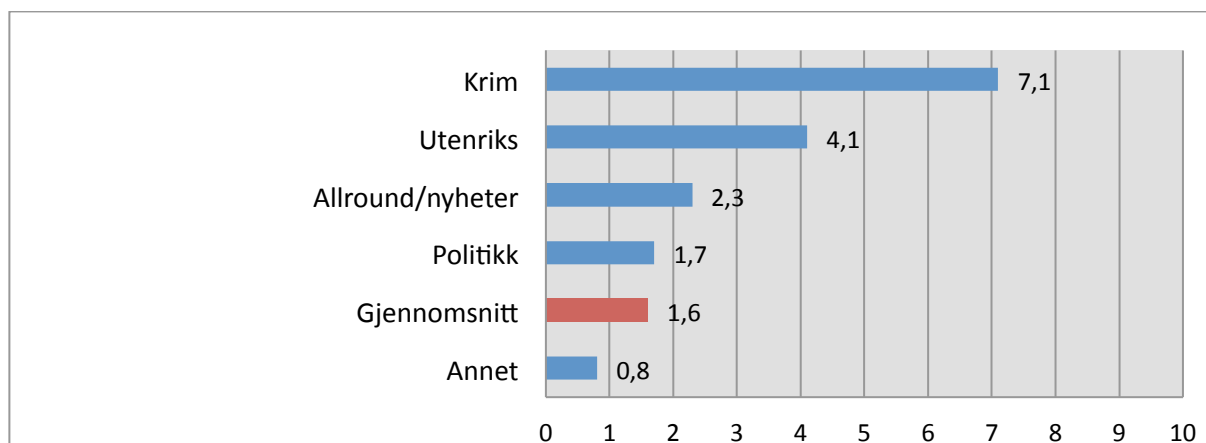
Vold mot journalister

Omtrent 1,6 % av journalistene rapporterte at de hadde blitt utsatt for vold; ca 0,7 % fra kilder eller intervjuobjekter, ca 0,7 % fra publikum og omtrent 0,3 % fra både kilder, intervjuobjekter og publikum. Også når det gjelder det å bli utsatt for vold har stilling og arbeidsområde betydning. Dette er vist i de to figurene under.

Figur 44: Andel journalister utsatt for vold fra kilder og/eller publikum, etter type jobb (i %)

Figur 45: Andel journalister utsatt for vold fra kilder og/eller publikum, etter arbeidsområde (i %)

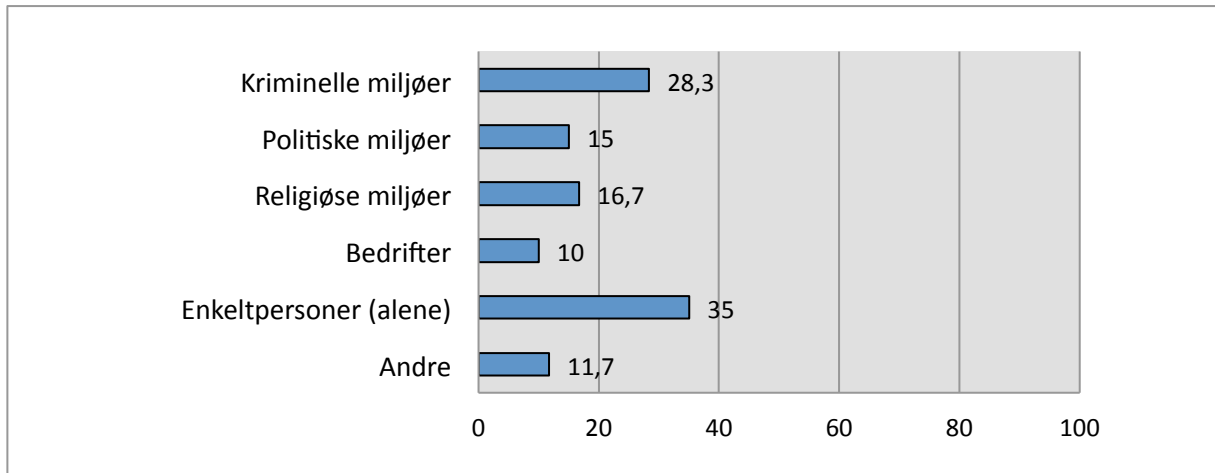

Vi ser av figurene over at de yrkesgruppene som arbeider med bilder i felten ligger høyt over de andre når det gjelder å ha blitt utsatt for vold. Det å være utsatt for vold rammer altså ikke de samme yrkesgruppene som truslene og trakasseringen gjør. To unntak her er fotografene som ligger høyt når det gjelder trusler og vold, og krimjournalistene skårer høyt på det å bli utsatt for både sjikane, trusler og vold. Den videre rekkefølgen er derimot helt annerledes enn når det gjelder trusler og trakassering. De som jobber med utenriksstoff er for eksempel nest mest utsatt for vold, mens de ligger under gjennomsnittet når det gjelder trusler og trakassering.

Hvem sto bak volden?

På spørsmålet om hvem som sto bak volden, svarte de voldsutsatte journalistene som vist i figuren under.

Figur 46: Hvem sto bak volden? (i %)

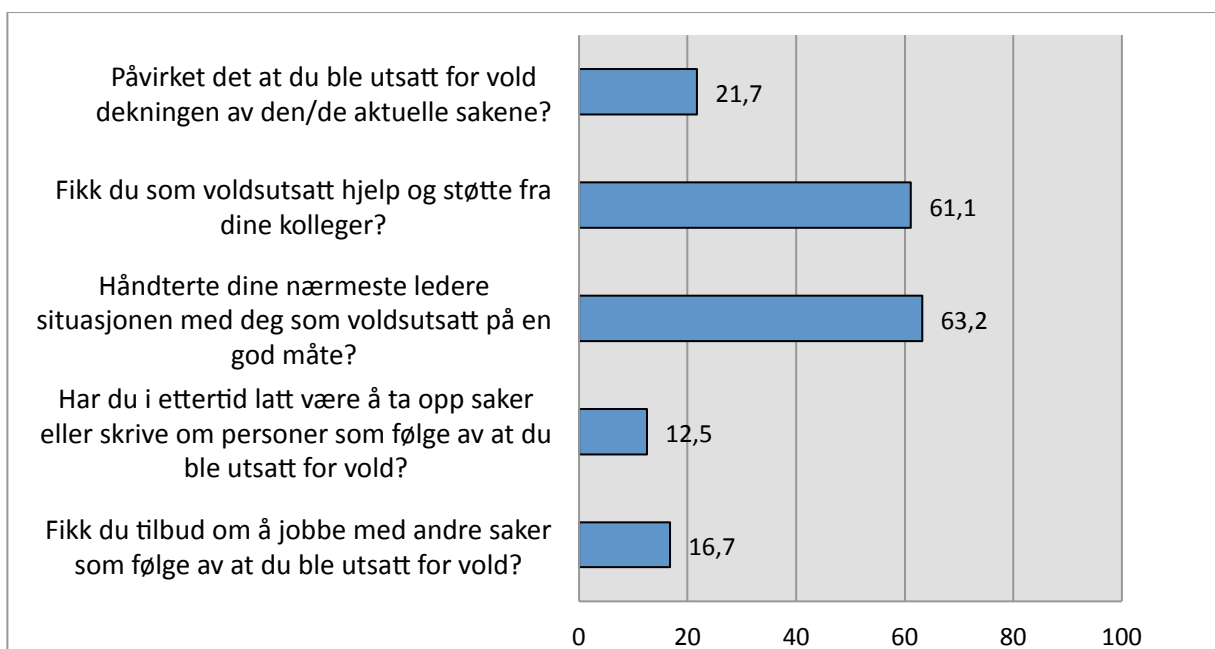

Vi ser at kriminelle miljøer her skårer nesten like høyt som enkeltpersoner, mens de for eksempel lå under politiske miljøer når det gjelder trusler og trakassering.

Intern oppfølging/konsekvenser av vold mot journalister

De journalistene som hadde vært utsatt for vold fra kilder og/eller publikum, ble spurt om hvilke konsekvenser dette fikk, både på det journalistiske plan og i forhold til arbeidsmiljøet. Resultatene for disse spørsmålene er vist i figuren under på en poengskala hvor det å ha svart "Ikke i det hele tatt" gir 0 poeng, og det å ha svart "I svært stor grad" gir 100 poeng.

Figur 47: Konsekvenser av å ha blitt utsatt for vold ('I noen grad' til 'I svært stor grad'=Ja) (i poeng)

Vi ser at det å ha blitt utsatt for vold påvirker den enkeltes dekning av sakene. Hva dette igjen betyr, er vanskelig å vite. I noen sammenhenger kan det kanskje bety at en blir mer varsom i forhold til hva en skriver og hvem en bruker som kilder. I en politisk sammenheng, kan det derimot bety at en får et mer kritisk blikk på hendelsene. Det ser i hvert fall ut til at vold ikke fører til at journalister unnviker saker i særlig grad. Oppfølgingen internt er også her sann midt på treet.

Omtrent 28 % av tilfellene hvor journalister har blitt utsatt for vold, ble politianmeldt. På spørsmålet om hvordan politiet hadde fulgt opp voldssakene, svarte ca 6 % at saken fortatt var under etterforskning. Ca 8 % svarte at politiet hadde reist tiltale, omtrent 25 % svarte at politiet hadde henlagt saken og ca 61 % svarte at de ikke visste hvordan politiet hadde fulgt opp saken.

Trakassering, trusler og vold, noen refleksjoner

Vi har allerede vært inne på at trakassering, trusler og vold må forstås i lys av journalistens arbeidsoppgaver, og de situasjoner denne fører med seg.

Vi vil først peke på det åpenbare faktum at mens både trakassering og trusler kan fremsettes på avstand, krever den type vold det her er snakk om, fysisk nærhet (vi snakker i liten grad om veibomber eller andre bomber og skyting, i hvert fall for å skade eller drepe, er vel også ganske sjelden). Det er naturligvis mulig å oppsøke en person i den hensikt å utøve vold, men antagelig er mesteparten av den type vold som journalister utsettes for, knyttet til deres umiddelbare yrkesutøvelse. At det er fotografer og liknende som i størst grad utsettes for vold, er et indisium på dette. Spissformulert er antagelig mesteparten av denne volden knyttet enten til situasjoner som oppstår fordi personer ikke ønsker å bli tatt bilde av (jf kjendiser som kommer i klammeri med fotografer), eller de befinner seg i en situasjon der vold inngår. I slike tilfeller kan de rett og slett være på feil sted til feil tid.

En sammenlikning av hvor redaksjonen er plassert med hensyn på omfanget av trakassering, trusler og vold, peker i den retning. Ser vi på utenlandsredaksjoner finner vi at journalistene ligger langt under gjennomsnittet både når det gjelder trakassering og trusler. De ligger derimot skyhøyt over alle andre når det gjelder vold; mens gjennomsnittet er på 1,6 % ligger de på 9,1⁷.

Det ser altså ut til at det er noe annet som utløser vold, enn det som utløser trakassering og trusler. Det å bli utsatt for vold ser i større grad ut til å være et resultat av arbeidssituasjonen der og da. I motsetning til trusler og trakassering ser den heller ikke ut til å være knyttet til spesifikke personer i samme grad. Paradoksalt nok ser det ut til at volden er mindre personifisert enn trakassering og trusler som i all hovedsak er rettet mot navngitte enkeltpersoner. Dette gjør naturligvis ikke at konsekvensene for den enkelte som blir utsatt for voldshandlinger blir mindre.

⁷ Vi finner her store og kanskje uventede geografiske variasjoner som f. eks. at Oslo ligger under gjennomsnittet når det gjelder alle tre typene av hendelser. Vi skal imidlertid verken presentere disse dataene i sin fulle bredde eller gå inn i en mer omfattende diskusjon av disse forskjellene.

Vi finner det samme mønsteret hos frilansjournalistene som hos utenriksredaksjonene, men ikke i så ekstrem grad. De ligger høyt når det gjelder vold, lavt men under gjennomsnittet når det gjelder trakassering og trusler. Vi vet ikke hvordan dette kan forklares.

Hvordan ser journalistene på framtida?

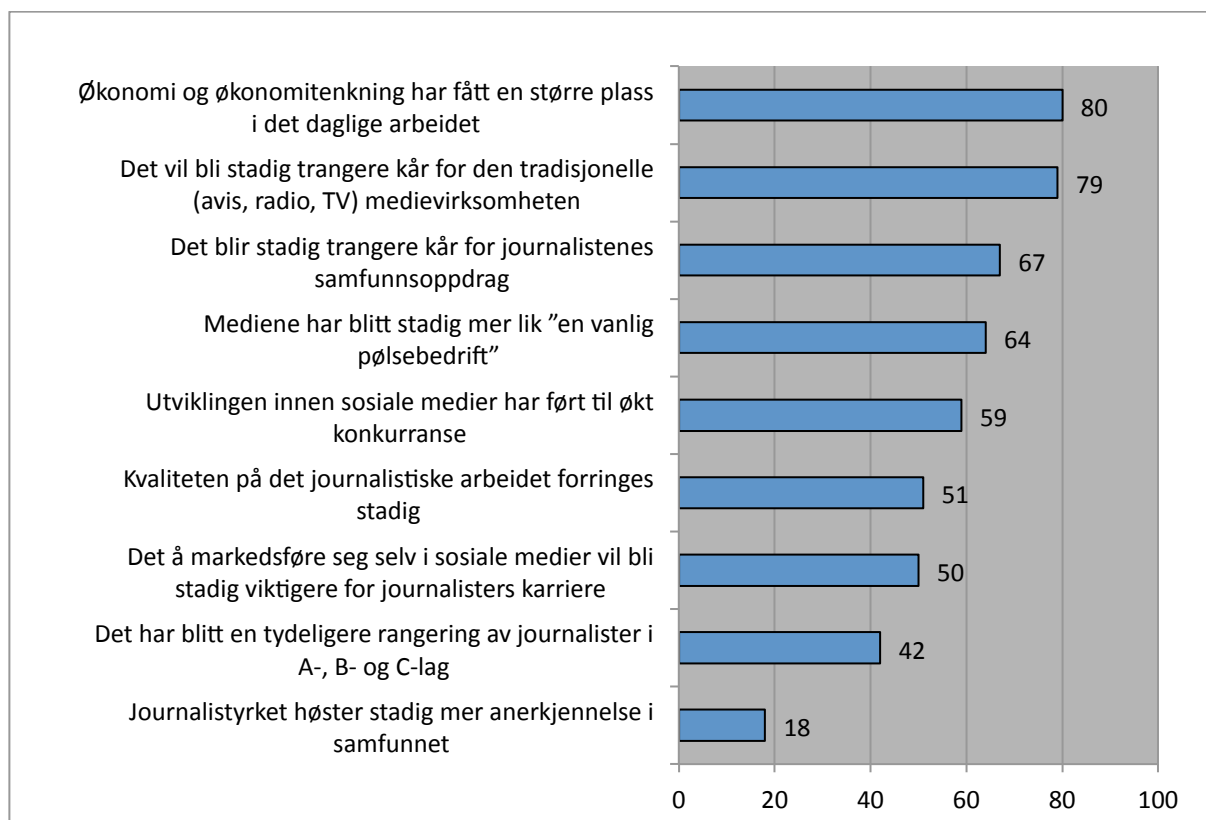
Det er et heller dystert bilde av utviklingen i mediebransjen journalistene tegner gjennom sine svar i undersøkelsen. Mange journalister, om en av tre, mener at mediene har blitt mer lik en "en vanlig pølsebedrift", og fire av fem er enige i at økonomi og økonomitenkning har fått større plass i det daglige arbeidet. En stor andel journalister, nær 80 %, mener også at utviklingen i bransjen går i retning av stadig trangere kår for den tradisjonelle mediebedriften.

En viss skepsis til sosiale medier kan også registreres i svarene; nærmere tre av fem journalister er enige i at de sosiale mediene har ført til økt konkurranse. Halvparten av journalistene er også enige i at det blir stadig viktigere for journalistenes karriere at de markedsfører seg selv i sosiale medier. Om dette er et positivt eller negativt utviklingstrekk i bransjen kan diskuteres.

Journalistene kan heller ikke sies å være særlig optimistiske på vegne yrket sitt; under 20 % av journalistene mener at journalistyrket stadig høster mer anerkjennelse i samfunnet. To av tre journalister mener at det stadig blir trangere kår for journalistenes samfunnsoppdrag, og omtrent annenhver journalist sier seg enige i at kvaliteten på det journalistiske arbeidet er dalende. To av fem er enige i at det har blitt en tydeligere rangering av journalister i A-, B- og C-lag.

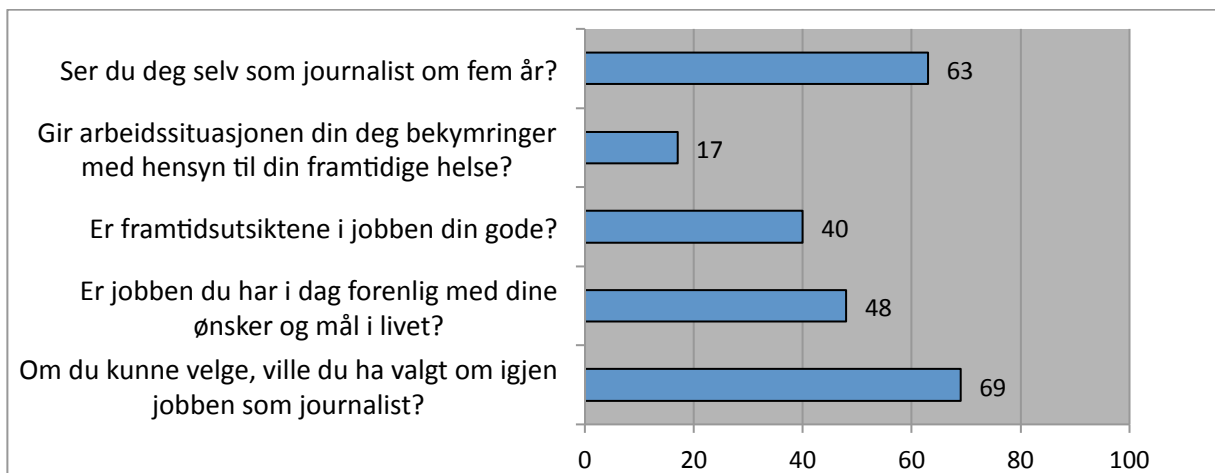
I figuren nedenfor er utsagnene som journalistene skulle ta stilling til, rangert etter fallende prosentandel som svarte at de var enige.

Figur 48: Utviklingen i mediebransjen, etter andel enige journalister (i %)

Til tross for det noe dystre synet på utviklingen innen mediene, ser journalistene ganske lyst på sin egen framtid i bransjen. På spørsmålet ”Ser du deg selv som journalist om fem år?” svarte 63 % i høy eller i meget grad. Relativt få journalister ser ut til å være bekymret over den framtidige helsen sin på grunn av arbeidssituasjonen; i underkant av en av fem svarte i høy eller meget grad til dette. To av fem journalister svarte i høy eller meget høy grad til at framtidsutsiktene i jobben er gode, og nær halvparten rapporterte at jobbene de har i dag i høy eller meget høy grad er forenlig med de ønsker og mål de har i livet. Omtrent to av tre journalister svarte at de i høy eller meget høy grad ville ha valgt om igjen jobben som journalist, om de kunne ha valgt om igjen.

Figur 49: Framtidsutsiktene som journalist, prosentandel som har svart i høy eller meget høy grad

Ser vi de to figurene over i sammenheng, oppstår det et lite paradoks. På den siden ser journalistene med skepsis på deler av utviklingen innen mediene og mediebransjen. På den andre siden har de tro på at de selv skal komme sånn noenlunde godt ut av det, med helse i behold, som journalister i framtiden. I dette ligger det en slags selvmotsigelse; om vi spissformulerer det, sier journalistene at de vil få det bra i en bransje hvor utviklingspilene peker nedover.

Avslutning

I arbeidsmiljøundersøkelsen i 1978 ble det å være journalist omtalt som et "hundeliv, men det eneste livet som er verd å leve". Mediebransjen fikk her betegnelsen "paradoksenes paradeplass". Noe av det samme kan bli konklusjonen for det vi har sett både i de to siste figurene og i deler av journalistundersøkelsen i 2012; det å være journalist har noe ved seg som forblir ubegripelig. Kanskje skyldes dette at vi mangler gode begreper til å gripe kjernen i det som er journalistenes arbeid? Journalistene selv mener fortsatt at det de driver med er svært viktig, det er bare vi andre som ikke forstår det.

For å løse paradokser må vi som oftest gå ut over rammene de oppsto i og sette dem i en større kontekst. Vi forskere fra AFI har gjennom rapporten vært med på å dokumentere arbeidsmiljøforholdene journalistene arbeider under. Det blir NJs oppgave å sette rapporten inn i en kontekst som viser viktigheten av at journalistene har et optimalt arbeidsmiljø for å kunne gjennomføre det samfunnsoppdraget de har.